

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ PROGRAMI

ERGENLERDE SOSYAL GÜVENDE HİSSETME VE
MEMNUNİYET İLE PROBLEMLİ İNTERNET
KULLANIMI ARASINDAKİ İLİŞKİDE SOSYAL
MEDYA TUTUMLARININ ARACILIK ROLÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

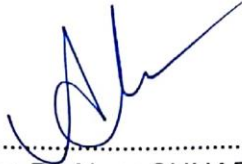
EMİNE NUR AKPINAR AYDOĞMUŞ
141106198

Danışman Öğretim Üyesi:
Yrd. Doç. Dr. Melis Seray Özden Yıldırım

İstanbul, Eylül 2017

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

29.09.2017 tarihinde tezinin savunmasını yapan 14 11 06 198 numaralı Emine Nur AYDOĞMUŞ'a ait "Ergenlerde Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Problemlerli İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Sosyal Medya Tutumlarının Aracılık Rolü" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji (Klinik Psikolojisi) Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi Olarak **Oy Birliği/Oy Çokluğuyla** Kabul Edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr. Alper ÇUHADAROĞLU
Başkan

Yrd.Doç.Dr. Handan DOĞAN
(Üye)

Yrd.Doç.Dr. Melis Seray ÖZDEN YILDIRIM
(Üye)Danışman

ÖZET

Ergenlerde Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Problemlerli İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Sosyal Medya Tutumlarının Aracılık Rolü

Bu araştırmada, ergenlerdeki sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlerli internet kullanımı arasındaki ilişkide sosyal medya tutumlarının aracı rolünün incelenmesi ve bu konuda yapılacak yeni çalışmalara yol göstermesi amaçlanmıştır.

Araştırmaya 2016-2017 eğitim öğretim yılında, Erzurum İli, Palandöken İlçesi'nde bulunan liselerin 9.,10.,11. ve 12.sınıflarında öğrenim gören toplam 461 öğrenci katılmıştır.

Araştırma verilerinin analizinde, SPSS 21.0 paket programından yararlanılarak frekans dağılımları, t testi, Pearson Momentler arpımı Korelasyon ve Hiyerarşik Regresyon Analizleri kullanılmıştır.

Bu araştırmada verileri toplamak için “Problemlerli İnternet Kullanım Ölçeği – Ergen Formu”, “Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeği”, “Sosyal Medya Tutum Ölçeği” ve ergenlerin demografik özelliklerinin elde edilmesi için “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda, ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlerli internet kullanımı arasındaki ilişkide sosyal medya tutumlarının (paylaşım ihtiyacı ve sosyal yetkinlik alt boyutları) aracı rolü olduğu görölmüştür. Ayrıca, sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlerli internet kullanımı arasında negatif yönde; sosyal medya tutumlarının da hem sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile hem de problemlerli internet kullanımı ile arasında pozitif yönde ilişkiler saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Problemlerli İnternet Kullanımı, Sosyal Medya, Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet

ABSTRACT

A Mediator Role of Social Media Attitudes on The Relationship of Problematic Internet Use with Social Safeness and Pleasure in Adolescents

The purposes of this study are to examine whether or not there is a mediator role of social media attitudes on the relationship with problematic internet use and social safeness and pleasure of adolescents and to lead new studies.

461 high school students who were educated (9th, 10th, 11th and 12th grades) at high schools located in Erzurum, Palandöken in the 2016 -2017 academic year were enrolled in this study.

In order to analyzing the datas, frequency distribution, t Test, Pearson Product Moment Correlation Coefficient and Hierarchical Regression Analyses were used by using SPSS 21.0.

In order to collect datas from the participants “Problematic Internet Usage Scale – Adolescent”, “Social Safeness and Pleasure Scale”, “Social Media Attitudes Scale” and also to get demographical information “ Personal Information Form” were used.

At the end of the study, the meaningful mediator role of social media attiutudes (sub dimensions are social competence and need for sharing) on the relationship between problematic internet use and social safeness and pleasure on adolescents was seen. Also, there were positive relationships between social safeness and pleasure and social media attitudes; problematic internet use and social media attitudes. Beside, there was a negative relationship between social safeness and pleasure and problematic internet use.

Key Words: Problematic İnternet Use, Social Media, Social Safeness and Pleasure

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viix
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
EKLER LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Ergenlik	5
1.1.1. Ergenliğin Tanımı ve Tarihçesi	5
1.1.2. Ergenlik Dönemine İlişkin Yaklaşımlar	8
1.1.2.1. Stanley Hall'a Göre Ergenlik.....	8
1.1.2.2. Psikanalitik Görüşe Göre Ergenlik	9
1.1.2.3. Erik Erikson'a Göre Ergenlik	11
1.1.2.4. H.S. Sullivan'a Göre Ergenlik	13
1.1.2.5. Kurt Lewin'e Göre Ergenlik	14
1.1.2.6. McCandless'e Göre Ergenlik.....	15
1.1.2.7. Jean Piaget'ye Göre Ergenlik	16
1.2. İnternet	17
1.2.1. İnternet ve Gelişim Süreci	17
1.2.2. Türkiye'de İnternetin Gelişimi ve Kullanım Yoğunluğu	19
1.2.3. Problemlı İnternet Kullanımı Tanımı	22
1.2.4. İnternet Bağımlılığı	25
1.2.5. Problemlı İnternet Kullanımı ve İnternet Bağımlılığına İlişkin Tanı Ölçütleri.....	29
1.2.5.1. Young'un Tanı Ölçütleri.....	30
1.2.5.2. Goldberg'in Tanı Ölçütleri	31

1.2.5.3. Suler'in Tanı Ölçütleri.....	32
1.2.5.4. Wolf ve Beard'ın Tanı Ölçütleri.....	34
1.2.6. İnternet Oyun Oynama Bozukluğu.....	35
1.2.6.1. Oyun Kavramı	35
1.2.6.2. Bilgisayar ve İnternet Oyunları	36
1.2.7. Problemlı İnternet Kullanımının Etkileri ve Sonuçları	42
1.2.8. Ergenler ve İnternet Kullanımı.....	44
1.2.9. İnternet Kullanımına İlişkin Araştırmalar	47
1.2.9.1. Problemlı İnternet Kullanımıyla İlgili Araştırmalar.....	48
1.2.9.1.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	48
1.2.9.1.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	53
1.3. Sosyal Medya	55
1.3.1. Sosyal Medya Kavramı	55
1.3.2. Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımı.....	58
1.3.3. Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımının Etkileri	60
1.3.4. Sosyal Medya Tutumları	61
1.3.5. Sosyal Medya Kullanımı ve Tutumlarına İlişkin Araştırmalar	62
1.4. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet.....	64
1.4.1. Sosyal Güven Kavramı.....	64
1.4.1.1. Sosyal Güven İle İlgili Yaklaşımlar	68
1.4.1.1.1. Sosyal Sermaye Olarak Güven	68
1.4.1.1.2. Rasyonel Tercih Olarak Güven.....	69
1.4.1.1.3. Modernlik ve Güven	70
1.4.1.2. Toplumsal Açıldan Sosyal Güven Kavramı	71
1.4.1.3. Bireysel Açıldan Sosyal Güven Kavramı	72
1.4.2. Ergenlerde Sosyal Güven Kavramı	76
1.4.3. Sosyal Güven ve Memnuniyet ile İlgili Araştırmalar.....	78
1.5. Araştırmanın Amacı	81
1.5.1. Araştırmanın Amacı	81
1.5.2. Araştırmanın Hipotezleri	82
1.5.3. Araştırmanın Diğer Soruları	83
1.5.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	83

1.5.5. Araştırmanın Sayıtları	84
1.5.6. Kavramlar	84
1.5.7. Araştırmanın Önemi	85
2. YÖNTEM.....	89
2.1. Araştırma Modeli	89
2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	89
2.3. Veri Toplama Araçları.....	95
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu	95
2.3.2. Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği – Ergen (PİKÖ-E).....	95
2.3.3. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeği (SGHMÖ) 97	
2.3.4. Sosyal Medya Tutum Ölçeği (SMTÖ)	98
2.4. Verilerin Analizi.....	99
3. BULGULAR.....	101
3.1. Açıklayıcı Bulgular	101
3.1.1. Ergenlerin problemlı internet kullanımının cinsiyete göre incelenmesi	102
3.1.2. Ergenlerin problemlı internet kullanımının annelerinin eğitim düzeylelerine göre incelenmesi	102
3.1.3. Ergenlerin problemlı internet kullanımının babalarının eğitim düzeylelerine göre incelenmesi	103
3.1.4. Ergenlerin problemlı internet kullanımının en çok kullanılan sosyal medya alanlarına göre incelenmesi	104
3.1.5. Ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeylelerinin okul türüne göre incelenmesi.....	105
3.1.6. Ergenlerin sosyal medya tutumlarının internette geçirilen süreye göre incelenmesi	106
3.1.7. Ergenlerin sosyal medya tutumlarının en çok kullanılan sosyal medya alanlarına göre incelenmesi	107
3.1.8. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Sosyal Medya Tutumlarının Aracılık Rolünün Değerlendirilmesi	108
4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	116

4.1. Sonuç ve Tartışma	116
4.1.1. Ergenlerde Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişki	116
4.1.2. Ergenlerde Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişki.....	117
4.1.2.1. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Sosyal Yetkinlik, Paylaşım İhtiyacı, Öğretmenlerle İlişki Arasındaki İlişkiye Dair Değerlendirmeler	118
4.1.2.2. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Sosyal İzolasyon Arasındaki İlişkiye Dair Değerlendirmeler	119
4.1.3. Ergenlerde Sosyal Medya Tutumları ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişki	120
4.1.3.1. Problemlı İnternet Kullanımı ile Sosyal Yetkinlik, Paylaşım İhtiyacı ve Sosyal İzolasyon Arasındaki İlişkiye Dair Değerlendirmeler	121
4.1.3.2. Problemlı İnternet Kullanımı ile Öğretmenlerle İlişki Arasındaki İlişkiye Dair Değerlendirmeler	122
4.1.4. Ergenlerde Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Sosyal Medya Tutumlarının Aracılık Rolü	123
4.1.5. Cinsiyete Göre Problemlı İnternet Kullanımı.....	127
4.1.6. Diğer Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet, Sosyal Medya Tutumları ve Problemlı İnternet Kullanımının İncelenmesi	128
4.1.6.1. Diğer Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet.....	128
4.1.6.2. Diğer Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Sosyal Medya Tutumları	129
4.1.6.3. Diğer Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Problemlı İnternet Kullanımı.....	131
4.2. Sonuç ve Öneriler	132
5. KAYNAKÇA	136

6. EKLER.....	164
6.1. Kişisel Bilgi Formu	164
6.2. Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği – Ergen Formu Örnek Maddeler .	165
6.3. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeği Örnek Maddeler....	165
6.4. Sosyal Medya Tutum Ölçeği Örnek Maddeler.....	166
6.5. Araştırmacı İzinleri	166
6.6. Milli Eğitim Bakanlığı ve Valilik İzinleri	168
ÖZGEÇMİŞ	170

KISALTMALAR LİSTESİ

DARPA: Defence Advanced Research Project Agency - İleri Düzey Savunma Araştırma Projeleri Ajansı

ESA: Entertainment Software Association–Eğlence Yazılım Derneği

TÜVAKA: Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

DSM: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders–Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı

APA: American Psychiatric Association - Amerikan Psikiyatri Birliği

AMA: American Medical Association - Amerikan Tıp Birliği

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

TEPA: Türkiye'de Ergen Profili Araştırması

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ODTÜ: Ortadoğu Teknik Üniversitesi

IWS: Internet World Stats – İnternet Dünya İstatistikleri

PİKÖ-E: Problemler İnternet Kullanım Ölçeği Ergen Formu

SMTÖ: Sosyal Medya Tutum Ölçeği

SGHMÖ: Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeği

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	90
Tablo 2. Örneklem Grubunun Sınıf Türüne Göre Dağılımı.....	90
Tablo 3. Örneklem Grubunun Lise Türüne Göre Dağılımı.....	91
Tablo 4. Örneklem Grubunun Aile Gelir Seviyesine Göre Dağılımı.....	91
Tablo 5. Örneklem Grubunun Ebeveynlerinin Birliktelik Durumuna Göre Dağılımı.....	92
Tablo 6. Örneklem Grubunun Ebeveynlerinin Yaşam Durumlarına Göre Dağılımı.....	92
Tablo 7. Örneklem Grubunun Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	93
Tablo 8. Örneklem Grubunun Babalarının Eğitim Grubuna Göre Dağılımı.....	93
Tablo 9. Örneklem Grubunun İnternette Geçirdikleri Süreye Göre Dağılımı.....	94
Tablo 10. Örneklem Grubunun En Çok Kullandığı Sosyal Medya Alanına Göre Dağılımı.....	94
Tablo 11. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler.....	101
Tablo 12. Ergenlerin problemlı internet kullanımının cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklem için t testi sonuçları.....	102
Tablo 13. Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeyleri annelerinin eğitim düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	103
Tablo 14. Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin babanın eğitim düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	104

Tablo 15. Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin en çok kullandıkları sosyal medya alanlarına göre varyans analizi sonuçları.....	104
Tablo 16. Ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeylerinin okul türüne göre tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	105
Tablo 17. Ergenlerin sosyal medya tutumlarının internette geçirilen süreye göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	106
Tablo 18. Ergenlerin sosyal medya tutumlarının en çok kullandıkları sosyal medya alanlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları.....	107
Tablo 19. Sosyal Medya Tutumu Alt Boyutları, Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkiler.....	109
Tablo 20. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet İle Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Sosyal Yetkinliğin Aracılık Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları.....	112
Tablo 21. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet İle Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Paylaşım İhtiyacının Aracılık Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları	114

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Dünya geneli internet kullanıcılarının bölgesel dağılımı.....	19
Şekil 2: Türkiye’de internet kullanıcı oranlarının yıllara göre değişimi.....	20
Şekil 3: Türkiye’de internet erişimine yönelik temel göstergeler.....	21
Şekil 4: Araştırmanın modeli.....	89
Şekil 5: Araştırma modelinin revize edilmiş versiyonu.....	111
Şekil 6: Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet problemleri internet kullanımını yordamasında sosyal yetkinliğin aracı rolüne ilişkin beta katsayıları.....	113
Şekil 7: Sosyal güvende hissetme ve memnuniyetin problemleri internet kullanımını yordamasında paylaşım ihtiyacının aracı rolüne ilişkin beta katsayıları.....	115

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Kişisel Bilgi Formu.....	164
Ek 2: PİKÖ – E Örnek Maddeler	165
Ek 3: SGHMÖ Örnek Maddeler.....	165
Ek 4: SMTÖ Örnek Maddeler.....	166
Ek 5: Araştırmacı İzinleri.....	167
Ek 6: Valilik İzni.....	168
Ek 7: Milli Eğitim Bakanlığı İzni.....	169

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Günümüzde internet, çağımızın en önemli buluşlarından birisi olarak kabul edilmektedir. İnternetin sunduğu olanaklar, hizmet çeşitliliği ve bu hizmetlere kolay ulaşma imkânı (Gölge ve Arlı, 2002) ve kendine özgü esnek ve etkileşimli yapısı nedeniyle (Şendağ ve Odabaşı, 2007) internet, gün geçtikçe daha da yoğun bir şekilde hayatımızın bir parçası haline gelmektedir (Aydoğdu, 2003).

Bilgisayar ve teknoloji alanında yaşanan bu hızlı gelişim insan hayatını birçok yönden kolaylaştırmakla birlikte, internet erişiminin kolay ve yaygın hale gelmesiyle beraber internet kullanım süresi de giderek artmaya başlamıştır. Bu artış neticesinde internet kullanımına ilişkin olumsuzluklar da dikkat çekici hale gelmiştir.

İnternetin yoğun kullanılması, son zamanlarda pek çok farklı disiplinden araştırmacıların internet ile ilgili çeşitli çalışmalar yapmasına zemin oluşturmuştur. Yapılan bazı araştırmalar, internetin, çocuk, ergen ve genç yetişkinlerin gelişimleri ve yaşamlarına çeşitli katkılar sağladığını göstermektedir. Bu bağlamda, araştırmacıların bazılarına göre, internet, bilgiye ulaşmayı kolaylaştırarak akademik başarıyı arttırmakta (Tuncer, 2001), bilgisayar oyunları ile bilişsel gelişimi desteklemekte (Subrahmanyam ve Lin, 2007) ve yüz yüze iletişimin sahip olmadığı bazı avantajları sağlayarak psikolojik ve sosyal ortam zenginliği yaratmaktadır (McKenna ve Bargh, 2000). Bazı çalışmalarda ise internetin uzun süreli ve kontrolsüz kullanımının, kişilerde fiziksel, akademik, mesleki, bilişsel, psiko-sosyal ve gelişimsel açıdan birtakım sorunlara yol açtığı (Balkaya Çetin, 2014) belirtilmiştir.

Kimi kullanıcılar için internet, ilgi alanlarına yönelik araştırma yapmalarına hatta sosyal ilişkilerini geliştirmelerine imkân sağlarken, kimileri için (sosyal ilişki, iş verimliliği, akademik başarı gibi alanlarda sorunlara yol açarak) problemli kullanımla neticelenmektedir. İnternet kullanımında kendilerine kısıtlama getiremeyen

kullanıcılar, sosyal, akademik veya mesleki yönden zarar görmelerine karşın yoğun internet kullanımına devam etme ve internete erişimleri sınırlandırıldığında ise kaygı durumu yaşamaktadırlar (Esen, 2010). İnternet kullanımını sınırlandıramayan kişilerin iş, eğitim ve/veya sosyal hayatlarında çeşitli kayıplarla karşılaştıkları gözlenmeye başlanmıştır (Gönül, 2002). Bireyin toplumdan yalıtılması, yalnızlık hissinin ortaya çıkması, depresyon, sosyal ilişkilerde zayıflama ve yakın arkadaş ilişkilerinde azalma gibi internet kullanımının olumsuz sonuçları (Yalçın, 2006) bu kayıplarla ilişkilendirilebilmektedir.

İnternet kullanımının yol açtığı sorunlara ilişkin araştırmalar son yıllarda artmış ve bu olguya yönelik farklı kavramlar ortaya çıkmıştır. Alanyazına bakıldığında; problemlı internet kullanımı, internet bağımlılığı bozuklukları, patolojik internet kullanımı, siber bağımlılık, internet aşırı kullanımı, tetikleyici internet kullanımı ve sanal bağımlılık şeklinde farklı kavramlar kullanıldığı görülmektedir (Acier ve Kern, 2011). Temelde tüm bu kavramlar benzer amaçlarla kullanılmakta ve çıkış noktası aşırı ve problemlı internet kullanımına işaret etmektedir (Ceyhan ve diğerleri, 2007). Her ne kadar “internet bağımlılığı” ifadesi popüler olarak kullanılsa da, diğer kimyasal tabanlı bağımlılık türlerinden farklı olduğu ve aşırı internet kullanımını tam olarak karşılamadığı için (Beard ve Wolf, 2001) bu kavramın internet kullanımının yol açtığı problemlerin kapsamını tam olarak yansıttığını söylemek güçleşmektedir (Ceyhan, 2011).

Alanyazında ilk olarak “internet addiction” (internet bağımlılığı) şeklinde kullanılan kavram klinik bir kavram olmaması nedeniyle yerini daha çok “pathological internet use” (patolojik internet kullanımı) kavramına bırakmakta ve bazı araştırmacılar tarafından da “addiction” (bağımlılık) kavramı yerine “problematic” (problemlı) ve “pathological” (patolojik) kavramlarına yönelimin olduğu görülmektedir (aktaran Günüç ve Kayrı, 2010).

Problemlı internet kullanımı, her yaşta grlebılnesine karşın, özellikle ergenler en önemli risk gruplarından birisini oluşturmaktadır (Odabaşıoğlu, Eraslan, Genç ve Kalyoncu, 2007). Ergenlik döneminde görülen teknolojik yeniliklere duyulan ilgi ve bununla paralel giden internet kullanımının diğer yaş gruplarına nazaran daha fazla olması (Treuer ve ark., 2001; Widyanto ve McMurrin, 2004) ve bu dönemde psikolojik olgunluğa henüz erişilememiş olması ergenleri problemlı internet kullanımı bağlamında potansiyel bir risk grubu haline getirmektedir (Ceyhan, 2008). Araştırmalar da göstermektedir ki, ergenler, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim süreçleri henüz tamamlanmadığından, internet kullanımının olumsuz sonuçlarından daha fazla etkilenebilmektedirler (Tsai, Lin ve Tsai 2001; Tung ve Yang, 2007).

Birçok internet kullanıcısının, sosyal ihtiyaçların başında gelen, yakın ilişki kurma, destek ve onay alma boyutlarını internet aracılığıyla karşılamaya çalıştıkları ileri sürülmektedir (Amichai-Hamburger ve Barak, 2009). Bu bireyler için, çeşitli değişkenlerden ötürü yüz yüze iletişim tehdit edici olduğundan, daha az risk taşıyan sanal iletişim öncelikli tercih sebebidir. İnternetin anonim olduğu ve kullanıcılara kimliğini gizleme imkânı sağladığı için bireyler yüz yüze iletişime oranla, sanal iletişimde daha az sosyal risk algılayabilmektedirler (Caplan, 2002; 2006). Sosyal kaygı düzeyi yüksek olan kişilerin, sanal ortamda kendilerini daha rahat ifade ettiğine yönelik araştırmalardan destek alarak, (Morahan-Martin ve Shumacher, 2003; Liu ve Kuo, 2007; Yen, Yen, Chen, Wang, Chang ve Ko, 2012) internet kullanıcılarının bu sanal ortamı, gerçek dünyaya göre daha güvenilir buldukları ileri sürülebilmektedir.

İyi bir yaşama sahip olmada, güven endeksli ilişkilerin ve insanın sosyal yönünün rolü önemli olmaktadır (Akın, Uysal ve itemel, 2013). Kendilerini sosyal yönden güvende hissetmekte sıkıntı yaşayan bireyler, sosyal hayatlarında kısıtlanma ve yüz yüze sosyal etkinliklere katılmada da bir takım sorunlar yaşamaktadırlar. Bununla beraber, bu kişilerin aşırı internet kullanımlarına yönelik bir eğilimleri de olmaktadır (Griffiths, 2000).

İnternetle beraber son yıllarda hayatımıza giren bir diğerk kavram da sosyal medya olmuştur. Sosyal medya, kullanıcılarına, ilgi, bilgi ve düşüncelerini paylaşabilme olanağı tanıyan, karşılıklı etkileşimi temel alan web tabanlı çevrimiçi araçlara verilen ortak isimdir (Sayımer, 2008). Sosyal medya, adında “medya” olmasına karşın geleneksel medyadan farklı olarak, herhangi bir kullanıcısının içerik yaratabilme, yorum yapabilme ve katkı sağlayabilmesine imkân tanımaktadır (Scott, 2015). Sosyal medya kullanımına dair ilk işaretlerin 1997 yılında ortaya çıkan My Space programına dayandığı ve yerini giderek popülerlik kazanan, Facebook, Twitter, Youtube ve LinkedIn gibi yeni sosyal medya araçlarına bıraktığı söylenmektedir (Boyd ve Ellison, 2010; Jenkins-Guarnieri ve ark., 2012). Bunların yanı sıra 500’den fazla sosyal medya aracının olduğu ve bunların kullanıcılarının her geçen gün arttığı bilinmektedir (Lougheed, 2012).

Yapılan bazı araştırmalar göstermektedir ki, ergenlerdeki problemlili internet kullanımı ile internet kullanım amaçları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Özellikle eğlence ve iletişim maksadıyla internet kullanımı, ergenlerde görülen problemlili internet kullanımına ilişkin önemli bir etmen olabilmektedir (Chou, Condron ve Belland, 2005). Bu bağlamda, iletişim ve eğlence amacıyla da sıklıkla tercih edilen sosyal medya kullanımının, ergenlerdeki problemlili internet kullanımında öne çıkacağı düşünülmektedir. Nitekim TÜİK ‘in 2016 yılında yayımlamış olduğu araştırma raporunda da, ülkemizdeki sosyal medya kullanıcılarının toplam internet kullanıcılarının %82,4’üne karşılık geldiği belirtilmektedir (TÜİK, 2016). Bu araştırmada da ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlili internet kullanımları arasındaki ilişkide sosyal medya tutumlarının aracılık rolü incelenmiştir.

1.1. ERGENLİK

1.1.1. Ergenliğin Tanımı ve Tarihçesi

Latince “matür olmak” anlamına gelen ve psikoloji alanyazınına “adolesans” olarak giren en önemli kavramlardan biri ergenliktir. Hızlı bir fiziksel büyüme, cinsel gelişme ve psikososyal olgunlaşmanın gerçekleştiği bu dönemde kişi, çocukluktan erişkin yaşama geçiş sağlamaktadır (Bülbül, 2004).

Ergenlik dönemi, gelişim sürecinin en önemli dönemlerinden birisi olarak kabul görmektedir. Yetişkinlik ve çocukluk çağları arasında yer alan bu dönem; kişiye, topluma ve kültüre dayalı olarak farklı özellikler göstermesi sebebiyle tanımlanması güç bir dönemdir. Bugüne dek bu dönemi konu alan pek çok tanım yapılmıştır (Dinçer, 2008).

Olgunlaşma yaşı ve büyümeye ilişkin normlar her yüzyılda farklılık göstermektedir. Fakat belirgin tarihsel değişimler ergenliğin psiko-sosyal boyutunu ortaya çıkarmışlardır. Sözelimi yüz yıl önce ergenlerin çalışması çok olağan bir durumken, günümüzde aynı yaşlarda olanlar zorunlu eğitime tabi tutulmaktadır. Hatta 18 yaşına kadar yetişkin olarak kabul görmemektedirler (Cloutier, 1982).

“Ergenlik” sözcüğünün ilk kullanımının 15.yy’da ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bununla birlikte ilk çağ Yunan filozoflarının insanın gelişimine ilişkin çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemini açıklamaya çalışan yaklaşımları da mevcuttur (Muuss, 1988). Sokrates, gençleri; lükse düşkün, kötü davranışlara sahip, otoriteyi küçümseyen tutumlarıyla açıklarken; Platon, gençliği ruhsal sarhoşluk olarak tanımlamış; Aristo ise, gençlerin değişkenliğini dillendirmiş ve gençleri dürtüsel, tutkularına yenilen, eleştiri kabul etmeyen, mantıksız yaratıklar olarak tanımlamıştır (Dacey ve Travers, 2002).

Teolojik bir anlayışın hâkim olduğu Orta Çağ'da ise, çocuk minyatür haldeki bir yetişkin, diğer bir deyişle “küçük insan” gibi görülmekte ve gelişim evreleri dikkate alınmamaktadır.

Rönesans dönemiyle birlikte insan gelişiminin evreleri üzerine yeni kavramlar ortaya atılmıştır. Çek psikopos Comenius, İngiliz düşünür John Locke ve İsviçreli düşünür Jean-Jacques Rousseau, insanın bilişsel ve zihinsel gelişimini açıklamaya ilişkin farklı gelişim evreleri açıklamışlardır (aktaran Cloutier, 1982).

Eskiden beri gençliğe ilişkin; çoğu günümüzle tutarlılık gösteren pek çok görüş ileri sürülmüştür.

Çocukluk ile yetişkinlik arasındaki geçiş süreci olan ergenlik; bireyde sosyal, biyolojik ve psikolojik olarak köklü değişikliklerin yaşandığı, yeni rol ve davranışların test edildiği, güç anlaşılan bir dönemdir (Cansever, 2013). Bu dönem, benzeri olmayan bir meydan okuma, fırsat, değişim ve gözdağı sürecidir. Gelişimi boyunca insan başka hiçbir dönemde böylesi kısa bir zaman diliminde bu kadar çok alanı ilgilendiren bu denli büyük bir değişim yaşamaz. Kişilerarası ilişkiler, yetenekler, vücut ve zihin bu dönemde değişim göstermektedir (Yalom, 2008).

Milli Eğitim Bakanlığı gençliğin tanımını, ‘buluş çağına erişme dolayısıyla çocukluğun psikolojik ve biyolojik açıdan sonlanması, toplum hayatında sorumluluk edinme süreci olan genç yetişkinlik ve çocukluk arasında bulunan 12 ila 14 yaşlarını kapsayan grup’ şeklinde yapmaktadır. UNESCO ise gencin tanımını, ‘öğrenim gerçekleştiren, hayatını sürdürmek için çalışmayan ve bekâr olan kişi’ biçiminde yapmaktadır (aktaran Yılmaz; 2007). Dünya Sağlık Örgütü, ergenlik döneminin yaş aralıklarını erken ergenlik (10-14 yaş arası) ve geç ergenlik (15-19 yaş arası) olmak üzere 10-19 yaş olarak kabul etmektedir (aktaran Harlak ve ark., 2007). Türkiye’deki birçok çalışmada ise ergenlik dönemi 12-25 yaş aralığı olarak alınmıştır (Kulaksızoğlu, 2015; Harlak ve ark., 2007). Kısaca ergenlik sosyal, biyolojik, zihinsel

ve psikolojik açıdan olgunlaşma ve gelişmenin yaşandığı, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecine verilen isimdir (Yavuzer,2002).

Havighurts'a göre ergenlik döneminin gelişim görevleri aşağıdaki gibidir (aktaran, Duru ve Arslan, 2014):

- Cinsellikle alakalı ilgiyi gizli tutmayı öğrenme
- Yaşlıları arasında kendine bir yer edinme
- Soyut düşünebilme yetisi edinme
- Beden imajını yeniden oluşturma
- Bir meslek için hazırlanma
- Aile hayatı ve evliliğe hazırlanma
- Bir değer ve ahlak sistemi geliştirme
- Duygusal bağımsızlığını sağlama

Bedeni olumlu kullanmak, bedensel özelliklerini kabul etmek, cinsel rolünü kabul etmek ve bu rol ile alakalı davranışlar geliştirmek, kendini ilgilendiren önemli kararları alabilmek ve toplumsal sorumluluk almak bu döneme ait diğer gelişim görevleri olarak sıralanabilmektedir (Duru ve Arslan, 2014).

1.1.2. Ergenlik Dönemine İlişkin Yaklaşımlar

1.1.2.1. Stanley Hall'a Göre Ergenlik

Ergenliğe ilişkin ilk kuramın geliştiricisi olması nedeniyle Granville Stanley Hall (1844-1924) ergenlik psikolojisinin babası olarak bilinmektedir.

Hall'ın düşüncesine göre, insan türünün gelişim planı her türün genetik yapısında kayıtlıdır ve çocukluğun çeşitli evreleri insan evriminin çeşitli dönemlerine karşılık düşmektedir (Cloutier, 1982)

Hall'a göre insan gelişimi dört evreye ayrılmaktadır (aktaran Cloutier, 1982) :

- a) Küçük çocukluk (0-4 yaş)
- b) Çocukluk (5-7 yaş)
- c) Gençlik veya önergenlik (8-12 yaş)
- d) Ergenlik (13-24 yaş)

Bu görüşe göre küçük çocuk bir hayvan gibi yaşar ve daha iyi denetlenebilen davranışlara doğru kademe kademe evrimleşebilmektedir. Çocukluk insanın evrimleşme sürecindeki avcılık ve toplayıcılık evresine denk düşerken, önergenlik döneminde ise kişisel denetimi öğrenme aşaması ön plana çıkmaktadır. Ergenlik dönemi ise tekniğin olmadığı fakat taşkın geçişlerin gözlemlendiği kabile dönemiyle kıyaslanabilmektedir (Cloutier, 1982).

Hall'ın Özünü Yineleme Kuramı'na göre, insan ilkel dürtüleri, ihtiyaçlarına yönelik bencil güduları ve hayatta kalma endişesiyle tıpkı bir hayvan gibi doğmaktadır. Ergenlik çağına geldiğinde ise sosyal sorumlulukları ve diğerlerine ilişkin kaygılarıyla uygar bir şekilde “yeniden doğar”. Yoğun benmerkezcilikten diğerkâmlığa geçişle sonuçlanan bu evre fırtına (kargaşa) ve stres dönemi olarak adlandırılmaktadır (aktaran Dinçel, 2006).

Hall, ergenlikte şiddetli ruh hali değişimleri olduğunu vurgulamış ve ergenin, coşkuya karşı, kayıtsızlık; neşeye karşı, melankoli; kibre karşı, aşığılanma; duyarlılığa karşı, vurdumduymazlık; şefkate karşı, acımasızlık gibi çelişkili eğilimler sergilemesinin önemli olduğunu belirtmiştir (aktaran Dacey ve Kenny 1994; Adams, 2000).

Hall, ergenliği bireyselliğin geliştirildiği bir dönem olarak görmüş ve bu dönemin kişinin gelecek yaşamının akışını değiştirebileceğini belirtmiştir (aktaran Dinçel, 2006). Ancak Hall'ın insan gelişimi ve evrimi arasındaki ilişkiyi ısrarlı vurgulayışı, bilgi birikimini organize ederek ortaya koyamaması, çocuk ve ergenin gelişiminde çevrenin etkisini dikkate almayışı, kuramına ilişkin ciddi eleştirilere neden olmuştur (aktaran Kulaksızoğlu, 2015).

1.1.2.2. Psikanalitik Görüşe Göre Ergenlik

Sigmund Freud'un kurucusu olduğu kabul edilen Psikanalitik Kuram daha çok çocukluk dönemi üzerinde durmuş, ergenliğe ikinci planda önem vermiştir. Freud insan gelişimini beş evrede incelemiş ve bu gelişim süreçlerine "psikoseksüel gelişim" adını vermiştir. Bu gelişim evreleri şunlardır:

- a) Oral Evre (0-1,5 yaş)
- b) Anal Evre (1,5-3 yaş)
- c) Fallik Evre (3-6 yaş)
- d) Gizil Evre (6-11 yaş)
- e) Genital Evre (12-18 yaş)

Freud'a göre "genital evre"ye denk düşen ergenlik döneminde cinsel organların uyarılmasıyla bastırılan cinsel merak geri gelmektedir. Çocukluk döneminde aileye gösterilen ilgi, aile dışına kayarak, arkadaşlık ve aşk ilişkileri oldukça önem kazanmaktadır.

Ergenlik döneminde çocuk bedeninin yetişkin bedenine evrilmeye başlaması ve cinsel nitelikli hormonların etkinliğinin artması ile çeşitli dürtülerin gücü artmaktadır. Bu yoğunlaşma önceki gelişim evrelerindeki çatışmanın yeniden yaşanmasına neden olmaktadır. Freud'un kuramına göre ergenliğin nihai amacı temel cinsel doyum biçimi olan genital evreye ulaşmak ve yatırımını yasak olmayan libidinal nesnelere yapmayı başarmak olarak özetlenebilmektedir. Bu dönemde yanı zamanda, karşı cinse ilginin yanı sıra sosyalleşme, toplumsal etkinliklerine katılma, meslek seçimine ve evliliğe ilişkin düşümler kurma da görülebilmektedir (Geçtan, 2014; Dacey ve Kenny, 1994). Bu sebeptendir ki ergenlerin bu dönemde karşı cinsten arkadaşlarına olan ilgileri artmaktadır. Bu arkadaşlar genellikle fiziksel ya da zihinsel olarak ergenin ebeveynini andırır. Kurulan ilişkilere yapılan yatırımın şiddeti yüzünden ergenler, görünüşleri ve düşüncelerine dair kendileriyle yoğun olarak ilgilenmeye başlayarak narsistik eğilimler gösterirler (Geçtan, 2014).

Sigmund Freud'un kızı Anna Freud, babasından farklı olarak ergenlik döneminin önemi üzerinde daha çok durmuştur. Anna Freud'a göre ergenlikle birlikte artan cinsel enerji, id'in dürtülerini kontrol edilemez noktalara taşıyabilmekte ve ego bu güçlenme karşısında uyum sorunları yaşayabilmektedir. Bunun yanı sıra cinsel dürtülerin aşırı denetlenme eğilimi de ego işlevinde çeşitli sorunlara yol açabilmektedir. Her iki uç durum ergenin hayatındaki pek çok alana karşıt şekilde yansımaktadır. Aşka karşı, nefret; yalnızlığa karşı, aşırı sosyalleşme; benmerkezciliğe karşı, özgecilik gibi. Ergenin denetim ve libidinal doyum arasında denge sağlamak için verdiği içsel savaş tıpkı Hall'ın söylediği gibi Anna Freud tarafından da bu dönem fırtına ve stres dönemi olarak tanımlanabilmektedir (aktaran Ekşi, 1990; Kulaksızoğlu, 2015; Özbay, 2000).

Gerek bu dönemde görülen narsistik eğilimlerin ortaya çıkışı gerekse ego'nun denge kurma işlevinde yetersiz kalışı savunma mekanizmalarının bu evrede artmasına sebep olmaktadır.

Blos (1979), ergenin bu çelişkili ruh hallerini, çocukluğun sevgi (libidinal) nesnelere ideal olmaktan çıkarma sürecinin bir sonucu olarak açıklamaktadır. Blos'a

göre bu ideal olmaktan çıkarma süreci büyüme sürecinin tamamlayıcı bir ögesi olup, insanlığın gerçekliğine daha uygun yeni libidinal nesnelere bulmak için en uygun yoldur. Ergen, bireyleşebilmek için bu ilerleme ve gerileme arasında (id ile ego arasında) iki yönlü gerilime maruz kalmak zorundadır. Böylelikle ergenlik çatışması büyüme ve yeni bir kişiliğin oluşması ile neticelenmektedir.

Coleman ve Hendry (1999) ise psikanalitik görüşe göre ergenliği dört farklı noktada özetlemiştir. İlk olarak, su yüzüne çıkan dürtülerin ergeni yaralayabilme özelliği vardır. İkinci olarak gerilimler ve iç çatışmalara karşı yetersiz kalan savunmalar nedeniyle uyumsuz davranışlar görülebilmektedir. Üçüncü olarak ilk sevgi bağlarının çözülmesi, aile dışı duygusal ve cinsel ilişkilerin kurulabilmesi için elzemdir. Ve bu dönemde son önemli öge olan kimlik oluşumu ortaya çıkmaktadır.

1.1.2.3. Erik Erikson'a Göre Ergenlik

Bu dönemin temel görevinin başkalarından farklı olma hissinin yani ayrışma ve kimlik geliştirme olduğu Erikson'un psiko-sosyal gelişim kuramında detaylıca açıklanmıştır. Ergenlik döneminde kişinin kendi benliğini bulması ve tanımlaması sosyal ve duygusal gelişim açısından oldukça önemlidir. Erikson'a göre ergenlik çağındaki birey hem cinsel hem de mesleki olarak kendini oluşturma çabası içerisindeydir. Özdeşleşme ve arkadaşlık ilişkileri bu çabayı gerçekleştirmek için önemli basamaklar olarak görülmektedir (aktaran Cüceloğlu, 2016).

Erikson'un (1984) insan gelişimini açıkladığı, "aşamalı oluşum ilkesi" olarak bilinen psiko-sosyal gelişimin sekiz aşaması şu şekildedir:

1. Güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş)
2. Özerkliğe karşı kuşku ve utanç (1-3 yaş)
3. Girişimciliğe karşı suçluluk (3-6 yaş)
4. Başarıya karşı aşağılık (7-11 yaş)
5. Kimlik kazanımına karşı rol karmaşası (12-19 yaş)

6. Yakınlığa karşı yalıtılmışlık (20-30 yaş)
7. Üretkenliğe karşı durgunluk (30-60 yaş)
8. Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk (60 yaş ve üstü)

Erikson'a (1984) göre kişi bu evreleri çevrenin gereksinimlerine uyum sağlarken kimliğini de koruyarak aşmalıdır. Bir sonraki aşamaya geçme sırasında çatışma ve gerilimler yaşanması büyümenin doğal bir sonucu olarak görülürken, yeterince iyi çözülemeyen çatışmalar psikopatolojiye yol açabilmektedir.

Aşamalı gelişim evrelerinin beşinci evresi olan "kimlik kazanımına karşı rol karmaşası" ergenlik dönemine karşılık gelmektedir. Erikson ergenliği geçici bir rol kararsızlığı dönemi olarak nitelendirir. Erikson'a göre bu dönemde çeşitli roller, düşünceler, idealler ve değerler denenir, benimsenir, sonra terk edilir ve yenileri aranır. Bazen yıkıcılığa kadar varabilen kararlı bir bağımsızlık, başka bir an ise bebeksi bir bağımlılık gösteren ergen, sürekli bir ileriye, bir geriye gidip gelmektedir (aktaran Geçtan, 1981).

Ergen, bu evrede kimliğinin ortaya çıkmasını sağlamak için araştırma, keşfetme ve öze bakış süreçlerini yoğun biçimde yaşamaktadır. Rol karmaşasından çıkabilmek için ergen kendisine şu soruları yöneltir: "Ben kimim? Nereden geliyorum? Nereye yönelmeliyim? Niçin?" Ergenin bu sorulara vereceği doyurucu yanıtlar onun yeterli bir benlik gelişimi için elzemdir (Geçtan, 1981; Cloutier, 1997).

Kimlik karmaşası içindeki ergenin üzerinde gelecek ile ilgili kararlar alırken ebeveynlerden ziyade akranların etkisi vardır. Akran grupları, ergenin farklı rolleri denemesi ve bunların toplumsal etkisini gerçek kişilerin arasında görebilmesi için oldukça önemlidir. Hatta Erikson (1984) tarafından romantik ilişki içerisinde olan ergenlerin arasında yapılan uzun konuşmaların "cinsel" boyutundan ziyade "kişilerarası" boyutunun öne çıktığı belirtilmiştir. Ancak ebeveyn ve öğretmenler, ergenin tasarladığı toplumsal rolleri araştırmasına olanak tanınmalı ve başarılı rol modelleri önermelidir. Ergene sağlanan imkânlar oldukça önemlidir çünkü bu dönem

çatışmaları doyurucu şekilde çözümlenmesi, sonraki aşamalarda karşılaşılabilecek çatışmaların çözümü için temel niteliği taşımaktadır. Aksi takdirde kişi rol karmaşasından kurtulamayarak kimlik kazanamamış, kararsız ve olgunlaşmamış bir yetişkin olabilmektedir (Erikson, 1984; Cloutier, 1997).

1.1.2.4. H.S. Sullivan’a Göre Ergenlik

Sullivan, kişiler arası ihtiyaçların doyurulması gerekliliği üzerinde durmaktadır. İhtiyaçların karşılanması güvenlik, ihtiyaçların karşılanmaması ise kaygı gibi temel öğeleri barındırmaktadır. Sullivan, güven ihtiyacının önemini belirterek kaygıdan kurtulmanın şartını “güven ihtiyacının giderilmesi” olarak açıklamıştır. Bunların yanı sıra Sullivan, bebeklikte, fiziksel temas ihtiyacı; erken çocuklukta, yetişkin desteği ihtiyacı; orta çocuklukta arkadaş ve arkadaş kabulü ihtiyacı; ön ergenlikte, yakınlık ihtiyacı; ilk ergenlikte cinsel yakınlık ve karşı cinsten arkadaş bulma ihtiyacı; son ergenlikte ise toplumun bir parçası olma ihtiyacı gibi ihtiyaç örüntülerini tanımlamıştır (aktaran Dinçel, 2006).

Sullivan, ön ergenlik döneminin gelişimsel bir parçasının yakınlaşma olduğunu ifade etmiştir. Bu dönem kısa sürmesine rağmen diğer insanlarla yakın ilişkilerin başlaması noktasında önemlidir. Ergen birey, kendi iç dünyasını paylaşabileceği hemcinsi yakın arkadaşlar edinmektedir. Yakın arkadaşlık, ergenler için oldukça önemlidir çünkü bir nevi ayna görevi görmektedir. Böylece ergen, olumsuz yönlerini fark ederek değişim gösterebilmektedir. Kişi, bu dönemde yakın ilişkiler kurma konusunda sıkıntılar yaşamakta ve başarısız olursa, umutsuzluk ve yalnızlık hislerini yoğun biçimde yaşamaktadır. Kimlik gelişiminin temelini yakınlık olduğunu belirten Sullivan’a göre kimlik, ergenlik döneminin sonuna kadar tam olarak gelişmemektedir (aktaran Geçtan, 2014; aktaran Özbay, 2000; aktaran Bayhan ve Işıtan, 2010).

Sullivan’a göre erken ergenlik, asıl cinsel ilginin ortaya çıkması ile başlamakta, cinsel davranışın biçimlenmesine değin devam etmektedir. Cinsel arzu karşı cinsle yönelirken yakın arkadaşlıklar hemcinsler ile sürdürülmektedir. Bu dönemde

toplumun cinselliğe karşı tutumu nedeniyle ergen kişi yaşadığı yoğun arzu ile çaresizce başbaşa kalmaktadır. Yakınlık ve güvenlik ihtiyacı ile bu duyguyu bağdaştıramadığından, bu duyguyu reddedebilmekte ya da cinsel nesnelere ile yakınlık duyacağı nesnelere ayırabilmektedir. Her iki ihtiyacın da doyurucu şekilde karşılanması önemlidir aksi takdirde ergen kişide cinsel sorunlar meydana gelebilmektedir (aktaran Dinçel, 2006; aktaran Geçtan, 2014).

Sullivan geç ergenliği ise, görev ve sorumlulukların üstlenildiği, cinsel tercihin yapıldığı ve bunların yaşamın sonraki kısmına nasıl yerleştirileceğinin fark edildiği dönem olarak tanımlanmıştır. Bu dönemde ergen, başkalarının hayata dair görüşlerini ve onların sosyal ilişkilerindeki sorunlarını ele alış biçimlerini fark etmeye ve değerlendirmeye başlamaktadır. Sullivan'a göre genç kişi bu dönemde, kısıtlı deneyimleri ile ortak değerler sistemini bütünleştirerek, toplumda yerini almaya başlamaktadır (aktaran Geçtan, 2014; aktaran Dinçel, 2006).

1.1.2.5. Kurt Lewin'e Göre Ergenlik

Lewin'e göre davranış kişinin çevresi ile olan etkileşimi ve değişimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Kişisel kaynaklar olarak nitelendirilebilecek yaş, cinsiyet, zekâ, ilgi ve yeteneklerin yanı sıra aile ve arkadaşlar gibi çevresel faktörler de davranış üzerinde etkilidir. Tüm bu kişisel ve çevresel unsurlar yaşam alanını oluşturmaktadır. Alan, her bir parçanın diğer parçalardan etkilendiği dinamik bir sistem olarak tanımlanabilmektedir (Tatar, 2009). Kişinin yaşam alanındaki kişisel ve çevresel faktörler sürekli bir değişim içerisindedir. Değişimlerin hızlı gerçekleştiği zamanlarda kişi yoğun bir şiddet altında kalmaktadır. Lewin'e göre ergenlik dönemi de böyle bir süreçtir. Çünkü değişim ne kadar çabuk olursa, o değişime uyum sağlamak da o denli güç olmaktadır. Gençlik çağındaki sıkıntılı dönem de bu yüzdendir. Ergen, bir anda hem fiziksel değişimlerle başa çıkmaya çalışırken hem de birtakım beklentilerle karşı karşıya gelmektedir. Daha mühimi ise geleceğe yönelik birtakım hedefler belirlemenin vakti gelmiştir (aktaran Kulaksızoğlu, 2015; Dinçel, 2006) .

Lewin'e göre bu yaşam alanı ergenlik döneminde bozulmaktadır. Ergen, yetişkinliğine ilişkin hedeflerine doğru ilerlerken bir yandan da çocukluk dönemine ilişkin edinimlerini bırakmak zorunda kalmaktadır. Birine giderken diğerini bırakma arasında kalmak da yoğun bir çelişki ve stres yaratmaktadır (aktaran Dinçel 2006).

1.1.2.6. McCandless'e Göre Ergenlik

Albert Bandura'nın "Sosyal Öğrenme Kuramı"na ilişkin esaslar McCandless tarafından ergenliğe uyarlanmıştır. İnsan davranışının dürtüler tarafından yönlendirildiğine inanan McCandless, düş kırıklığı, saldırganlık, kaygı, merak ve bağımlılık gibi öğrenilmiş ve öğrenilmemiş dürtü ve arzuların kişiyi eyleme geçirdiğini düşünmektedir. Deneme yanılma yoluyla kişi, hangi davranışın, hangi dürtünün sonucu olarak gerçekleşeceğini ve bu davranışa nasıl ve ne şekilde devam edeceğini de öğrenmiş olmaktadır (Kulaksızoğlu, 2015).

McCandless'e göre, ergen, önceki kazanımları ile toplumun kendisinden bekledikleri arasında ortaya çıkan durum karşısında çelişkiye düşmektedir. Çocukken ebeveynler ya da öğretmenleri tarafından belli bir düzeyde bağımlılık geliştirmesi desteklenirken, ergenlikte özerk ve bağımsız olması beklenen bireyin çelişki yaşaması doğal olmaktadır (McCandless, Lueptow ve McClendon, 1989).

Ergen gelişiminin öngörülebilir aşamalarla değil de, çevreden gelen sosyal uyarıcıların sonucu olarak tamamlandığını savunan Bandura ise, ergenliğin buhranlı bir dönem olduğu iddiasına karşı çıkararak, ergenlikte bunalım geçirenlerin yeterince toplumsallaşmamış kişiler olduklarını ileri sürmektedir (aktaran Dinçel, 2006).

1.1.2.7. Jean Piaget'ye Göre Ergenlik

En temel haliyle, kişinin çevresindeki dünyayı anlamasını ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel gelişimine “bilişsel gelişim” adı verilmiştir. Bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe, insanın çevreyi, dünyayı anlama yollarının daha karmaşık ve etkili hale gelmesi süreci olarak ifade edilebilmektedir.

Piaget, çocuğun, dünyanın pasif alıcısı olmadığını, bilgi edinim sürecinde aktif bir rolü olduğunu ileri sürmüştür. Farklı yaşlardaki çocukların bilgi edinimlerinin de farklı olduğunu keşfetmiş ve bu farklılığın nedenlerini inceleyerek, bireyin dünyayı anlamasını ve anlamlandırmasını sağlayan bilişsel süreçleri dört evrede açıklamıştır (aktaran Senemoğlu, 2007).

- a) Duyusal-Motor Dönem (0-2 yaş)
- b) İşlem Öncesi Dönem (2-6 yaş)
- c) Somut İşlemler Dönemi (6-12 yaş)
- d) Soyut İşlemler Dönemi (12-18 yaş)

Ergenlik dönemi, Piaget'nin açıkladığı insan gelişim evrelerinden “soyut işlemler” dönemine karşılık gelmektedir. Piaget, kuramında 12 yaş ve üzerindeki bireylerin, somut işlemlerden soyut işlemlere geçerek yetişkin dünyasına girmeye hazır hale geldiğini belirtmiştir. Bu dönemde ergen bireyler varsayımlar oluşturabilmekte, mantıksal sonuçlara ulaşabilmekte ve hem soyut hem somut sorunları farklı açılardan inceleyerek karmaşık çözümler ortaya koyabilmektedirler. Soyut işlem becerisinin gelişimiyle birlikte, bireyin kişilik yapısı, ahlak anlayışı ve kendilik algısı da önemli değişikliklere uğramaktadır (aktaran Cüceloğlu, 2016).

Soyut işlemler dönemindeki bireyler, soyut kavramları anlayarak etkili bir şekilde kullanabilmekte ve çeşitli ideal fikirleri, değerleri, inançları geliştirmeye başlamaktadırlar. Toplum yapısı, felsefe, politika gibi konular ergenlerin ilgi alanlarına girmeye başlayarak, değerler sistemi örgütlenmesine zemin

oluşturmaktadırlar. Somut işlem ve soyut işlem dönemi arasındaki temel fark, ergenlerin bir olayın çok farklı yönlerini görebilmeleri ve bilgiyi soyut olarak üretebilmeleridir (Senemoğlu, 2007)

Piaget'ye göre, bilişsel ve entelektüel etkinlikler, ergenlerin günlük yaşama uyum sağlamaları için bir yol olarak görülebilmektedir. Ergenin bilişsel yapısı ne kadar farklılaştırılır ve bütünleştirilirse, o kadar etkin ve verimli bir şekilde çatışmalarını çözüme kavuşturarak, değişen beklenti ve taleplere uyum sağlayabilmektedir (aktaran Adams, 2000).

1.2. İNTERNET

1.2.1. İnternet ve Gelişim Süreci

İnternet, pek çok insanın gündelik hayatında yer bulan ve sosyal yapının değişiminde etki sahibi olan bir kavramdır (Günüç ve Kayri, 2009). İnternet, dünyadaki çeşitli bölgelerde bilgisayarların birbirine bağlanmasıyla oluşan ve sayılarının milyonları bulduğu ifade edilen kullanıcıların farklı zamanlarda ya da aynı anda iletişim kurabildiği bir ağıdır (Yalçın, 2003).

İnternet, ilk olarak 1960'lı yılların sonuna doğru ABD'deki DARPA'nın (İleri Düzey Savunma Araştırma Projeleri Ajansı-Defence Advanced Research Project Agency) çeşitli konumlarda bulunan bilgisayarların birbirine bağlanması için kurmuş olduğu bir sistemden doğmuştur. Bu sistemle farklı üniversitelerin birbirlerine bağlanıp araştırma yapabilmesine imkân veren internet, dünyadaki sistemleri de birbirlerine bağlayarak geniş bir ağ (network) sistemi oluşturmuştur (Çağiltay, 1994).

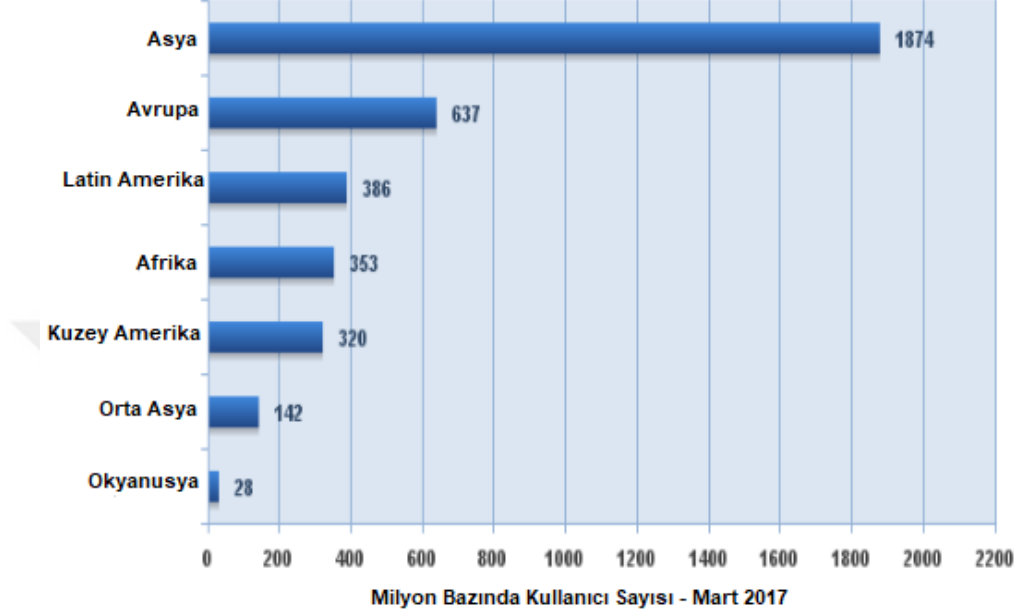
1980'lerde dünyada internetin kullanılması hızlı bir biçimde yayılmıştır. Türkiye'de ilk kez 1987 senesinde Ege Üniversitesi'nin öncülük ettiği TÜVAKA'yla (Türkiye Üniversiteler ve Araştırma Kurumları Ağı) internet kullanılmaya başlanmıştır (Gönenç, 2003).

İnternet, Türkiye’de de dünyada olduğu gibi bilgi aktarma maksadıyla kullanılmış ve bu kullanım 1993 senesinden itibaren daha da yaygın hale gelmiştir. Bu dönemde internet, bilgi paylaşımı ve veri aktarmadan ibaret olsa dahi kısa zamanda hızlı biçimde ilerleyerek farklı alanlarda da kullanıma açılmıştır. Bu teknoloji hala hızla değişmeye ve gelişmeye devam ederek farklı biçimlere bürünmektedir (Mestçi, 2007).

Dünyada yaşanan gelişmeler ile beraber Türkiye’deki girişimciler de 1995’ten sonra bilhassa ticaret sahasında yoğun biçimde internet kullanımına başlamışlardır. Türk girişimcilerin internetten yapılan pazarlamada ciddi yenilikler ve gelişmelere imza attıkları görülmektedir (Güvenir, 2005). Türkiye’deki internet bağlantısının hız kazanmasıyla birlikte, teknolojiyle ilgilenenlerin sayısı artmış ve kaliteli cihazlar da talep görmeye başlamıştır (Mestçi, 2007).

İnternet kullanımının ilk yıllarında yüksek fiyatlandırma nedeniyle az kişiye hitap ettiği görülmektedir. Günümüzdeyse internet kullanıcılarının sayısı ciddi bir büyüme göstermiştir. Bu büyümenin başlıca sebepleri arasında Türkçe içerikli web sitelerinin artması ve internet servis sağlayıcılarının yaygınlaşması olduğu söylenebilir (Gürkan, 2001).

İnternet World Stats (2017)'in yapmış olduğu araştırma raporuna göre, 31 Mart 2017 itibariyle dünya genelinde 3,739,698,500 kişi internet kullanıcısıdır. Araştırma bulgusunun coğrafi bölgelere göre dağılımı Şekil 1'de gösterilmektedir.

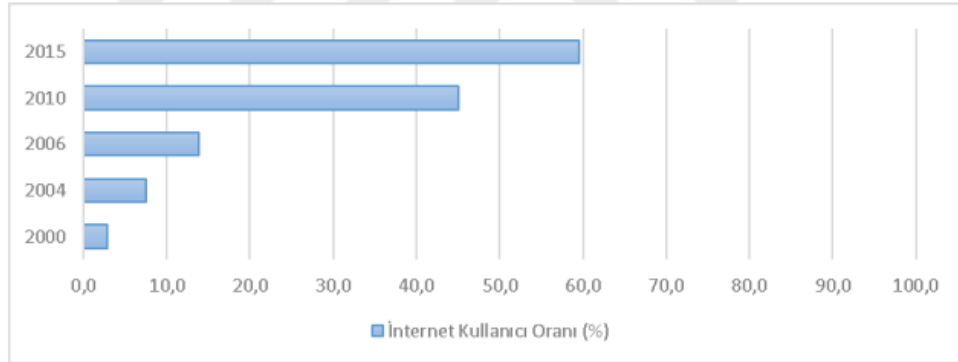
Şekil 1. Dünya geneli internet kullanıcılarının bölgesel dağılımı (IWS, 2017)

1.2.2. Türkiye’de İnternetin Gelişimi ve Kullanım Yoğunluğu

İnternet teknolojilerindeki gelişim ile birlikte Türkiye genelinde internete erişebilen insanların sayısı katlanarak artmaktadır. İnternet’in günlük hayatta birçok alanda kullanılması, farklı alışkanlıkların bu yönde değişmesi, internete erişim maliyetlerindeki düşüş ile birleştiğinde internet kullanımının giderek yaygınlaşması ön görülebilir bir durumdur. İnternet bilgisayar ile bütünleştiği için zaman zaman internet kullanımı bilgisayar kullanımı ile karıştırılmaktadır.

İnternet World Stats Kasım 2015 verilerinde Türkiye’nin 46.282.850 kullanıcı ile dünyada en çok internet kullanıcısına sahip 18. ülke olduğu görülmektedir. Türkiye genelindeki internet kullanıcı oranı 2000-2015 yılları arasında %2,9’dan %59,6’ya

ulaşmıştır (IWS, 2015). 2010-2015 yılları arasında Türkiye’deki internet kullanım oranlarındaki artış Şekil 2’de sunulmuştur.

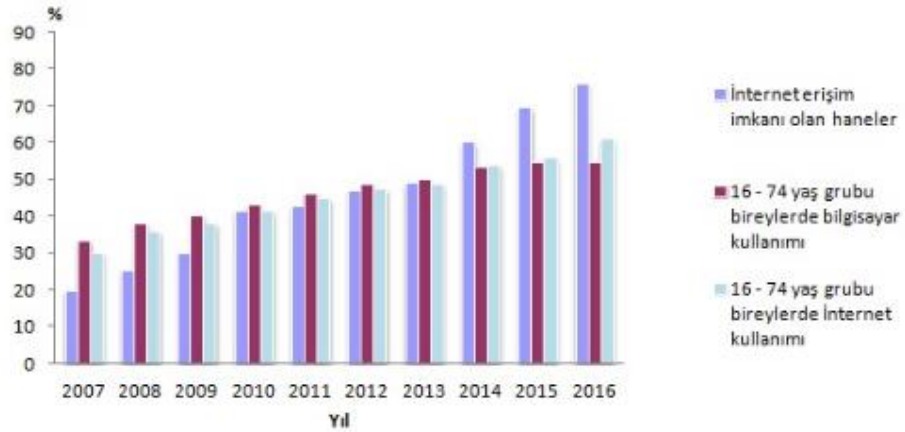
Şekil 2. Türkiye’de internet kullanıcı oranlarının yıllara göre değişimi (IWS, 2015)

TÜİK Hane Halkı Kullanım Araştırması (TÜİK, 2016) verilerine göre insanların yüzde 82,4’ünün sosyal medya amacıyla internet kullandığı tespit edilmiştir. İkinci sırada %74,5 ile paylaşım sitelerinden video izleme, %69,5 ile online haber, gazete ya da dergi okuma, %65,9 ile sağlıkla ilgili bilgi arama, %65,5 ile mal ve hizmetler hakkında bilgi arama ve %63,7 ile internet üzerinden müzik dinleme (web radyo) amaçları takip etmektedir. Burada da görülebileceği gibi internet çok çeşitli amaçlarla kullanılmakta olup en fazla sosyal medya için kullanılmaktadır.

TÜİK (2016) raporuna göre, Türkiye’de 2016 yılı Nisan ayında 16-74 yaş grubundaki bireylerde yaş grubuna göre sırasıyla, %54,8 ve %55,9 olan internet kullanımı, 2016 yılında yaş grubuna göre sırasıyla %54,9 ve %61,2’e yükselmiştir. İnternet kullanımı ile ilgili alanyazındaki çalışmalara bakıldığında birkaç değişkenin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Bunlar cinsiyet, yaş ve eğitim durumu olarak sıralanabilir (Kayri ve Günüç, 2010; Kuzu, 2011; Bayar ve Uçanok, 2012; Hasdemir, 2013; Yılmaz, Şahin, Haseki ve Erol, 2014). TÜİK (2016) verilerine göre erkeklerin 16-74 yaş grubuna göre sırasıyla, %64,1 ve %70,5’i interneti kullanırken, bu oran kadınlarda %45,9 ve %51,9’dur. Türkiye’de yapılan diğer çalışmalarda da erkeklerin kızlara oranla daha fazla internet kullandıkları belirtilmiştir (Burnukara ve Uçanok, 2010; Bayar ve Uçanok, 2012; Türel ve Toraman, 2015).

Türkiye’de genel olarak internet kullanımı giderek artarken, çocuklar arasındaki internet kullanım oranlarının da arttığı yönünde araştırma sonuçlarına rastlamak mümkündür. Ocak tarafından yürütülen, 8 ilde 1848 çocuk üzerinde gerçekleştirilen çalışmada çocukların internet kullanım oranı %77,4 olarak belirlenmiştir. (Aktaran, Çubukçu ve Bayzan, 2013) Türkiye’de yapılan diğer çalışmalarda da çocukların benzer oranlarda internet kullandıkları ortaya konulmuştur (Kayri ve Günüş, 2010; Burnukara ve Uçanok, 2010; Yılmaz ve ark., 2014). Çocukların interneti ilk kullanım yaşlarına bakıldığında ise yaş ortalamasının oldukça düşük olduğu ve giderek de düştüğü görülmektedir (Kayri ve Günüş, 2010; Karahisar, 2014). Bu değişimin nedenleri arasında Prensky (2001)’in dijital yerliler olarak tanımladığı genç kuşağın internet kullanımına daha yatkın olması, küçük yaşlarda teknolojiyle tanışması gösterilebilir.

Türkiye’de internet erişimine sahip hanelerin oranının ise %76,3 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2016). Diğer bir deyişle on evden yedisi internet erişimine sahiptir. İnternet erişim imkânı olan hanelere ve internet kullanıcılarının yaşlarına yönelik son on yıllık veriler Şekil 3’te gösterilmektedir.

Şekil 3. Türkiye’de internet erişimine yönelik temel göstergeler (TÜİK, 2016)

Bunun dışında, evden internet erişimi olmayan hanelerin %59’u internete bağlanmama nedeni olarak internet kullanımına ihtiyaç duymadıklarını, %29,4’ü interneti, iş, okul, internet kafe gibi başka yerlerde kullandıklarını belirtmektedirler

(TÜİK, 2016). RTÜK (2013) tarafından gerçekleştirilen Türkiye’de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması’nda çocukların %58,6’sının kendi odalarında internet erişimine sahip oldukları görülmüştür. Karahisar (2014)’ın yürüttüğü araştırma sonucunda çalışmaya katılan çocukların %90,7’sinin evinde internet bağlantısı olduğu ve bu çocukların üçte birinin internete kendi odasında bağlandığı ortaya çıkmıştır. Koçak ve Köse (2014) tarafından 7. ve 8. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada çocukların %69,6’sının evinde internet erişimi olduğu belirtilmiştir. Kaşıkçı ve diğerleri (2014) tarafından Avrupa Çevrimiçi Çocuklar projesinin bulguları dâhilinde yapılan çalışmada ise çocukların %31,9’u kendi odasında, %24,3’ünün evde kendi odası dışında internet erişimine sahip olduğu görülmüştür. Bu çalışmalara ek olarak Türkiye’de yapılan diğer çalışmalarda da çocukların genellikle evde internet erişimine sahip oldukları rapor edilmiştir (Topçu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın, 2008; Kavuk, Keser ve Teker, 2011; Ayas ve Horzum, 2013).

İnternet erişiminin sağlanmasında önemli faktörlerden biri erişimi sağlayabilecek bilişim teknolojileri cihazlarına sahip olma durumudur. İnternet erişimi sağlanan cihazlar sadece masaüstü veya dizüstü bilgisayarlar ile sınırlı kalmamakta giderek çeşitlenmektedir (Arıcak ve ark., 2008; Burnukara ve Uçanok, 2010; Lauricella, 2013; RTÜK, 2013). Masaüstü bilgisayarlara sahip olma oranları düşerken, taşınabilir bilgisayarlara ve cep telefonlarına sahip olma oranları ise giderek yükselmektedir (TÜİK, 2016). Bunun yanı sıra yapılan diğer çalışmalarda Türkiye’deki çocukların büyük çoğunluğunun kişisel masaüstü veya taşınabilir bilgisayara sahip olduğu görülmüştür (Gökçearsan ve Günbatır, 2012; RTÜK, 2013; Soydaş ve Uçanok, 2014; Karahisar, 2014).

1.2.3. Problemlı İnternet Kullanımı Tanımı

Aşırı internet kullanımı neticesinde problemlı internet kullanımı çeşitli kavramlarla ifade edilmiştir (Caplan, 2002; Makas, 2008). İnternet bağımlılığını kavram olarak ilk defa 1996 yılında Goldberg kullanmış ve ardından bununla ilgili çalışmalar artış göstermiştir (Young, Yue ve Ying, 2011). Bazı araştırmacılar bunu

“bağımlılık” sözcüğüyle ifade etmekten bazılarıysa bu sözcüğü kullanmayı tercih etmemişlerdir. “Bağımlılık” sözcüğünü tercih edenler bu kavramın yalnızca kimyasallardan ibaret olmadığını belirtmişlerdir (Ögel, 2012). Bu yüzden alanyazında kavramların çeşitlilik gösterdiği görülebilmektedir. Bu kavramların bir kısmı şu şekildedir: internet istismarı (Young ve Case, 2004), aşırı internet kullanımı (Hardie ve Tee, 2007), problemlı internet kullanımı (Caplan, 2002; Kaltiala Heino, Lintonen ve Rimpela, 2004), patolojik internet kullanımı (Davis, 2001), düzensiz internet kullanımı (Gonzalez, 2002).

İnternetin amaç dışı ve aşırı olarak kullanılıp kişinin yaşamını negatif etkilemesi durumu internet bağımlılığı olarak tanımlanmaktadır (Çakır, Horzum ve Ayas, 2013). Shapira ve diğerlerine göre (aktaran Gürcan ve Hamarta, 2013) problemlı internet kullanımı; tekrarlayan davranışlara ek biçimde obsesif kompulsif bozukluk ve saplantılı düşüncenin bir çeşididir. Bunun yanında Wolf ve Beard (2001) problemlı internet kullanımı olgusunu, kişinin internet kullanımı nedeniyle iş, okul ve sosyal hayatında; sosyolojik ve psikolojik sıkıntılar yaşaması şeklinde belirtmişlerdir. Yaş gruplarının her biri farklı sosyo-ekonomik seviyeden ve farklı kültürlerden bireyler içermesine karşın, problemlı internet kullanımının yaygın olarak görülmekte olduğu yaş dilimi ergenliktir. (Young, 1998). Çeşitli çalışmalar da ergenlerin negatif etkilere daha çabuk kapıldıklarını göstermektedir. Ögel’in (2012) de ifade ettiği gibi internet kullanımı problemlı olan ergenler, internete akademik araştırma niyetiyle girse de sıklıkla bu amacın dışına çıkabilmektedirler.

Problemlı internet kullanımı bireyde interneti kullanmaya başlar başlamaz görülmemektedir. Birey, interneti belli bir amaçla kullanmaya başlamakta fakat zamanla belli bir amaç için kullanmanın yerini, internet ortamındaki uyaranların ve pekiştiricilerin de etkisiyle amaçsızca kullanımlar almaya başlayabilmektedir (Ögel, 2012). Bu şekilde amaçsız kullanımların artması da bireyde problemlı internet kullanım davranışını ortaya çıkarabilmektedir.

Sağlıksız bir biçimde internet kullananlarda interneti kötüye kullanma, internete erişemediğinde kötü hissetme ve bu duygu nedeniyle de suçluluk duyma davranışları görülmektedir (Morahan-Martin, Schumacher, 2000). Problemlerli internet kullanımları sebebiyle kişiler saatler boyu internette vakit geçirerek gündelik işlerini aksatmakta, bu aksatma ise çeşitli sorunlara yol açmaktadır (Ceyhan, 2008). Bireylerin bazılarında internet kullanımının bir çeşit soruna dönüşmesinde birden çok sebep bulunabilmektedir. Bunların arasında kimliği gizleyebilme, görüntüyü gizleyebilme, iletişim hızı ve zamanını ayarlayabilme gibi unsurların bulunduğu söylenebilir (Balkaya Çetin, 2014). Bunun yanında kişilerin, heyecan arama, sorumluluklarından kaçma gibi interneti kullanma amaçları da problemlerli internet kullanımlarının başlıca sebepleri arasında yer almaktadır (Ceyhan, 2010).

Problemlerli internet kullanımı ya da internet bağımlılığıyla alakalı yukarıda yapılmış olan açıklamalar incelendiğinde kimyasal madde bağımlılığında bağımlılıktan bahsedebilmek için maddenin kullanılmaya başlanması gerekirken internet bağımlılığındaysa kişinin interneti amaçsızca ve fazlaca kullanması söz konusudur. İnternetin kullanımında internetteki çeşitli uyarıcıların etkisi ile ya da kişinin internet sayfalarında amacı olmadan gezmesiyle başlayan sürecin geldiği noktanın problemlerli internet kullanımı olduğu söylenebilir. Dolayısıyla problemlerli internet kullanımının interneti kullanmaya başlar başlamaz ortaya çıkmadığı, bireyin interneti amaçsızca ve aşırı şekilde kullanmaya başlamasının bir sonucu olduğu ifade edilebilmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle bu araştırmada da genel tanım niteliğindeki “problemlerli internet kullanımı” terimi kullanılmıştır.

1.2.4. İnternet Bağımlılığı

Son yıllarda yapılan araştırmalar ve vaka bildirimlerindeki artış göstermektedir ki, internet kullanımı giderek artmakta ve internet kullanımı alışkanlıkları çoğu kullanıcıda bir bağımlılıktan söz edilebilecek boyutlara ulaşmaktadır. Bu sebeple bazı araştırmacılar internet bağımlılığının DSM-V’te yer alması gereken bir bozukluk olduğundan söz etmektedirler (Block, 2008).

İnternet bağımlılığı bozukluğunun DSM-V’te yer alması için çaba göstermiş olan araştırmacıardan Young (2001) ve Young'a destek veren bazı araştırmacılar, internet bağımlılığı bozukluğunun, resmi makamlarca tanınması durumunda sigorta şirketlerinin internet bağımlılığı danışmanlığı ve tedavisi için ödenek ayırmalarının daha kolay hale geleceği görüşündedirler. Block (2008) da, internet bağımlılığının tanı ölçütlerinin tanımlanması için artan çabalar neticesinde, internet bağımlılığının DSM-V’te kompulsif-impulsif spektrum bozuklukları başlığı altında yer alması gerektiği görüşünü savunmuştur. İnternet bağımlılığı üzerine araştırma yapan önde gelen isimlerin bu talepleri, “internet bağımlılığı” kavramının alanyazında sık kullanılmasına ve bu kavram özelinde çalışmalar yürütülmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda, bu araştırmada “internet bağımlılığı” kavramına da değinilmektedir.

Genel olarak bağımlılık, insanların fizyolojik açıdan bir maddeye bağımlı olmasını ifade etmektedir (Holden, 2001). Diğer bir yönden bağımlılık olgusu DSM-IV’ün (American Psychiatric Association, 1995) pek çok yeni sürümünde tek başına bulunmasa da madde bağımlılığıyla ilgili tanılarla birlikte yer almaktadır. Araştırmaların pek çoğunda kimyasal maddelere olan bağımlılığın benzeri sorunlu davranışlara neden olan video oyunu bağımlılığı, kumar bağımlılığı, genel teknoloji bağımlılığları, cinsel bağımlılığlar, yemek yeme bağımlılığı gibi farklı bağımlılık türleriyle benzeştiği görülmüştür. Bu bağımlılığlara ilişkin ölçütler madde bağımlılığının tanı ölçütlerinden uyarlanarak kabul edilmektedir (İnan, 2010).

Bağımlılık; negatif sonuçlar ve davranışlarla neticelenen, bilişsel bozuklukların sebep olduğu, hatalı bir irade hastalığını ifade etmektedir. Bağımlılık ile oluşan negatif davranışlarsa sağlıklı bireylerde farklı biçimde gerçekleşmekte olan iştah kabartan davranış ya da bağlantılı arzular olarak ifade edilebilmektedir (Campbell, 2003). Bağımlılık, bireyin bağımlı hale geldiği nesnelere ayrı olamaması, bu nesneye ulaşamaması halinde yoksunluk semptomları sergilemesi ve nesne olmadığında onu araması biçiminde ifade edilmektedir (Şenkoyuncu, 2009).

Vaillant bağımlılık kavramının tanımının yapılmasının güç olduğunu belirtmiş, ancak yaşadığında net olarak görülebilecek bir şey olduğunu ifade etmiştir. Her ne kadar bağımlılık güç anlaşılabilir bir yapıda olsa da üç temel niteliği bulunmaktadır. İlki o şeye yönelik kuvvetli bir istek duyma, ikincisi bazen kontrolünü kaybetme, üçüncüsüye bağımlılığın olduğu şeyde ısrar etmektir (aktaran Shaffer, Hall ve Bilt, 2000).

Araştırmacıların pek çoğu bağımlılık kavramını klasik manada eroin, kokain, esrar, alkol benzeri madde kullanımı olarak ifade etmektedirler. Ancak bağımlılığın ortaya çıkmasına yönelik net bir açıklama getirmek güçtür. Özellikle son dönemlerde bilgisayar, televizyon, egzersiz, yemek, alışveriş, seks ve kumar gibi pek çok davranışta da bağımlılık oluşabileceği ifade edilmektedir. Kimyasal bir madde söz konusu olmadığında bağımlılığı tespit etmenin yöntemi var olan durumu klinik kriterlerle kıyaslamaktır. İnternet bağımlılığına ilişkin oluşturulmuş teşhis kriterlerinin daha ziyade madde bağımlılığıyla alakalı olduğu görülmüştür. Bu kapsamda patolojik seviyede internet kullanımı genelde teknoloji bağımlılığı başlığı altında ele alınmaktadır (Young, 1996).

İnternetin sağladığı iletişim tarzı klasik kitle iletişim araçlarından farklıdır. Televizyon ile radyo çoğunlukla pasif ve tek taraflı iletişim imkânı sağlamaktadır. İnternetteyse interneti kullanmakta olan kişiler aktif olup karşılıklı bir iletişim söz konusudur. Zaman içerisinde internetin yayılmasıyla beraber paylaşım yapma olanağı da artış göstermiştir (Selnow, 1998; Gürcan, 1999; Janoschka, 2004).

İnternet, çok amaçlı olarak kullanılabilirdiğinden insanlara çekici gelmektedir. Bu kapsamda internetin kullanılmasının amaçlarını şöyle sıralamak mümkündür (Gürcan, 1999; Tsai, Lin ve Tsai, 2001):

- Günlük gazete/televizyon haberlerini takip etmek, e-posta yoluyla uzmanlara ulaşarak bilgi edinmek, çeşitli resmi işlemler yapmak, açık arttırmalara katılmak, hisse senedi alım satımı yapmak, bankacılık işlemleri,
- Bilet almak, seyahat rezervasyonu ve her tür alışveriş,
- Arşivlere ve bilgi bankalarına erişim, kütüphane kataloglarına ulaşım,
- Kayıt işlemleri gerçekleştirmek, duyuru ve konferansları takip etmek, kitap, yazılımlara ücretsiz ulaşabilmek,
- Teknik rapor, makale, bilgi gibi bir sürü kaynağa erişebilmek,
- Anında karşılıklı bilgi alışverişinde bulunmak,
- Sohbet etmek,
- Elektronik posta almak/göndermek,
- İnternet ağına bağlı tüm bilgisayarlarla iletişim kurmak.

Tüm bu kullanım amaçları normatif düzeyde olabileceği gibi problematik düzeyde de olabilmekte ve bunların dışındaki farklı kullanım amaçları da internet bağımlılığına yol açabilmektedir.

Young (1999) internet bağımlılığı kavramını beş ana altyapıda incelemiştir:

(1) **Siber-cinsel bağımlılık:** İnternet bağımlılığının bu türünde genelde kişiler bu tarz sohbet odaları, pornografi, cinsel içerik taşıyan videolar gibi şeylerle vakit geçirmektedirler.

(2) **Siber-ilişki bağımlılık:** Bireyler, çevrimiçi ilişkiler oluşturabilmek için internete girmektedirler. Bu tarz bağımlılığı olan insanlar internette tamamıyla farklı bir kişilik oluşturarak bu kişilikle kendilerine sanal bir dünya yaratabilmektedirler.

(3) **Net kompulsifleri:** İnternette yapılabilen alışveriş, kumar gibi davranışlardır.

(4) **Bilgi Aşırı Yükleme:** Kişiler bilgi edinme ve araştırma maksatlı kullandıkları internete gereksiz ve fazla bir biçimde bağlı kalabilmektedirler.

(5) **Bilgisayar Bağımlılığı:** İnternet bağımlısı kişiler bilgisayar oyunlarına da bağımlı hale gelebilmektedir.

İnternet bağımlılığı, klinisyenler ve araştırmacıların bir bölümü tarafınca psikiyatrik bir hastalık olarak görülmüş ve üzerinde çalışılmıştır. Bu hastalara klinik tedavilerin uygulanmasıyla pozitif neticeler alınabildiği görülmüştür (Köroğlu ve ark., 2006; Murali ve George, 2007; Odabaşoğlu ve ark., 2007).

Daimi olarak internetin başında zaman geçirmekte olan kişilerin gündelik hayatlarında fonksiyonel bozuklukların olmasının bağımlılık belirtisi olduğunu belirten Ceyhan (2011) yetişkinlerin işlerinin, öğrencilerinse okul yaşantılarının bundan etkilenmeye başladığını ifade etmektedir. Bunun yanında kullanıcılar internet kullanma amaçları ve süreleriyle ilgili yalan da söyleyebilmektedirler. Alkol ve sigara bağımlılığındaki gibi internet bağımlılığında da internete ulaşamayan kişiler huzursuz, gergin ve sinirli olmaktadır (Özsoy, 2010).

“İnternet bağımlılığı” kavramı, terminolojideki popülaritesini sürdürse de, internetin aşırı kullanımını doğru olarak yansıtmadığı ve diğer kimyasal tabanlı bağımlılık türlerindeki fiziksel yoksunluk gibi semptom ve davranışları içermediği için (Beard ve Wolf, 2001) bu kavramın internet aşırı kullanımından doğan sorunların kapsamına tam olarak karşılık geldiğini söylemek güçleşmektedir (Ceyhan, 2011). Yapılmış olan farklı tanımlar ve tanı ölçütleri ele alındığında internet bağımlılığının çeşidi, şekli, içeriği diğer bağımlılık tanı ölçütlerinden farklılık göstermektedir. Bu farklılığın ana nedenlerinden birisi olarak, Amerikan Psikiyatri Birliği’nin (APA, 1994) yayınladığı “Mental Bozuklukların Tanımsal ve Sayısal El Kitabı”nda “internet bağımlılığı” tanı ölçütlerinin yer almaması düşünülmektedir. Nitekim bütün eleştiri ve önerilere rağmen DSM-V’te “internet bağımlılığı” bir hastalık olarak yer almamaktadır. Buna karşın, Amerikan Tıp Birliği (AMA)’nin, Amerikan Psikiyatri Birliği (APA)’ne Haziran 2007’de ilettiği mektupta "uzun süreli oyun oynama" olgusunun daha ayrıntılı bir biçimde incelenmesi salık verilmiş ve “internet oyun oynama bozukluğu” (internet gaming disorder), Mental Bozuklukların Tanımsal ve Sayısal El Kitabı’nın beşinci revizyonunda (APA, 2013), ileri araştırmalar gerektiren durumların sınıflandığı üçüncü kısma eklenmiştir. Bu ise sonraki dönemlerde internet bağımlılığı olgusunun da DSM kriterlerinde olabileceğini düşündürmektedir.

1.2.5. Problemlili İnternet Kullanımı ve İnternet Bağımlılığına İlişkin Tanı Ölçütleri

İnternet kompleks bir yapıya sahip teknolojik bir araç olduğundan internet kullanımının problem teşkil etmesine ilişkin kesin bir tanım yapmak da güçleşmektedir. Young’un (1996), sekiz maddeyle oluşturduğu değerlendirme ölçeği problemlili internet kullanımına ilişkin olgunun ana ölçütlerini teşkil etmiştir. Bunun yanında Goldberg (1996) tarafından yedi maddeden oluşan DSM-IV sınıflama sistemine göre uyarlaması yapılmış bir tanı ölçeği ve Suler (1996) tarafından da sekiz maddeden oluşan tanı ölçütleri bulunmaktadır. Bunlara ek olarak Wolf ve Beard (2001) Young tarafından ortaya konmuş tanı ölçütlerini düzenlemiş ve geliştirmişlerdir.

1.2.5.1. Young'un Tanı Ölçütleri

Young (1999), DSM IV'te bulunan patolojik kumar oynama kriterlerini internet bağımlılığı alışkanlığına uygulamış, internet bağımlılarının da kumar bağımlıları gibi özellikler taşımakta olduğunu ifade etmiştir. Buradan yola çıkarak Young, 8 kriterle internet bağımlılığını tanımlamakta ve kişi bunlardan beşini karşılıyorsa bağımlı tanısı almaktadır (Young, 1996).

Bu kriterler aşağıdaki gibidir:

- (1) İnternete bağlanılan süre zarfında duygulanımda değişiklikler olması,
- (2) İnternete daha çok bağlanabilmek için birilerine yalan söyleme davranışı,
- (3) İnternet kullanımının aşırı olması sebebiyle problem yaşama ve toplumsal yaşamdan soyutlanma,
- (4) İnternet kullanımına başlangıçtan çok fazla zaman ayırma,
- (5) İnterneti az kullandığında yoksunluk semptomları gösterme,
- (6) İnternet kullanımını durdurma, kısıtlama veya azaltma çabalarında başarısızlıkla karşılaşma,
- (7) İnternet kullanımında zamanı sürekli arttırma isteği,
- (8) İnternet ile standartların üzerinde zihinsel uğraş (Young, 1999, s.21).

1.2.5.2. Goldberg'in Tanı Ölçütleri

DSM-IV'de internete bağımlı olmak iki alt başlıkla ifade edilmeye çalışılmıştır. Bunların ilki madde kullanımıyla alakalı olan bozukluklar, diğeriye dürtü bozukluğu olan patolojik kumar oynama davranışıdır. DSM-IV'te bulunan madde bağımlılığı kriterlerinden hareketle Goldberg ilk defa 1996'da internet bağımlılığının tanımını yapmıştır. (Goldberg, 1996).

Goldberg (1996), aşağıda belirtilmiş olan ve on iki aylık periyot içerisinde herhangi bir vakitte ortaya çıkmış olan bu maddelerin 3 tanesi ya da daha çoğunun görülmüş olduğu klinik bozulmalara veya sorunlara neden olan uygunsuz internet kullanımına şöyle değinmiştir:

1. Aşağıda bulunanlardan bir tanesiyle tanımlanmakta olan tolerans gelişimi:
 - a) Aynı internet kullanma süresinden zamanla daha az zevk almak,
 - b) İstenen keyfi elde edebilmek için internet kullanımını arttırmak,
2. Aşağıda tanımlanmış olan yoksunluk kavramının gelişimi:

Uzun dönemde internet kullanma neticesinde aşağıda verilen maddelerden minimum iki tanesinin bir ay içinde yaşanmış olması, gerek fonksiyonel gerek toplumsal olarak sorunlar yaşanıyor olması.

- a) Bunaltı
- b) Psikomotor ajitasyon
- c) Sıkıntılı durumlar karşısında ilk önce internete bağlanma isteği
- d) İnternet hakkında farklı düşünce ve fanteziler kurma

- e) İnternet ortamında neler olduğu ile ilgili takıntılı düşünceler
 - f) İstemeyerek de olsa tuşlara vurma davranışı gösterme
3. Kişinin planladığından daha uzun süre internette kalması,
 4. İnternete bağlanma dürtüsünü kontrol altında tutmaya çalışma ancak başarısız olma,
 5. Kişinin gündelik hayatında bilgisayar ve internetin en fazla zaman alan şey olması,
 6. Kişinin internette daha çok vakit geçirmesiyle yaptığı sosyal ve mesleki işlerin geri planda kalması,
 7. İnternet kullanımını bireyin hem sosyal hayatını hem de iş hayatını olumsuz etkilemesine rağmen aşırı internet kullanımını devam etmesi.

1.2.5.3. Suler'in Tanı Ölçütleri

Suler'e göre (1996) patolojik ve sağlıklı internet kullanımını sekiz ölçütle birbirinden ayırmak mümkündür:

1. **İnternetteki etkinliğin karşıladığı ihtiyaçların sayısı ve tipi:** Kişinin internette gereksinimlerini karşılamasının oranı internette geçirilen zamanı belirlemektedir.
2. **İhtiyaçların altında yatan yoksunluğun derecesi:** Gerçek yaşamda sosyal, psikolojik ve fiziksel gereksinimlerini karşılayamayan kişi bu gereksinimlerini internet imkânlarıyla karşıladığı takdirde internette geçireceği zaman uzayacaktır.

3. **İnternet aktivitesinin türü:** Kişi, gereksinimini karşılayabilmek adına internete girip farklı uygulamalarla karşılaşabilmekte bu da interneti daha çok kullanmasına sebep olabilmektedir.
4. **İnternet faaliyetlerinin kişinin fonksiyonlarının düzeyine etkisi:** İnternet kullanma, kişinin toplumsal ilişkileri, mesleki yaşamı ve sağlığını ne kadar negatif etkilerse kişinin de o kadar internet bağımlısı olma ihtimali bulunmaktadır.
5. **Bunaltıya dair öznel duygular:** Kişide internet kullanma nedeniyle yalnızlık, öfke, suçluluk, hayal kırıklığı ve depresyon olması da internet bağımlılığı riskine işaret etmektedir.
6. **İhtiyaçlar hakkında bilinç düzeyindeki farkındalık:** Gerçek yaşamda gereksinimlerini karşılayamayan bireyler bunu yapabilmek adına farklı ortamlar arayacaklardır. Kişilerin bu gereksinimlerini internetten karşılamaya çabalaması internet bağımlısı olmasına neden olabilmektedir.
7. **Deneyim ve dâhil olma süreci:** Kişi, internette gerçek yaşamdaki gereksinimlerini bulamayacağını öğrendiği takdirde daha az süre geçirecektir. Çünkü kişi artık internet kullanımında tecrübeli olacak ve nelerden kaçınması gerektiğini bilecektir. Bu da bir bağımlılıktan kurtulma fırsatıdır.
8. **Gerçek yaşam ve sanal yaşam arasındaki denge ve uyum:** Kişi zaman içerisinde sanal dünyayla gerçeklik arasındaki ilişkinin farkına vararak aradaki dengeyi kurabilmektedir. Patolojik internet kullanımındaysa genelde birey gerçek yaşamdan kopmaktadır. Hatta interneti, gerçek yaşamdan gelecek tehlikelerden korunduğu bir sığınak olarak görmektedir.

1.2.5.4. Wolf ve Beard'ın Tanı Ölçütleri

Wolf ve Beard (2001), Young tarafından ortaya konan internet bağımlılığı ölçütlerini geliştirmişlerdir. Bunu yapma sebepleri de kavramların bazılarının daha anlaşılır olması gerekliliğidir. Wolf ve Beard (2001) Young tarafından tanımlanmış olan 8 ölçütü iki grupta toplamışlardır. Bunların beşi internet kullanım işlevselliğidir. Bu kapsamda bireyin her bir maddedeki hali yaşaması gereklidir. Diğer üç maddeyse bireylerin internet kullanmaktan gördükleri zarar olarak gruplanmıştır. İnternet bağımlısı teşhisi içinde birey en az bir tanesini yaşıyor olmak durumundadır. Bu nedenle bu ölçütler kişinin nasıl hissettiğinden ziyade ne yaşadığıyla ilgilidir. Bunlar şu şekildedir:

Aşağıdaki ifadeler (1-5) daha önce mutlaka görülmüş olmalı:

1. Başlangıçtaki kullanma süresinin çok üstüne çıkılması
2. Kullanım azaltıldığında yoksunluk belirtisi görülmesi
3. İnternet kullanımını azaltmada başarısızlık
4. İnternette vakit geçirme süresinin artması ve kişinin rahatsızlık duymaması
5. İnternette ne yapacağını düşünmek gibi, kişinin zihni olarak da internetle meşgul olması

Aşağıdakilerden de en az bir tanesi sağlanmalıdır:

- İnternete bağlı olduğunda duygu değişimi yaşanması
- İnternet için insanlara yalan söyleme alışkanlığı gelişmesi
- Aşırı miktarda internet kullanma nedeniyle rutin ilişkiler ve işlerin bozulması

1.2.6. İnternet Oyun Oynama Bozukluğu

1.2.6.1. Oyun Kavramı

Oyun, insanlık tarihi boyunca tüm kùltürlerde var olmuş (Adanır, Doğru ve Özatalay; 2016) özellikle çocuk ve gençler için önemli ve gerekli bir olgudur. Bizim kùltürümüzde de oyunlar hayatımızın vazgeçilmezlerinden kabul edilmektedir. Çelik çömlek, körebe ve saklambaç gibi efsaneleşmiş olan oyunların yeri onları oynamış olan nesillerin gözünde son derece özeldir. Sokakta oynayan çocukların teknolojik gelişme ile birlikte zamanla evlerinde atari ve bilgisayarlarıyla oynamaya başladığı, bu durumun arkadaşları ile daha az zaman geçirmelerine sebep olduğu bilinen bir gerçektir. Bugün 21. yüzyılda ilkokul öğrencilerinin bile akıllı cep telefonlarına sahip olması, oyun konsollarına (Playstation, Xbox, Wii vs...) ilgi gittikçe artarken her evde en az bir bilgisayarın bulunması internet ve dijital oyun bağımlılığı hakkında yapılan araştırmaların gerçekleştirilmesini zorunlu hale getirmiştir.

Oyun kelimesinin ilk çağrıştırdığı şey eğlenceli vakit geçirme halidir. Her yaş grubuna ait oyunlar mevcuttur (Altunay, 2004). Büyük yaş grupları çeşitli stratejik ve kùltüre dayalı kutu oyunlarını oynamayı tercih ederken, ilkokul çağı çocukları bebek ve oyuncak arabalar gibi daha basit oyuncaklarla oynamaktadır.

Çocuk ve yetişkin oyunları arasında hem farklılıklar hem de benzerlikler bulunmaktadır. Kimi oyunlar sadece çocuklara özel iken, kimi oyunlar hem yetişkin hem de çocuklar tarafından oynanabilmektedir (uzaktan kumandalı arabalar, aile kutu oyunları gibi). Kùltürel ve sosyal mekanizmalarımızın bir bölümünü teşkil eden oyunlar gündelik hayatın getirdiğı baskıdan kaçış için de bir alternatif oluşturmaktadır (Doğu, 2009).

Yavuzer (1987) ise oyunun çocuğun yaşantısında meydana gelen kimi sorunların çözümü olabileceğini ifade etmektedir. El yazısı yazma konusunda sıkıntı yaşayan bir çocuğun ihtiyaç duyduğu beceriyi oyun hamuru ile oynayarak ya da resim

ve boyama yaparak kazanabilmesi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Bir ara alan olarak oyun aynı zamanda çocuğun duygularını açığa çıkardığı yerdir. Örneğin, kardeşine karşı kıskançlık duygusu besleyen bir çocuk, oynadığı oyunda kardeşi yerine koyduğu bir oyuncacı cezalandırmak suretiyle bu duygusunu ortaya çıkarabilir. Çocuklar, oyun yoluyla fantezilerini, arzularını ve gerçekte ne yaşadıklarını sembolik bir yolla dile getirmektedirler (Klein, 2015).

1.2.6.2. Bilgisayar ve İnternet Oyunları

Çok hızlı gelişen teknoloji, çocukların hayatına pek çok oyun ve teknolojik yeniliğin girmesine sebep olmuştur. Dijital oyun endüstrisi, ilk ticari oyun kabul edilen Computer Space'in 1971 yılında piyasaya çıkmasıyla başlamıştır. 2016 yılı verilerine göre 30.4 milyar dolar bütçesi ve her geçen gün artan kullanıcısıyla (ESA, 2017) medya sektöründe adından sıklıkla söz ettirmektedir Araştırmalar, çocukların en iyi oyunlar arasında gösterilen kimi dijital oyunları diğerlerine göre daha fazla tercih ettiğini göstermektedir (Minecraft, World of Warcraft ve Knight Online vb. oyunlar). Dijital/online oyunlar içeriği ve yapısı gereği sunduğu sınırsız özellikler ile tekrar oynama imkânı vererek oyuncunun uzun zaman dikkatini verebileceği bir ortam oluşturmaktadır. Bunun sonucunda ise oyun cazip bir hale gelmektedir (Kirriemuir, 2002).

Bilgisayar oyunu ve video oyunu sıklıkla birbirleri yerine kullanılan kavramlardır (Kirriemuir, 2002). Onlara konsol oyunları ve dijital oyun kavramları da dâhil edilebilmektedir. Dijital oyunlar “Bilgisayar, cep telefonu ya da oyun konsolu gibi farklı teknolojik donanımlarla oynanan oyunlar” biçiminde tanımlanabilmektedir.

Geçmişte evlerde, sokak araları ve oyun parklarında arkadaşlarla bir arada yapılan bir aktivite olan oyun oynama eylemi bugün internet kafelerde ve evlerde, online olarak bilgisayar başında yapılan sanal bir aktivite haline gelmiştir (Horzum, 2011).

Bugün bilgisayar hem ergen hem de çocuklar açısından en ilgi çekici ve eğlenceli teknolojik ortamlardan biri haline gelmiştir. Özellikle çocuk ve gençler arasında bilgisayar oyunu oynama oranı bağımlılık seviyesine yaklaşmaktadır (Reiterer, 2010; Thalemann, 2010). Her ne kadar bilgisayar ya da internet üzerinden oyun oynama bozukluğu, DSM'nin 2013 yılında güncellenen beşinci revizyonu yayımlanana dek standart bir tanıma sahip olmadıysa da, bir davranış bağımlılığı tipi olarak görülmekte ve kontrol dışı, zararlı ve yoğun bilgisayar kullanımını karşılayan bir kavram olarak kullanılmaktaydı (Grüsser ve Thalemann, 2006; Thalemann, 2010). Bu bozukluk; çocuğun oyunu gerçek yaşantısıyla ilişkilendirmesi, oyun oynamayı başka aktivitelere tercih etmesi, oyun oynamayı bırakamaması ve bu sebepten kendisine düşen sorumlulukları aksatması gibi sonuçlara sahip olan bir durum olarak tanımlanmaktadır (Horzum, 2011).

DSM-V İnternet Oyun Oynama Bozukluğu (İOOB) Tanı Ölçütleri (APA, 2013):

1. İnternet oyunlarıyla aşırı zihinsel meşguliyet
2. Oyun oynanmadığında yoksunluk belirtilerinin görülmesi
3. İnternet oyunlarına daha fazla vakit ayırma ihtiyacı duyma, tolerans geliştirme
4. İnternet oyunlarını bırakma, ya da azaltma gibi girişimlerde başarısız olma
5. Diğer aktivite ve oyunlarda azalma
6. Oyunun hayatındaki olumsuz etkilerini bilmeye rağmen oyun oynamayı sürdürme
7. Oyun oynamayla ilgili olarak diğerlerine yalan söyleme
8. Olumsuz duygulanımdan (suçluluk, kaygı gibi) kaçış olarak oyuna başvurma
9. Aşırı oyun oynama sebebiyle fırsatları ve ilişkilerini kaybetme ya da riske atmayla karşı karşıya gelme

İOOB tanısı almak için, son bir yılda yukarıda belirtilen tanı ölçütlerinden en az 5 ölçütün karşılanması ve klinik yönden işlevsellikte anlamlı bozuklukların olması gerekmektedir.

Dijital oyun oynama bozukluğu geçtiğimiz yıllarda kimi psikolojik problemlerle ilişkilendirilmek suretiyle bilim dünyası tarafından psikolojik bir problem olarak değerlendirilmektedir (Reiterer, 2010). Bu konu üzerinde özellikle psikiyatristler, psikologlar, psikolojik danışmanlar ve öğretmenler çeşitli araştırmalar ortaya koymuştur (Griffiths ve Davies, 2005; Reiterer, 2010; Thalemann, 2010; Horzum, 2011).

Dijital oyunların duyuşal, sosyal, fizyolojik, bilişsel ve psiko-motor etkilere sahip, eğlendiren; zekâyı geliştiren ve güdüleyen, öğrenmeyi ilerleten araçlar olarak kimi faydalar sağladıkları yapılan bir takım araştırmalar tarafından ortaya konmuş durumdadır. Yapılan bazı araştırmalar ise negatif etkilerinden bahsetmektedir. Bu araştırmalar dijital oyun bağımlılığının kaygı ve endişeye neden olma; sosyal, fiziksel ve psikolojik olarak olumsuz etkiler taşıma; saldırgan davranışlara ve şiddete yönelme; okul sorumluluklarında ihmal, sosyal becerilerde gecikme, epilepsi nöbeti, kalp rahatsızlıkları ve sosyal yalıtılmışlık gibi sonuçlara sebep olabileceğini göstermektedir (Fritz, 1988; Rogge, 2000; Trudewind ve Steckel, 2003; Schulte-Markwort, 2005; Griffiths ve Davies, 2005; Grüsser ve Thalemann, 2006; Hartmann, 2007). Bu sorun bilhassa ebeveynler olmak üzere, rehber öğretmen ve branş öğretmenlerinin önemle dikkate alması gereken bir duruma dönüşmüştür. Bu durumda yapılması gereken uygun yöntemlerle sorunu tespit edip müdahale etmek, sonrasında ise önleyici rehberlik çalışmalarına yoğunlaşmaktır.

Sisler (2005), dijital oyunların, toplumların ve kültürlerin ayrılmaz birer parçası haline geldiğini belirtmektedir. Toplumlar üzerinde sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan ciddi etkileri bulunan dijital oyunların, sundukları ortamlar incelendiğinde kişiye; bir hayal dünyasında yaşayabilme, bu dünyayı kendi arzusuna göre biçimlendirme, gerçek dünyada gerçekleştiremediklerini burada gerçekleştirebilme gibi pek çok olanak sağladıkları görülmektedir. Bunların hepsini birlikte göz önünde bulundurarak; bugün bir sektör haline gelmiş olan dijital oyunların toplum üzerinde çok geniş bir etki alanına sahip olduğu ve en çok ilgi çeken eğlence yöntemi olduklarını söylemek mümkündür (İnal ve Kiraz, 2008).

Çeşitlilik açısından sahip olduğu seçenekler dijital oyunların içerik ve konularını da etkilemiş; neredeyse her konuyu işleyen farklı dijital oyunlar üretilmiştir. Sağlık, askeri, ticaret, sosyal ve tarihi alanlarda eğitim amaçlı olarak çok kullanıcı dijital oyunlar yaratılmış, geniş kullanıcı kitlelerinin erişimlerine olanak sağlanmıştır (Doğusoy ve İnal, 2006).

Şiddet içerikli dijital oyunlarının kendilerini oynayan oyuncu üstünde 5 majör etkisi bulunmaktadır (Gentile ve Anderson, 2006);

1. Saldırgan hislerde artışa sebep olmaktadır.
2. Fiziksel tepkilerde artışa sebep olmaktadır.
3. Sosyal davranışlarda azalmaya sebep olmaktadır.
4. Saldırgan algılayışlarda artışa sebep olmaktadır.
5. Saldırgan davranışlarda artışa sebep olmaktadır.

Tek amacı eğlendirme olmayan, bununla birlikte öğretici hedefi olan dijital oyunlar da mevcuttur. Yaşları fark etmeksizin bu oyunları oynayan oyuncular işte yaptıkları etkinliklere kıyasla oyun oynama adı altında gerçekleştirilen etkinlikler sırasında daha çok zevk almaktadır. Üstelik bu etkinlikler sonucunda gerçekleşen öğrenme daha kalıcı olmaktadır. İyi organize edilen dijital oyunlar hem yetişkin hem de çocuk eğitimlerinde kullanılmaktadır. Eğitici oyunlar, bireylere analitik düşünme, strateji geliştirme, iletişim becerisi, problem çözme ve güven artışı kazandırırken, aynı zamanda motivasyonlarının da yükselmesini sağlamaktadır (Şahin, 2007).

Oyunlar hayal gücünün gelişimine, akademik öğrenime, yeri geldiğinde teröpatik olarak iyileştirici etkisiyle insanın kişisel gelişimine katkı sağlama, dünya kültürleriyle tanışma ve buluşma fırsatı sunma gibi çeşitli faydalara sahiptir (Chip Online, 2008).

Dijital oyunların daha çok eğlenceye yönelik olmalarına ilişkin genel kanının yanı sıra dijital oyunlardan sıklıkla matematik, fen, tıp, mühendislik, problem çözme, yabancı dil öğrenme ve stratejik düşünme becerisini geliştirme gibi farklı amaçlara yönelik olarak fayda da sağlanmaktadır. Bu durum öğrencilerin oyun oynarken derslerini yapıp kazanım elde etmelerini mümkün kılmaktadır. İşbirliğine uygun yapıya sahip olan oyunlar öğrenci motivasyonunu yükseltirken içeriğe ilgi duymalarını sağlayıp öğrenme becerilerine olan güvenlerini arttırarak etkinliğin devamlılığını mümkün kılmaktadır (Bayırtepe ve Tüzün, 2007).

Yapılan bazı araştırmalar çocukların zihinsel gelişimi üzerinde bilgisayar oyunlarının olumlu etkiler taşıdığını da göstermektedir. Uzun süre dikkatini koruyabilme ve stres altında soğukkanlılığını muhafaza etme becerisi doğru oyunlar aracılığıyla öğrenme ile alakalı zihinsel süreçler tetiklenerek çocuklara öğretilbilir. Bilhassa hiperaktif çocukların sabırsızlık ve acelecilik gibi baskın özelliklerini kontrol altına alıp onlara vazgeçmemeyi ve katlanmayı öğretmek için bu tarz oyunlardan faydalanılmaktadır (Tarhan, 2007).

Bunun yanı sıra aşırı bilgisayar kullanımı kaynaklı olduğu düşünülen dikkat dağınıklığının kalıtsal sebepleri de bulunmaktadır ve tedavisi için profesyonel eğitim desteği ve ilaç tedavisi mutlaka gerekmektedir (Tuzcuoğlu ve Tuzcuoğlu, 2003).

Oyunlara bağımlı hale gelen yetişkin ve çocukların sosyal ilişkilerindeki zayıflamaların yanı sıra, zamanla öz bakım becerilerinin dahi azaldığı görülmektedir. Çok hızlı ve sağlıksız biçimde beslenen ya da yemek yemeyen bireyler zamanla bağımlılara dönüşmektedir (Adanır, Özatalay, Doğru, 2016). Benzer şekilde aralıksız olarak saatlerce oyun oynayan çocuklara ait ölüm haberlerine de son yıllarda rastlanmaktadır. Dijital oyun bağımlılığının bugün ne kadar kritik öneme sahip olduğu bu örnek ile daha da görünürlük kazanmaktadır.

Bağımlılık seviyesinde dijital oyun oynamak; çocuğun oyunu gerçek yaşantısıyla ilişkilendirmesi, oyun oynamayı başka aktivitelere tercih etmesi, oyun

oynamayı bırakamaması ve bu sebepten kendisine düşen sorumlulukları aksatması gibi sonuçlara sahip olan bir durum olarak tanımlanmaktadır. Bahsi geçen durumların çoğunun akademik ve sosyal başarısını olumsuz olarak etkileyeceği, gerçeklik algısında değişiklikler oluşmasına sebep olacağı düşünülmektedir (Horzum, 2011).

Uzun süre dijital oyun oynamak vücudu hareketsiz bırakacağından fiziki sorunlar oluşmasına neden olacak; bununla birlikte ekrana sabit olarak uzun süre bakmak göz sulanmasını azaltıp gözde batma hissi duyulmasına sebep olacaktır (Karakur, 2001).

Kişilerde saldırgan ve öfkeli bir halin oluşmasına sebep olmak, şiddet içerikli oyunların sebep olduğu yegâne sonuç değildir; aynı zamanda korku gibi hislerde artışa ve şiddete karşı duyarsızlığa da sebep olmaktadır (Bolişik ve Muslu, 2009). Bu oyunların kişileri aşırı derecede uyardığı hesaba katılacak olursa uyumsuz ve garip davranışlara neden olacaklarını da belirtmek olasıdır (Toffler, 1974).

Dijital oyunların farklı yöntemlerle şiddetin olağanlaşmasına neden olduğu; soygun, suç, şiddet ve savaş gibi olguları normalleştirerek; hilekârlık, düşmanlık ve duyarsızlık gibi negatif durumları da harekete geçirdiği düşünülmektedir. Kişinin sosyalleşme fırsatından uzaklaşmasına ve yalnızlaşmasına neden olmaktadır. Bu durum sonucunda kişi toplum içinde yaşamak için ihtiyaç duyulan pek çok kuralı görmezden gelerek kendine yabancılaşmaya başlamaktadır. Yoğun olarak dijital oyunlarla vakit geçiren kişi manevi bir çöküntü tecrübe etmeye başlamaktadır. Bu sorunların sebebi dijital oyun oynamak değil, kişinin şahsi kontrolünü sağlayamamasıdır. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, performansta düşüş, depresyon ve yalnızlık ile sorunlu bilgisayar kullanımı arasında doğrudan bir bağ mevcuttur (Bolişik ve Muslu, 2009).

1.2.7. Problemler İnternet Kullanımının Etkileri ve Sonuçları

İnternet kullanımı; teknolojik ilerleme sayesinde teknoloji ve bilgi çağı kavramlarını birer motivasyon ögesi olarak algılayan insanların, hayatın pek çok alanı üstünde hakimiyet kurmak istemeleri sebebiyle artış göstermektedir. Kimi durumlarda bu kullanım oranı, sonrasında yaratabileceği sorun ve problemleri unutturacak denli yükselebilmektedir. Bu durumun gençler üzerinde olumsuz etki yaratma olasılığı internet kullanımına yönelik herhangi bir kontrol sistemi inşa etmeyen ebeveynler sebebiyle de artmaktadır (Bölükbaş, 2003). Ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımı hakkında pozitif tutumlar geliştirdiği durumlar da bulunmaktadır. Odabaşı (2005), bu durumun nedenlerini ebeveynlerin akademik başarı açısından internetin pozitif bir etkisi olduğunu, aile ilişkileri üzerinde olumsuz bir etkisi olmadığını ve çağdaş yaşamın bir gerçeği olduğunu düşünmeleri olarak sıralamaktadır.

Olumlu gelişmeler yaşanmasına fırsat sağlayan yaygın internet kullanımı aynı zamanda yasak, denetim ya da sınır tanımaz bir biçimde, kişisel olan ya da olmayan her bilgiye kolayca erişilmesi gibi bazı kritik olumsuz gelişmelerin de ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Turan, 2008). Önlem alınmayan ve müdahale edilmeyen internet bağımlılığının da pek çok soruna sebep olacağı tahmin edilmektedir. Örneğin, yoğun internet kullanımı veya ekran karşısında fazla zaman geçirmenin, obezitenin nedenleri arasında olduğuna inanılmaktadır. Bu olasılığı inceleyen farklı araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalarda, ekran karşısında yüksek kalorili gıda tüketiminin yükseldiği ve enerji kullanımına fırsat veren fiziksel aktivitelere katılımın azaldığı; böylece obeziteye sebep oluşturabileceği belirtilmektedir (Lowry ve ark., 2002; Patrick ve ark., 2004; Vandewater ve ark., 2004).

Bilgisayar karşısında fazla vakit geçirmek çocukların fiziksel problemler geliştirmesine de neden olabilmektedir. Olumsuz radyasyon etkileri, iskelet yapısı ve duruşta yaşanan bozukluklar, göz rahatsızlıkları bahsedilen problemlerin başında yer almaktadır. Kas gruplarının uzun süreli bilgisayar kullanımları sırasında sürekli baskı

altında olması sebebiyle Karpal Tünel Sendromu gibi problemler de gelişebilmektedir (Karayağız Muslu ve Bolışık, 2009).

Kişiler çevrelerindeki diğer bireylerle kurdukları ilişkilerde de internet kullanımına bağlı olarak kimi problemler tecrübe edebilmektedir. İnternete uzun süre bağlı kalan kişilerin gündelik hayatın kişilerarası ağına bağlanmakta zorluk çektiği, kendilerini mutsuz ve yalnız hissetme olasılıklarının arttığı tespit edilmiştir (Ögel, 2012). Yoğun internet kullanımının kişilerarası ilişkiler üzerinde kritik düzeyde etkisi bulunmaktadır. Bu durumun bireyleri özellikle ergenlik dönemlerinde sürekli olarak yalnızlaştırıp, yalnızlaştıkça hissettikleri gerginliği yenmek için de daha yoğun olarak internet kullanmaya başlamalarını tetiklediğine; nihayetinde internete bağımlı hale gelmelerine sebep olduğuna inanılmaktadır.

Bireyin, ailesinin ve toplumun internet bağımlılığının önüne geçilmesi konusunda kimi görev ve sorumlulukları bulunmaktadır. Bu durumun bilhassa bireyin bağımlı haline geldikten sonraki tedavi sürecinde, bağımlı olmasına fırsat vermeden önlenmesi kritik bir öneme sahiptir. Bu sebepten ötürü toplumun tümünü kapsayan kimi kullanım politikalarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. İnternetin sosyal etkisi göz önünde bulundurulduğunda, internet erişimi konusunda eşitliğin sağlanması faydalı olabilecek bir önlem olarak karşımıza çıkmaktadır (DiMaggio ve ark., 2001). İnternet sağlayıcılığı hizmeti veren kimi firmaların internet kullanım yüzdesini yükseltmeye yönelik son derece cazip kampanyalar yürüttüğü bilinmektedir. İnternet kullanım oranının yükselmesi, bu kampanyalar ile şüphesiz ki kaçınılmaz bir durumdur. Bu sebeple okul, aile ortamı ve internet kafe gibi kişilerin internet kullanımı yaptığı mekânlarda bu kullanıma yönelik amaç ve miktar açısından kontrol sağlanması gerekmektedir. Kültürel etkinliklere dahil olma ya da spor yapma gibi aktivitelerin rehberlik faaliyeti ile bireye sunulması, online ve dijital oyun oynama alışkanlığı bağımlılık haline gelmeden evvel bireyin internet kullanım oranının artmasını önleyebilecektir. Ergenlik döneminde bireyin ihtiyaç hissettiği desteği ailesinden temin edemiyor olması ve çevrede mevcut bulunan sosyal faaliyetlerin yetersiz olması, bağımlılığın önüne geçilmesini daha güç hale getirmektedir. Gereken durumlarda

profesyonel desteğe başvurulması, bilhassa ailenin gereken duygusal desteği temin etmesi ve bireye internette geçireceği zamanın yerini alacak seçenekler sağlaması gerekmektedir.

Çevrimiçi ağ, kişilere elektronik posta ve sohbet seçenekleriyle iletişim kurma imkânı sunmakta; bu durum gündelik konuşmaların yapıldığı sohbetlerden en özel sınırların paylaşıldığı ilişkilere uzanan çeşitlilikte paylaşımın gerçekleşmesine ve bu çerçevede çeşitli ilişki türlerinin oluşmasına yol açmaktadır. Özellikle ergenlik dönemindeki bireylerin kendilerine ait doğru ve yanlış algılarını oluşturmak, kurallarını ve değer verdiği konuları tespit etmek ve kendini keşfedebilmek için internette faydalandıkları bilinmektedir. Yüksek oranda internet kullanımı, ergen bireylerin psiko-sosyal gelişimleri üzerinde olumsuz etki yaratmaktadır. Bu bireylerin gelişimsel özelliklerini tamamlamak için okul, arkadaş ve aile ortamları arasında yüz yüze ilişkiler geliştirmeleri gerekmektedir. Yoğun internet kullanımı gerçekleştiren ergen bireyler böyle ilişkiler geliştiremeyeceklerinden, ilişki kurma ve devam ettirme yetileri olumsuz etkilenmektedir. Ev, okul, iş performanslarında azalma ve yalnızlık, depresyon ve sosyal yalıtılmışlık ile sorunlu internet kullanımı arasında doğru orantı olduğu kaydedilmiştir (Karayağız Muslu ve Bolışık, 2009).

1.2.8. Ergenler ve İnternet Kullanımı

Ergenlik dönemindeki ana gelişimsel gereksinimlerden biri olan kimlik kazanmanın problemleri internet kullanımında mühim bir rolü bulunmaktadır (Huang, 2006). Erikson (1984)'e göre kimlik gelişimi ergenlik dönemine karşılık gelen 12-19 yaşları arasında olmaktadır. Ergenler bu dönemde kimliklerini sorgulamaya başlayarak önemli değişim süreçlerinden geçmektedirler (Şendağ ve Odabaşı, 2007). Ergenler için akran kabulü ve sosyal onayın önemi yüksek olduğundan, internet, elektronik posta, anlık mesajlaşma, blog yazma ve sohbet odaları gibi iletişim araçları bu beklentilerini karşılama imkânı tanımaktadır (Subrahmanyam ve Lin, 2007). İnternet üzerinden sağlanan iletişimin problemleri internet kullanımıyla ilişkisi olabileceği belirtilmektedir (Chou ve Hsiao, 2000). Gençlerin internette benliklerini

ve kimliklerini açıklamaları mümkün olabilmektedir. (Maczewski, 2002). Bunun yanında gerçek yaşamda tecrübe edemediklerini internette yapabilmek bundan hoşlanmalarına da yol açabilmektedir (Leung ve Lee, 2011).

Ergenlik dönemindeki bireylerin tutarsız, karmaşık, öfkeli ve çatışmalı davranışlar sergilemeleri beklenebilmektedir. Yaşadıkları kimlik bulma çabası lise öğrencilerinin iletişim ve başarı konularındaki rekabetlerini ve mesleklerini belirlemeye yönelik heveslerini önemli bir biçimde etkilemektedir. Lise öğrencileri üzerinde stres yaratan bu durum kritik problemlerin yaşamasına da sebep olmaktadır (Ekşi, 1985). Söz konusu stresli durumlar, öğrencilerin kimlik krizi yaşamalarına sebep olmakta; bu kriz ortamından çıkmak isteyen öğrenciler ise büyük hatalar yapabilmektedir. Ergenin uygun olamayan gruplara dâhil olma isteği, kurduğu tutarsız ilişkiler, büyük aile içinde yaşanan problemler, ailelerin parçalanmışlık durumu, sağlıklı aile diye adlandırılan aile profilinin mevcut bulunamamasının yol açtığı sağlıklı iletişim, sosyal ilişkilerde ortaya çıkabilen dengesiz iletişim nedenleri ve ergen bireyin bunlarla birlikte kendini sosyal çevreye kabul ettirme arzusunun getirdiği olumsuz sonuçlar, ergen bireylerin sosyal yaşantılarındaki temel risk nedenleri olarak gösterilebilir (Güler, 1996). Tüm bunlar ergen bireylerin kendilerini internete kaptırmalarına ve fark etmeden internet kullanımlarının problemleri hale gelmesine sebep olabilmektedir.

Mazalin ve Moore (2004)'e göre, daha az olgunlaşmış kimliği olan, yüksek sosyal anksiyete sahibi erkek katılımcılar özellikle sohbet odalarında vakitlerini geçirmekte, şahsi amaçları doğrultusunda internette bir şeyler araştırmakta ve oyunlar oynamaktadırlar.

Tung ve Yang'a göre (2007) farklı risk unsurları ergenlik döneminde internet bağımlılığının artmasına neden olabilmektedir. Kimlik oluşturma gayretinin güçlü olması, evden de okuldan da internete bağlanabilme, kolay ve özgürce iletişime geçebilme imkânı gibi faktörler problemleri internet kullanımını tetikleyebilmektedir. Kimlik kazanma süreci kapsamında günlük çekmekte olan ergenler bu mücadeleden

kaçabilmek için interneti bir araç olarak kullanabilmekte fakat bu durum da zamanla bir amaç haline gelebilmektedir.

Ergenlik dönemindeki bireylerin akran ilişkilerinin oldukça önemli olduğu ve yaşlılarından etkilenmeye eğilimli oldukları bilinmektedir. Bununla birlikte heyecan ve yenilik arayışları ergenlik döneminin öne çıkan özelliklerindedir. İnternette yapılan birçok faaliyetin bir çeşit teknolojik macera ve heyecan arama yöntemi olarak düşünülmesi, ergenlerin risk grubu olmalarında etkili olabilmektedir. (Lin ve Tsai, 2002, Tsai ve Lin, 2003). Heyecan arayışı içinde olan gençler internet üzerinden heyecan verici oyunlar oynamaktadırlar (Chiu ve ark., 2004; Karaca, 2007). Lu (2008), çevrimiçi aldatma, internet bağımlılığı ve heyecan arama arasındaki ilişkiyi detaylı biçimde incelemiş ve sonuç olarak, heyecan arayışı ve internet bağımlılığı oranları yüksek kişilerin çevrimiçi kişilerarası aldatmayı, daha fazla yaptıklarını belirtmektedir. Bir başka araştırmaya göre ise, çevrimiçi oyun oynama, aile fonksiyonlarının düşük olması, benlik saygısının düşük olması, ödül gereksiniminin az olması, heyecan aramanın yüksek olması gibi kişilik özelliklerinin internet bağımlılığında yordayıcı olduğu tespit edilmiştir (Ko ve ark., 2007).

9 ila 16 yaşları arasındaki ergenlerin internet bağımlılığı oranının yetişkinlere kıyasla iki kat fazla olmasının en önemli nedeni, Young'a (2011) göre bu grubun şahsi kontrol becerilerinin duygusal ve bilişsel açıdan yeterli olmamasıdır. Dijital oyunları diğer yaş gruplarına kıyasla daha yoğun olarak oynamaları da bu durumun bir başka sebebidir.

Korkmaz (2010)'a göre, ergenler, sanal dünyada kolayca yanılabilen, tehlike durumları yaşayabilmekte ve kişilerarası ilişkileri olumsuz etkilenebilmektedir. İnternet bağımlısı olma halinde ergenlerin kendi sanal dünyalarında sıkışarak, diğer yaratıcı aktiviteleri ihmal edebilecekleri ve sonuçta gerçek yaşam ilişkilerinin zarar görebileceği belirtilmektedir (Hur, 2006). Bu bağlamda lise öğrencileri arasında görülen internet bağımlılığı/problemlili internet

kullanım düzeyi %1,2 ile %36,7 arasında değişmektedir (Canbaz ve ark., 2009; Milani, Osualdella ve Blasio, 2009).

1.2.9. İnternet Kullanımına İlişkin Araştırmalar

Psikolojik ihtiyaçların internet kullanımı vasıtasıyla karşılanıp karşılanamayacağına yönelik farklı araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmaların sonuçları sohbet odalarının kişilerin ihtiyaç duyduğu topluluk duygusunu tatmin ettiğini işaret etmektedir. Ait oldukları topluluk içinde hak ettiğini edinemediğine inanan birey, kendini internette sanal bir topluluğun parçası olarak görebilmektedir (Primo ve ark., 2000). Farklı yaş gruplarındaki kişiler üzerinde yaptığı araştırmanın sonucunda Bayraktutan (2005), internetin karşılanamayan sosyal gereksinimleri ortadan kaldırmak adına kullanılabileceğini ifade etmiştir. Kullanıcılar internet kullanımı aracılığıyla yargılanma ya da aşağılanmaya maruz kalmadan özgür biçimde kendini ifade edebilme, gerçek dünyanın sorunlarından uzaklaşabilme, internette kendine ait bir alan yaratma imkânı, kontrol ve özgürlük hissi elde etmektedir. Başarısız yahut problemlili sosyal ilişkiler sosyal çevre kaynaklı internet kullanım sebepleri olarak sınıflandırılmıştır.

Bireylerin yakın sosyal çevrelerinde edinemediği aidiyet duygusu, sosyal tanınma ve destek gibi gereksinimlerini internet aracılığıyla giderebileceğini belirten araştırmalar da yapılmıştır (Bayraktutan, 2005; Erwin Turk, Heimberg, Fresco ve Hantula, 2004; Leung, 2004; Reich, 2010; Subrahmanyam ve ark., 2004, Wanajak, 2011; Valkenburg ve Peter, 2007). İnternetin aynı zamanda ait olma gereksinimini azaltabileceği de söylenmiştir (Bayraktar, 2013; Casale ve Fioravanti, 2011; Pierce, 2009).

Araştırmalar sosyal ihtiyaçları giderme konusunda internet kullanımının fayda getirdiğini (Bayraktutan, 2005), bu sebeple kız öğrenciler tarafından daha fazla tercih edildiğini göstermektedir (Wanajak, 2011). Bazı araştırmalar sanal bir topluluğa ait olma ve internet bağımlılığının (Aslanbay, 2006; Rosenthal, 2007; Young, 2011)

birbirleri ile alakalı olduğunu, ait olmanın sosyal ağ bağımlılığının bir belirtisi olduğunu (Pelling ve White, 2009) göstermektedir. Bununla birlikte ilgi görme ve saldırganlığın ise sanal zorbalığın belirtisi olduğu ifade edilmiştir (Dilmaç, 2009).

Yapılan bazı araştırmalar, evde internet bağlantısına sahip olmanın yalnızlığı azalttığını (Yücel ve Gürsoy 2013), kendilerini zayıf hisseden bireylerin yeni insanlarla tanışmak ve zayıf sosyal yetilerini güçlendirmek amacıyla sanal ortamda ilişki kurduklarını (Bonetti ve ark., 2010) göstermektedir.

Klinisyenlerle internet bağımlılığı üzerine yapılan bir araştırma (Rosenthal, 2007), katılımcıların % 80,7'sinin interneti aidiyet duygusu yaratması sebebiyle daha fazla kullandığını göstermiştir.

Bowman ve Cotten (2004) yürüttükleri araştırmada, iletişim amacıyla internet kullanma seviyesinin depresyon, benlik saygısını ve yaşam doyumuyla bir ilişkisinin olmadığını tespit etmişlerdir.

1.2.9.1. Problemlili İnternet Kullanımıyla İlgili Araştırmalar

1.2.9.1.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Doğan, Işıklar ve Eroğlu (2008) tarafından ergenlerle yapılan bir çalışmada problemlili internet kullanımında erkekler ve kızlar arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı görülmekteyken, sosyal rahatlık açısından erkeklere nazaran kızların daha rahat olduğu görülmüştür. Bunun yanında kızlar internetin olumsuz sonuçlarına daha çok maruz kalmaktadırlar. Aynı zamanda internet kullanımıyla ergenlerin ilgileri arasında yapılmış olan ilişkide aşırı kullanım alt boyutu kapsamında anlamlı bir farklılık göze çarpmazken, olumsuz etkiler ve sosyal rahatlık açısından ders çalışanlar lehinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Çağır'ın (2010) yapmış olduğu araştırmadaysa lise birinci sınıfa giden öğrencilerin üniversite dördüncü sınıf öğrencilerine nazaran internet bağımlılığı seviyelerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Problemlerli internet kullanımı kızlara nazaran erkeklerde daha çok görülmektedir. Bunun yanında yaş değişkeni kapsamında 18 yaş altı öğrencilerdeki problemlerli internet kullanımı 18-23 yaş aralığındakilere nazaran daha yüksektir. Öbür taraftan öğrencilerin algılanan yalnızlık düzeyleri arttıkça problemlerli internet kullanım seviyesi de artmaktadır. Esen'in (2010) yapmış olduğu araştırmada ergenlerin bir haftada interneti ortalama kullanma süreleri bakımından % 26.7'sinin en az 22 saatten fazla, % 13'ünün 15-21 saatleri arasında, % 2.6'sının haftada 6-14 saat arasında, % 42.7'sinin de 5 saatin altında olduğu belirtilmiştir. Ergenlerde % 21,6'lık bir kısmın internette aşırı vakit harcadığı, % 28,9'luk bir bölümünün ise internette son derece az vakit geçirmekte olduğu neticesi görülmüştür.

Günüç ve Doğan (2013) tarafından devlet liselerindeki 12-18 yaş grubu öğrencilerle yapılan araştırmada erkeklerin kızlara nazaran daha fazla internet bağımlısı oldukları; internet bağımlılığının en fazla 10,11,9. Sınıflarda görüldüğü tespit edilmiştir.

Balkaya Çetin (2014) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin internete en fazla evlerinden bağlandıkları ve en az okulu tercih ettikleri görülmüştür. Ergenlerin % 14.8'i 1 saatten az ve 15-20 saatten fazla, % 35,40'ı haftada 1-5 saat arasında internet kullanmaktadırlar. İnternete bir ile beş saat arasında bağlananlarda kızlar %42,70 oranında olup erkekler %27,9'luk bir bölümü oluşturmaktadırlar. 20 saatten fazla kullananlardaysa %6'lık bir oran kızlar , %23,9 ise erkeklerden oluşmaktadır. Ergenlerin %60,30'luk bir bölümü daha az utanma adına kimlik denemesi yapmaktayken %60,30'uysa eğlenceli zaman geçirmeye çalışmaktadır. İnternet kullanmada ergenlerin %50'lik bir bölümü arkadaşları ile ilişkilerinin pozitif yönde etkilendiğini, %26'lık bir bölümü öğretmenlerle ilişkilerinin pozitif etkilendiğini, %11'iysen tamamıyla negatif etkilendiğini ifade etmektedirler. Bununla birlikte ergenlerin %28'i internet kullanımının sağlığını tamamen olumlu etkilediğini, %12'si

ise sağlığını tamamen olumsuz etkilediğini belirtmiştir. İnternetin okul performansını tamamen olumlu etkilediğini belirten ergenlerin % 26, tamamen olumsuz etkilediğini belirten ergenlerin oranı ise % 11'dir.

Işık ve Taylan'ın (2015) lise öğrencileri ile yapmış oldukları araştırmadaysa çalışmaya katılım gösterenlerin internet bağımlılığı oranları erkek ve kızlarda yakinken erkeklerin biraz daha önde olduğu tespit edilmiştir. İnternet kullanma süresi ile internet bağımlılığının arasında ve internet bağımlılığıyla interaktif oyunlar oynama arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Yalnızlık, karşı cinsle romantik ilişki durumu, cinsiyet, algılanan akademik başarı, yaşam doyumu, algılanan sosyal destek ve sosyo-ekonomik durumun internet bağımlılığı açısından yordayıcılığını inceleyen Esen (2010); cinsiyet, algılanan akademik başarı, aileden algılanan sosyal destek ve yalnızlık değişkenlerinin ergenler için internet bağımlılığı konusunda yordayıcı olduğu neticesine ulaşmıştır.

Doğrusever (2015), yapmış olduğu araştırmada ön ergenlerdeki internet bağımlılığını sosyo demografik değişkenler, sosyal beceriler ve yalnızlık bakımından incelemişlerdir. Araştırmada çalışma evreni 2013-2014 eğitim sezonunda Siirt merkezde bulunan devlete ait ortaokullara giden 6,7,8. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu örneklem grubunun sayısıysa 1063 kişidir. Veri toplama aracı olarak araştırmada araştırmacının hazırladığı "Kişisel Bilgi Formu", "UCLA Yalnızlık Ölçeği", "Matson Çocuklarda Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği", Young (1996) "İnternet Bağımlılık Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın neticesine göre örneklemden % 93'lük bir kısım belirti göstermeyen kişiler, % 6'lık bir bölüm belirti gösterenler % 1 ise internet bağımlısıdır. Öğrencilerin internet kullanma maksatları açısından ele alındığında %17,6 internette gezinmek, %44,1 boş vakit değerlendirmek, %50 sosyal paylaşım siteleri kullanma, %53 film izleme, %65 ise oyun oynama amacı taşımaktadır. Öğrenciler interneti genelde birden çok maksatla kullanmaktadırlar. Ön ergenlerde internet bağımlısı olmanın sosyal beceri değerlendirme alt ölçeğiyle anlamlı bir ilişkide olduğu fakat yalnızlık seviyesiyle anlamlı bir ilişkisi olmadığı

görülmüştür. Öğrencilerdeki olumlu sosyal davranışlarla internet bağımlılığının negatif, olumlu sosyal davranışlarla ise pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Eftekin (2015), yapmış olduğu araştırmada ergenlik çağındaki öğrencilerin ana baba tutumları ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemek istemiştir. Araştırma evreniyse 2012-2013 sezonunda Kayseri-Talas'ta farklı ortaöğretim kurumlarından 9,10,11,12. Sınıftaki öğrencilerden oluşmuştur. Örneklem, tesadüfi biçimde ve evreni yansıtabilecek oranda seçilmiştir. Örneklem grubunda 157 erkek, 186 kız olmak üzere 343 öğrenci vardır. Veri toplamak içinse kişisel bilgi formu, internet bağımlılık ölçeği ve ana baba tutum ölçeği kullanılmıştır. Çalışmanın neticesinde internet bağımlılığı konusunda cinsiyetle bir ilişki tespit edilemezken; internete bağlanılan yer, sınıf düzeyi, evde internet olması, ailenin eğitim düzeyi gibi unsurlar bakımından anlamlı farklar tespit edilmiştir.

Soydan (2015), yapmış olduğu araştırmada üniversitedeki öğrencilerin internet bağımlılığıyla yaşam doyumu ve depresyonları arasında bulunan ilişkiyi incelemeye almıştır. Araştırma evreni 2014-2015 eğitim sezonunda Haliç Üniversitesi bünyesindeki öğrencilerden oluşmuştur. Örneklemdeyse 209 erkek, 184 kız öğrenci vardır. Yaşam doyum ölçeği, Beck depresyon envanteri ve internet bağımlılık ölçeği kullanılarak veri toplanmıştır. Araştırmanın neticesinde depresyonla internet bağımlılığının arasında pozitif ve orta yönlü bir ilişki tespit edilmiş, bunun yanında internet bağımlılığıyla yaşam doyumunun arasındaysa negatif ve zayıf bir ilişki saptanmıştır.

Bakay (2001) gerçekleştirdiği çalışma ile öğrencilerin internet kullanım amaçlarını tespit etmeyi hedeflemiştir. Çalışmasının örneklem grubu 1352 lise öğrencisinden meydana gelmektedir. Çalışma bulgularına göre bu öğrencilerin % 54.7'si bilgisayara, % 45.5'i ise internet bağlantısına sahiptir. İnterneti sohbet etme (chat) ve oyun oynama amacı ile kullandıkları, ödev hazırlama ve araştırma yapma adına ise çok daha az kullanım gerçekleştirdikleri kaydedilmiştir. Çalışmalar aynı zamanda internete duyulan bu yüksek ilgiye rağmen eğitimciler, okul yöneticileri ve ailelerin bu durum karşısında duyarsız bir tutuma sahip olduklarını saptamaktadır.

Oğuz ve arkadaşlarının (2008) ilköğretim öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırma; günde birçok defa oyun oynayan öğrencilerin, hiç oyun oynamayan öğrencilere kıyasla yalnızlık/depresyon ve sosyal destek alt ölçek puanlarının daha yüksek olduğunu kaydetmektedir. Araştırmanın bir diğer sonucu yaş ilerledikçe oyun amaçlı internet kullanımının azaldığını göstermektedir.

Erboy (2010), ilköğretim 4'üncü ve 5'inci sınıf öğrencileriyle; anne ve baba eğitim seviyesinin, okula ait sosyo-ekonomik düzeyin, okula yabancılaşma düzeyinin, kişisel bilgisayara sahip olup olmama durumunun ve cinsiyetin dijital oyun bağımlılığı üzerinde etkisi bulunup bulunmadığını ölçmek adına bir çalışma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmanın sonucunda dijital oyun oynamayı başka faaliyetlere yönlendiren yönü dışında dijital oyun bağımlılığının alt boyutlar ve ölçekten alınan toplam puanlar açısından cinsiyet bazlı olarak önemli bir farklılık gösterdiği; erkek öğrencilerde kız öğrencilere kıyasla dijital bağımlılıklarına daha yüksek oranda rastlandığı tespit edilmiştir.

Şahin ve Tuğrul (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ilköğretim 4'üncü ve 5'inci sınıf öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık seviyelerini tespit etmek hedeflenmekte, araştırma 372 bireyi kapsamaktadır. Bu çalışmaya ait veriler "Bilgisayar Oyunu Bağımlılığı Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" aracılığıyla elde edilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin düşük seviyeli bilgisayar oyunu bağımlılık puanları olduğu, kızlara kıyasla erkek öğrencilerin, şahsi bilgisayar sahibi olmayanlara kıyasla şahsi bilgisayara sahip olanların, yüksek eğitim seviyesine sahip anneye sahip olanların olmayanlara kıyasla bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Babanın eğitimi ve sınıf açısından ise bilgisayar oyun bağımlılığını etkileyen önemli bir farklılığa rastlanmamıştır.

Çakır'ın (2013) gerçekleştirdiği çalışmada ise ikinci kademe ilköğretim öğrencilerinin velilerinin dijital oyunlarla alakalı fikirleri araştırılmış, öğrenci üzerindeki etkilerinin tespit edilmesi konu edinilmiştir. 6 ilköğretim okulunun ikinci kademe öğrencilerinin velilerinden oluşan 215 kişilik bir grup araştırmanın örneklem grubunu meydana getirmektedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre aileler ağırlıklı

olarak çocuklarını dijital oyunların olumsuz etkilerinden korumak için kural koyduklarını, pek çok aile ise bu oyunların çocuklarının başarıları açısından zararlı olduğunu ifade etmiştir. Velilerin önemli bir bölümünün çocuklarının dijital oyun oynamasıyla alakalı endişeleri olduğu gözlenmiştir.

Adanır ve arkadaşları (2016) internet oyun oynama bozukluğu ve komorbid depresyon tanısı alan 12 yaşında bir erkek olguyla yürüttükleri çalışma sonucunda, özellikle teknolojiyle ilişkisi daha belirgin ve dürtüselliği daha fazla olan çocuklar, ergenler ve genç yetişkinlerde internet bağımlılığı ve internet oyun oynama bozukluğunun sıkıntı yaratmaya artarak devam edeceğini savunmuşlardır.

1.2.9.1.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Kaplan, Diego, Field ve Sanders'ın (2000) yaptıkları araştırmalarda internetin fazla kullanılmasının düşük sosyal bağlar ile alakalı olduğu, interneti daha az kullananların ise yakın ilişkilerindeki (aile ve arkadaş) sosyal bağların daha kuvvetli olduğu görülmüştür.

Jones (2002)'un lise öğrencileriyle yaptığı ve internetin günlük yaşam ve akademik-sosyal yönden etkisini incelediği bir araştırmasında, öğrencilerin internetin eğitimlerindeki başarıyı arttırdığı, internet sayesinde öğretmenleri ve arkadaşlarıyla dersleri hakkında iletişim kurabildikleri, sosyal hayatlarının da internet sayesinde değiştiği sonucu elde edilmiştir.

Stavropoulos, Alexandraki ve Motti-Stefanidi'nin (2013) lise öğrencileri üzerinde yapmış oldukları bir incelemedeyse internetin kötüye kullanımıyla akademik başarının düşük olması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, kötüye kullanım arttıkça akademik başarıda düşüş olduğu tespit edilmiştir.

Anand ve Nalwa'nın (2003) lise düzeyindeki öğrencilerle yapmış olduğu araştırmadaysa internete bağımlı olanlar ve olmayanların internet kullanma amacı ve

davranışı arasında anlamlı bir fark göze çarpmaktadır. İnternet bağımlılarının diğerlerine nazaran interneti daha fazla kullandığı görülmüştür. Dolayısı ile internet bağımlıları kendini kontrol edemediği ve zaman yönetimini sağlayamadıklarından erteleme yapmaktadırlar. Bunun yanında bu kişiler işlerinde olumsuzluk, halsizlik, yorgunluk gibi durumlarla da karşılaşmaktadırlar.

Lin ve Tsai (2003)'nin Tayvan'daki öğrencilerle yapmış oldukları, ergenlerde internet bağımlılığına yönelik araştırmada on öğrencinin sekizinin internet bağımlısı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte, internetin iş, sağlık, aile ve okulda da problemlere neden olduğuna dikkat çekilmiştir.

Gross (2004) lise öğrencileri ile yapmış olduğu çalışmada % 91'lik bir kısmın internete arada veya düzenli girdiğini tespit etmiştir. Katılımcıların %33,5'lik bölümü web sitelerinde zamanlarını geçirmekte olduklarını % 22,8'iyse internette çevrimiçi olarak vakit geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Erkeklerinse kızlara nazaran interneti daha erken yaşta kullanmaya başladıkları görülmüştür.

Chen ve Fu (2009) tarafından lise öğrencileri ile yapılmış olan çalışmada öğrencilerin interneti haftada 2-3 defa kullandıkları, internetin kullanılma amacının erkek ve kızlara göre değişiklik gösterdiği, genelde kızların sosyal iletişim ve bilgi, erkeklerinse oyun için kullandıkları neticesine ulaşılmıştır.

Waldo (2014) tarafından liselerde yapılan araştırmada erkeklerin kızlara nazaran daha çok internet bağımlısı olduğu özel okuldakilerin de devlettekilere nazaran daha fazla internete bağımlı olduğu görülmüştür.

Wanajak (2011) tarafından yapılan araştırma ise, ortaokulda öğrenim gören kızların, özel duygularını paylaşmalarına ve aidiyet duygusu hissetmelerine olanak sağlaması sebebiyle çevrimiçi toplulukları daha ilgi çekici bulduğunu göstermektedir.

Leung (2011), 9-19 yaş grubunda bulunan gençlerden topladığı verilerle yaptığı çalışmada, ergenlerin online sosyal faaliyetlerinde yalnızlık ve online sosyal etkileşimi tercih etme, çevrimiçi kimlik denemesinin ve sosyal desteğin aracı etkisi araştırmıştır. Neticede düşük çevrimdışı sosyal destek ve yalnızlık gösterenlerin internette daha fazla kimlik denemesi yaptıkları saptanmıştır. Naimi, Nadery, Nikdel, Bayanati, Arabzadeh (2012) tarafından yapılan araştırmada internete bağımlı olmanın dağınmık kaçınan kimlik tarzıyla pozitif; kuralcı ve bilgilendirici kimlik tarzıyla negatif ilişkide olduğu tespit edilmiştir.

Gentile (2009) tarafından gerçekleştirilen ve bilgisayar oyunu oynayan 8 ila 18 yaşları arasındaki gençleri kapsayan çalışma bu grubun % 8.5'inin kolektif bağımlılık belirtileri taşıdığını ortaya koymuştur. Bilgisayar oyunu bağımlılığının okulda şiddete ve dikkat sorunlarına sebep olduğunu kaydeden Gentile, bu oyunların benzerlik göstermekle birlikte kumarla aynı olmadığını ifade etmektedir. Sözü geçen çalışmada, oyunu planlarken ya da hakkında düşünürken zaman harcama, problem ve kötü duygulardan kaçmak için oyun oynama, oyun oynamak için ev ödevlerini yapmama ve aynı sebepten düşük not alma gibi vakaların bulunduğuna, kızlara kıyasla erkeklerin daha uzun süre bilgisayar oyunu oynadıklarına yönelik bulgulara rastlanmıştır.

1.3. SOSYAL MEDYA

1.3.1. Sosyal Medya Kavramı

Sosyal medya, bir diğer adıyla sosyal paylaşım ağları, bireylerin, yazılımın izin verdiği ölçüde, açık veya yarı açık profil oluşturmalarına, tanıdıkları yahut hiç tanımadıkları kişilerle, hatta; bu kişilerin arkadaş/takipçi listelerinde yer alan diğer kişilerle de bağlantı halinde olmalarına olanak tanıyan web tabanlı hizmetleri olarak isimlendirilmektedir (Ellison, Steinfield ve Lampe, 2007) Bu hizmetlere karşılık olarak alanyazında farklı terimler kullanılmaktadır. Onlardan bazıları, sosyal ağ (Ellison, 2007; Karademir ve Alper, 2011; Koç ve Karabatak, 2011; Onat ve Alikılıç, 2009; Özmen ve ark., 2011), sosyal iletişim ağı (Çetin, 2009), sosyal paylaşım sitesi

(Aksüt, Ateş, Balaban ve Çelikkanat, 2012; Haciefendioğlu, 2010), çevrimiçi (online) topluluk (Buss ve Strauss, 2009) gibi isimler almakla birlikte daha çok karşımıza “sosyal medya” (Erkul, 2009; Vural ve Bat, 2010) adıyla çıkmakta ve kullanılmaktadır.

Blog (Blogger), microblog (Twitter, Tumblr), Wikiler (Wikipedia), Sosyal İşaretleme (Delicious), Medya Paylaşım Siteleri (Youtube, Flickr), Podcast, Sanal Dunyalar (Secondlife), ve Sosyal Ağlar (Facebook, Myspace, Friend Feed) olarak ayrılabilen bu sosyal medya uygulamaları ve sitelerinin (Akar, 2010) ilk olarak 1997 yılında Six Degrees sitesi ile ortaya çıktığı bilinmektedir. 2002-2003 yıllarında karşılıklı sosyal etkileşime dayanan sosyal web uygulamaları web 2.0 olarak öne çıkmakta ve önce Friendster ve Myspace, ardından 2004-2005 yıllarında Flickr ve Youtube ve 2006-2007 yıllarında Facebook ve Twitter ile birlikte giderek hız kazanmıştır (Boyd ve Ellison, 2010, aktaran Otrar ve Argın, 2015). Bunların yanı sıra son zamanlarda Instagram ve Snapchat isimli sosyal medya uygulamalarının kullanımı da giderek popülerlik kazanmaktadır.

Sosyal medya, çeşitli tecrübelerin paylaşılmasına imkân tanıyan, farklı bilgi ve bakış açılarıyla insanları tanıştıran, internetin de daha hızlı biçimde hayata girmesine yol açan bir alandır. Sosyal medya, kullanıcıları arasında interaktif bir etkileşim süreci meydana getirmektedir.

Sosyal medyaya ilişkin yapılan alanyazın incelemelerinde, sosyal medyanın, iletişim teknolojileri arasında en hızlı gelişenlerden bir tanesi olduğu, kullanıcılarının bu alanda, düşüncelerini paylaşabildiği, müşterilerle iletişim kurabildiği, blogları takip edebildiği, hizmet ve ürün bilgilerine ulaşabildiği ve daha birçok şey yapabildiği ifade edilmektedir (Erol ve Hassan, 2014).

Kullanıcılar sosyal medyada gönüllü biçimde video, müzik, resim de paylaşabilmektedirler (Koçak, 2012).

Vural ve Bat (2010) 'ın belirttiğine göre sosyal medyada şu özellikler bulunmaktadır:

- Katılımcılar: Sosyal medya kullanıcılarından geri bildirim olarak katılımcıları cesaretlendirir.
- Açıklık: Sosyal medya katılımcılardan geri bildirim almaya en açık alan olması sebebiyle, medya servisleri bilgi paylaşımı, yorum yapma, oylama gibi hususlarda kullanıcılarına cesaret aşlamaktadırlar.
- Konuşma: Klasik medya yayınına nazaran katılımcılar sosyal medyada çift taraflı etkileşime girebildiğinden sosyal medya daha fazla öne çıkmaktadır.
- Toplum: Sosyal medya, topluluklara etkili ve hızlı bir şekilde ulaşma imkânı da tanımaktadır. Böylelikle insanlar ilgi alanlarına yönelik paylaşımlarda bulunabilirler.
- Bağlantılılık: Birçok sosyal medya alanı birbiriyle bağlantılıdır. Diğer sitelere, kişilerin ilgilendikleri alanlara link vermesine imkân sağlamaktadırlar (s.3352).

Sosyal medya, yeni bir iletişim ortamı oluşturmakta, her gruptan bireyler bu teknolojiye ilgi göstermekte, eleştirilere ve sosyalleşmenin yeni bir anlam kazanmasına yol açmaktadır (Vural, Bat, 2010).

Birçok unsura göre sosyal medyanın etkisi değişebilmektedir. İnsanların aralarındaki etkileşimleri tamamlayan, zayıflatan ve güçlendiren etkileri olabilmektedir. Mekân ve zaman sınırının kalkması, ucuz ve kolay ulaşım gibi unsurlar güçlendirici etkilerdir. Bölgesel iletişimin ve yüz yüze iletişimlerin azalması zayıflatıcı etkilerden olabilmektedir. Sosyal medyayla yüz yüze iletişim birlikte kullanıldığı takdirde sosyal medyanın tamamlayıcı etkisi görülmektedir. (Hazar, 2011).

Sosyal medya kullananların sayılarının artması, bireylerin yaşamlarında sosyal medyanın yerinin önemli olduğunu göstermektedir. 2014 senesinde dünya nüfus artışıyla orantılı biçimde internet kullanıcıları da artmaktadır (Başer, 2014).

TÜİK Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerine göre, 2016 Nisan ayı itibarıyla 2016 yılının ilk üç ayında, kullanıcıların %82,4'ü interneti, sosyal medya üzerinde profil oluşturma, mesaj gönderme veya fotoğraf vb. içerik paylaşma amacıyla kullanmıştır (TÜİK, 2016).

1.3.2. Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımı

Bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması ve toplumla bütünleşmesi sosyalleşme olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2006). Sosyalleşme süreci doğumla beraber başlamaktadır. Yeni doğmuş olan bir bebek dış dünyaya henüz birkaç aylık iken tepki vermeye başlamaktadır. 5-6 yaşlarına geldiğindeyse yaşamakta olduğu çevre ve kendi kültürüne uyum sağlamaktadır. Sosyalleşme süreci içerisinde genelde toplum öğretici vazifesi görmektedir. İnsanların iletişime geçtikleri kişilerin her biri sosyalleştirici birer etmen olmaktadır. Sosyalleşmede ana etmen çoğunlukla aile olmaktadır. Aile içerisinde toplumsal hayata uyum gösterme, kültürel değerleri öğrenme gibi davranışlar gerçekleşmektedir.

Sosyalleşme sürecinde bireylerin benlik ve kişilik oluşumları gerçekleşmekte ve bireyler grup kurallarına uymayı öğrenmektedirler. Her alanda karşımıza çıkan artan sosyal medya kullanımı benlik ve kişilik oluşumunda sosyal medyanın rolünün büyük olduğunu düşündürmektedir. Sosyal medyada profil oluşturma, yazılı ve görsel paylaşımında bulunma, yorum yapma ve ilişki kurma boyutlarına hizmet etmeleri dolayısıyla, geleneksel medyanın yerini alma ve gerçek yaşamın sanal yaşama taşınma endişelerini doğurmaktadır.

Günümüzde sosyal medya kullanıcıları, gerçek yaşamda olmak istedikleri fakat olmadıkları ideal benlik imgelerini sanal ağ vasıtasıyla oluşturabilmekte ve bu ideal

ben üzerinden sanal bir yaşam kurabilmektedirler (Goffman, 2009). Kullanıcının kendini rolüne fazla kaptırarak sanal ağda yaşamını yeniden üretmeye devam etmesi, süreklilik arz ettiğinden, kişiyi sanal uzama bağımlı hale getirme tehlikesiyle karşı karşıya getirmektedir.

Gençlerin ve çocukların sosyalleşme süreçleri içerisinde onları yönlendirebilecek büyüklerin olmayışı yahut yetersiz oluşu halinde bir takım sosyal araçlar, onları kontrolsüz bir biçimde yönlendirebilmektedir. Sosyalleşme süreci içerisinde kişi, yaşamakta olduğu topluma ait kültürü öğrenerek kendi bilincini oluşturabilmiş bir birey olmaktadır. Bu süreçte olumlu veya olumsuz nitelikler kazanabilmektedir. Doğumdan başlayan bu sosyalleşme süreci, ergenlik çağında hız kazanmaktadır. Bu dönemde kişiler bir kimlik oluşturma arayışı içindedirler.

Çağımızda bireylerin sosyalleşmelerinin üstünde en etkili araçlardan birinin internet olduğuna inanılmaktadır. TUIK (2015) Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması verilerine göre, 2015 Nisan ayı itibarıyla internet kullanım oranı %55,9 olmuş ve bir önceki yıla göre %2 artış göstermiştir. Hanelerin %96'sında cep telefonu veya akıllı telefon bulunurken, %25'inde masaüstü bilgisayar, %43'ünde taşınabilir bilgisayar ve %20'sinde internete bağlanabilen televizyon bulunmaktadır. 2015 yılı Nisan ayında ülke genelinde internet erişim imkânına sahip hanelerin oranı %69,5 'dir. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün 2008'de hazırlanmış olduğu Türkiye'de Ergen Profili Araştırması'na (TEPA) göre ergen bireyler internet ortamında forum, haber, arama motoru, oyun, müzik gibi içeriği olan sitelere girmektedirler. Sosyal paylaşım sitelerini ziyaretse bunların altındadır. Fakat ergenler gün geçtikçe sosyal paylaşım sitelerini daha fazla kullanmaktadırlar. 2013 senesinde hazırlanmış olan TEPA'ya göre ergenlerin % 76,5'lik ciddi bir bölümü sosyal paylaşım sitelerini ziyaret etmektedirler. 12-15 yaş aralığında bu siteleri ziyaret edenlerin oranı % 73,6, 16-18 yaş aralığındaysa % 80,2'dir.

1.3.3. Ergenlerde Sosyal Medya Kullanımının Etkileri

Yapılmış olan araştırmaların birçoğunda ergen bireylerin internette vakit geçirmesinin hem olumsuz hem de olumlu neticelerinin olduğu belirtilmektedir. Olumsuz olanlardan bir tanesi çocuklukta edinilmiş alışkanlığın ergenlikte yerini bilgisayar karşısında geçirilen zamana bırakması ve diğer faaliyetlere daha dūřuk zaman verilmesi olarak nitelendirilebilmektedir (Cansever, 2009). Bunların yanı sıra, aė teknolojisinin hızlı gelişimi daha önce mevcut olmayan birtakım suların ve etik ihlallerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. rnek olarak, karşıdakinin özel yaşamına mūdahale etme, sohbet esnasında başkalarını rahatsız edecek biçimde ırk, din, dil, cinsiyet, cinsel yönelim, siyasi tercih gibi konular hakkında yorumlar yaparak diğerlerini de bu yolla rencide etme gibi etik ihlallerle karşılaşılmaktadır. Ayrıca, kullanıcıların kişisel sayfalarına ve web sitelerine saldırıda bulunma, bilgisayar veya sistemlere virüs gönderme, kredi kartı ve banka hesap bilgilerine ulaşarak dolandırıcılık yapma, bilgi hırsızlığı ve pornografi gibi bilişim suları da insanların hayatını olumsuz şekilde etkilemektedir. Ergenlerin kimlik oluşturmalarında da sanal ortamların etkili olduğu bilinmektedir. Yapılan bazı araştırmalarda gençlerin buralarda gerçek kimliklerinden ziyade kurmaca kimlikleriyle görünmeye çalıştıkları tespit edilmiştir. Bu durumda sanal kimliğe bürünen gençler bir zaman sonra güven duygularını yitirmekte ve kendine yabancılaşma durumu ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 2014). Yine evrimii görüşmelerle alakalı yapılmış olan bir çalışmada gençlerin cümle ve sözcüklerin kısaltılmış versiyonlarını kullanmaları onlara has bir jargon oluşturmakta olup dil becerilerini olumsuz olarak etkilemektedir (Akbulut, 2013).

Sosyal medya ve internet kullanımına yönelik artışın olumlu sonuçlarına ise, kişilerin günlük yaşamda imkân bulamayacakları ilişkiler kurmaları ve dünyanın bir ucundan kişilerle grşebilmeleri örnek gösterilebilmektedir. İnternet erişimi arttıka ve kolaylaştıka, özellikle gençler daha meraklı hale gelmekte ve merak ettikleri konuları daha kolay bir biçimde araştırma imkânı bulmaktadırlar. Bu sayede gençler, daha bilgili ve gelişmiş biçimde kendi geleceklerini kurma ve içinde yaşadıkları toplumun kültür seviyesinin yükselmesine katkıda bulunma olanağı

edinebileceklerdir. Bunlara ek olarak, sosyal medya sayesinde kullanıcılar hobi ve yeteneklerini geliştirerek, bu alanlara yönelik internet üzerinde faaliyetlerde bulunma ve aynı hobileri paylaşan arkadaşlar edinme avantajlarına da sahiptirler. Maddi olanaklarının yetersizliği sebebiyle gezip göremedikleri yerleri sadece internet kullanım bedeli ödeyerek görme imkânına sahip olan gençler dünyanın herhangi bir yerinde yaşayan akranlarıyla iletişim kurma imkânına da kavuşmaktadırlar. Bu sayede yabancı dil gelişimleri de desteklenmektedir (Yıldırım, 2014).

1.3.4. Sosyal Medya Tutumları

“Tutum” kavramı Türk Dil Kurumu’na göre “tutulan yol, davranış” olarak tanımlanırken, alanyazında en çok kabul gören şekliyle Smith’e göre, “bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilim” olarak tanımlanmaktadır (aktaran Argın, 2013).

“Tutum” ve “görüş” kavramları birbirine benzemekle beraber farklı oldukları noktalar da bulunmaktadır. “Görüş”ler, belirli oluşumlara veya durumlara gösterilen özgül tepkilerken; “tutum”lar daha geniş çapta olaylar grubuna veya insan topluluklarına karşı kişinin tepkilerindeki etkiler bakımından daha geneldir. Ayrıca bireyler görüşlerinin farkında olurken, tutumlarının tam olarak farkında olmayabilirler (Tezbaşaran, 1996).

İnceoğlu (2010), tutumların zihinsel, duygusal ve davranısal olmak üzere üç ögeden oluştuğunu belirtmekte ve bu öğeler arasında genellikle iç tutarlılık olduğunu varsaymaktadır. Bu varsayımına göre, bireyin bir konu hakkında bildikleri, zihinsel ögeyi; ona nasıl bir duyguyla yaklaşacağı (olumlu, olumsuz, nötr) duygusal ögeyi ve ona karşı nasıl bir tavır ortaya koyacağı da davranışsal ögeyi belirlemektedir.

Tutumlar üzerine yapılan tanımlamalar ve açıklamalara göre, tutumlar, doğuştan gelmeyip sonradan kazanılmakta; geçici olmayıp bir süre devamlılık

göstermekte; birey ve nesne arasındaki ilişkide bir düzenlilik sağlamakta ve bu ilişkide belirledikleri bir yanlılık bulunmaktadır (Tavşancıl, 2010).

Son zamanlarda artan sosyal medya kullanımı (TÜİK, 2016) sosyal medya platformları arasında birbirini doğrudan etkileyen bir bağ bulunduğuna işaret etmektedir. Sosyal medya alanlarındaki değişiklikler ve gelişmeler yeni kullanıcıların ilgisini çekmekte ve kullanıcıların sayıları hızla artmaktadır (Alican ve Saban, 2013). Kullanıcı sayısındaki bu artış ve kullanıcıların sosyal medya alanlarına yönelik tutumları bu alanları gelişmeye ve yenilenmeye zorlamaktadır. Sosyal medya kullanıcılarının taleplerini yerine getirmek için pek çok farklı alana hitap etmeye çalışan ve her kesimden kullanıcının ihtiyacına cevap vermeye yönelik yeni sosyal medya alanları tasarlanmaktadır. Kullanıcılarının sosyal medya araçlarına yönelik tutumlarının, hem sosyal medya araçlarının bileşenlerini hem de sosyal medya kullanıcılarının kullanım biçimlerini etkilediği düşünülmektedir. Bu bağlamda, sosyal medya kullanımına ve sosyal medya tutumlarına yönelik araştırmalar yapılmaktadır.

1.3.5. Sosyal Medya Kullanımı ve Tutumlarına İlişkin Araştırmalar

Vural ve Bat (2010) tarafından Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerine yönelik yapılan araştırmada öncelikli olarak öğrencilerin demografik değişkenleriyle sosyal ağ ve sosyal medyada bilgi paylaşımı ve sosyal medyayı kullanma alışkanlıkları arasındaki ilişkiler ele alınmış, öğrencilerin sosyal medyadaki farkındalık seviyesi ve kullanma alışkanlıkları belirlenmiştir. Araştırmaya 350 öğrenci katılım göstermiştir. Örneklem grubunun tamamı internet kullanıcısıdır. “İnternete girme sıklığınız nedir?” sorusuna karşılık % 67,4’ü her gün, % 53,6’sı ise günde bir ile üç saat arasında bir süreyi internette geçirdiğini belirtmiştir.

Ök’ün (2013) ortaöğretimdeki öğrencilerin sosyal medya motivasyonları ve sosyal medya kullanma alışkanlığını saptamaya dönük araştırmasında Elazığ il merkezindeki ortaöğretim öğrencileri baz alınmıştır. Araştırmaya katılmış olan öğrenciler tarafından en fazla kullanılmakta olan sosyal ağın % 90,4’lük oranla

Facebook olduğu belirlenmiş olup katılımcıların % 39,6'lık bir bölümünün her gün sosyal ağlara girdiği tespit edilmiştir.

Dikme'nin (2013) yaptığı bir araştırmadaysa Kadir Has Üniversitesi'ndeki öğrencilerin günlük yaşamda ve iletişimlerinde sosyal medya alışkanlığının yeri belirlenmeye çalışılmıştır. Ankete katılım gösteren öğrencilerin ciddi bir bölümünün Facebook'u diğer ağlardan daha fazla kullandıkları ve sosyal medya kullanımı konusunda da aktif oldukları tespit edilmiştir.

“Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook Görüyorum Öyleyse Varım!” adlı çalışmada Facebook'ta mahremiyet algısı, denetim ve gözetim, bireyin özerkliği, toplumdaki olayların Facebook'a yansımaları gibi hususlara değinilmektedir (Toprak ve ark., 2009).

Bostancı'nın (2010) yürütmüş olduğu “Sosyal Medya Gelişimi ve İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları” başlığını taşıyan yüksek lisans tezindeyse öğrencilerin sosyal medyayı kullanma alışkanlığı ile tercih ve amaçları konu edinilmiştir. Araştırma Erciyes, Gazi, İstanbul Üniversitesi'nin İletişim Fakülteleri'ndeki öğrencilerle sürdürülmüştür. 380 katılımcıyla yapılan çalışmada öğrencilerden yüzde 55'inin her gün, % 19,5'iye haftada bir ya da iki gün internet kullandığı belirlenmiştir. Öğrencilerden % 38,9'uysa bağlandıklarında 1-2 saat, % 24,5'iye otuz dakika ya da bir saat internete bağlı durmaktadır. Öğrencilerden % 22,2'si interneti sosyal medyada bulunmak, %20,5'i, araştırma yapmak, %19,7'siyse iletişim maksatlı kullanmaktadırlar. Bu çalışmada sosyal medya alanlarında en fazla tercih edilenin ise Facebook olduğu sonucu çıkmıştır.

Otrar ve Argın'ın (2013) yaptığı “Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi” başlıklı çalışmasında ise öğrencilerin sosyal medya ile alakalı tutumlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışma 2012-2013 eğitim döneminde İstanbul'un Çekmeköy ilçesinde bulunan 735 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada on dört sorudan oluşan kişisel bilgi formuyla Otrar ve

Argın'ın geliştirdiği 23 maddeden oluşan sosyal medya tutum ölçeğine başvurulmuştur. Araştırma neticesinde öğrencilerin sosyal medyaya dair tutumlarının anlamlı bir şekilde olumlu olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Atalay'ın yaptığı (2014) alışmada ise liseli öğrencilerin algılamakta oldukları sosyal destek seviyesiyle sosyal medya tutumlarının ilişkisi araştırılmıştır. Araştırma neticesinde; aile desteği alt boyutunun paylaşım ihtiyaı alt boyutuyla pozitif, sosyal izolasyon alt boyutuyla negatif; arkadaş desteği alt boyutunun paylaşım ihtiyaı alt boyutuyla pozitif, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki alt boyutlarıyla negatif; öğretmen desteği alt boyutunun öğretmenlerle ilişki alt boyutuyla pozitif, sosyal izolasyon alt boyutuyla negatif yönlü anlamlı ilişkileri olduğu saptanmıştır.

Elbaşı'nın (2015) gerçekleştirdiği çalışmadaysa sosyal medya pazarlama algısıyla sosyal medyadaki kullanıcı motivasyonunun ilişkisi incelenmiştir. Araştırma bulgusuna göre, üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım motivasyonlarının, sosyal medya pazarlama algısında etkili oldukları görölmektedir. Bunun yanında sosyal sermaye gereksiniminin üniversite öğrencilerindeki sosyal medya pazarlama algısındaki güven alt değişkeninde etkili olduğu bulgusuna ulaşılmaktadır. Aynı alt değişkende bulunan sosyal medya güven algısıyla psikolojik refah arasında ise anlamlı bir sonuç görölmemektedir.

1.4. SOSYAL GÜVENDE HİSSETME VE MEMNUNİYET

1.4.1. Sosyal Güven Kavramı

Kişiler arası ilişkileri etkileyen önemli kavramlardan birisi de sosyal güvendir (Akbaş, 2005). Burada bahsedilen taraflar; kurum, grup veya birey olabilmekte ve buna göre etkileşimin şekli de değişmektedir. Bilimsel açıdan yapılan araştırmalar ve bunların sosyal güven problemini ne düzeyde inceledikleri, bu olguyu yorumlayış ve tanımlayış biçimleri, toplumsal ölçekte ne şekilde göröndüğüyle alakalı değerlendirmelerde bulunmak son derece zordur. Sosyal güvenle alakalı çok çeşitli

görüşlerin belirtilmesinin ve araştırmaların gerçekleştirilmesinin sebeplerinden bir tanesi de şüphesiz ki farklı uzmanlıkları olan bilim insanlarının bu kavramı kendi açılarından açıklamalarıdır.

Yöneticiler “güven”i bölümdeki üyeler arasında beraberliği, bütünlük ve birliği sağlayabilmek ve verimi yükseltebilmek açısından ele almaktadırlar. Pazar araştırmacıları ise “güven”i, markanın adına olan güven ve müşteri sadakati olarak ele almışlardır. Psikologlar, bu kavramı güvenilir insan olmadaki kişilik kalitesi ve karakteri şeklinde ifade etmişlerdir. Siyasetçilerse kamuoyunda devlete yönelik oluşan tutum, hükümete olan güven açısından incelemişlerdir (Khodyakov, 2007). Daha özel anlamda ekonomist ve politik bilimcilerce yapılmış olan vurgular ve verilen ehemmiyet güven kavramının sosyal yaşamdaki pozitif etkilerinden doğmaktadır.

Farklı bakış açılarının bulunması ve istenen yararın bilim dalına göre değişiklik göstermesi, farklı bölümler kapsamında farklı güven analizlerinin doğmasına sebep olmuştur. Sosyal güven olgusu bu çeşitlilik sebebiyle herkes tarafından aynı biçimde anlaşılan, ortak bir kavram olarak kullanılamamaktadır. Fakat yine de yapılan farklı çalışmaların “sosyal güven” kavramına katkısı büyüktür. Böylelikle kavramın ortaya çıkmasında ve tanımının yapılmasındaki çeşitlilikler sosyal güvenin kapsamını genişletmiş ve önemini arttırarak araştırılmaya değer kılmıştır.

Bilimsel araştırmalarda artık sivil toplumun etkin olması, empati, demokrasinin yükseltilmesi, sosyal ve ekonomik refah, yaşamdan tat alma, uyum, toplumsal bütünlüme gibi kavramlar güven olgusuyla birlikte ele alınmaktadır.

Hatta daha da ileri gidilip sosyal güven kavramının akrabalık, aile, din, siyaset, ekonomi, eğitim ve sağlıkla ayrıntılı biçimde etkileşimde olduğunu söylemek mümkündür.

Güven kavramının yalnızca bireysel nitelikler şeklinde düşünülmemesi gerekmektedir. İnsani açıdan güven bireyde başlasa da toplumsal olarak devam eden

bir olgudur. Güvenin temeline dair bu kritik açıklama, aynı zamanda bu çalışmanın bakış açısını da teşkil etmektedir.

Güven hissinin oluşabilmesi için bir diğerinin varlığı gereklidir. Analiz edilirken güvenin yalnızca toplumsal ve bireysel olarak ayrılması bu kavramın sosyolojik ve psikolojik yönünden eksik tanımlanmasına yol açabilir. Bu yüzden bu çalışmada güven kavramı bireysel ve grup içi olarak daha geniş kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

‘Güven’ (trust) olgusunun bazen ‘inanma’ (faith), ‘güvenirlik’ (reliability), ‘itimat’ (confidence) kavramları ile aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir (Newton, 2001; Ji, 2004; Herbers, 1981). Bu kapsamda bireyin örgütler ve kurumlara, bireyin arkadaş ve akraba gibi gruplara, bireyin bireye şeklinde üç ayrı güven örüntüsü bulunmaktadır.

Kişi hayatı boyunca, aile, okul, dini gruplar, devlet kurumları gibi kalabalık gruplarla etkileşim halindedir ve bu etkileşimden sıyrılması mümkün olmamaktadır. Bu etkileşimin devamlılığını sağlayan sosyal bir baskının varlığından da söz edilebilmektedir.

Güven olgusunun bir tek cümleyle açıklanması mümkün değildir. Bu nedenle kavramın güven tartışmalarında ortaya konan genel tanımlar düzeyinde analiz edilmesi uygun olacaktır. Böylelikle güven kavramının kapsamı ve tanımına dair yapılacak değerlendirmeler kavramın kişilerarası olmasına ilişkin tartışmalara da olanak sağlayacaktır.

Kaynaklardaki tanımlardan kısaca bahsetmek konuya dair bakış açısının netleşmesini sağlayacaktır. Cook ve arkadaşları (2005); Hardin Russel, (2002; 2006), Khodyokov (2007), Misztal (1998) gibi teorisyenler güveni hem sosyal ilişkilerin bir niteliği hem de bireysel bir nitelik şeklinde sosyal sistemdeki bir özellik olarak kavramsallaştırmaktadırlar.

Frankel (1977) yaptığı analizde güven olgusunun bilgi eksikliği çekilen yerlerde bulunduğunu, Giddens (1998) ise muhtemel neticelere olan inancın bilişsel süreçlerden ziyade bağlılık içeren bir inanma şekli olduğunu ifade etmektedirler. Bu vurgularına güvene ilişkin rasyonel bakış açısından kaynaklanması olasıdır.

Güven teorisyeni olan Seligman (1977) tarafından da belirtildiği gibi çağdaş toplumda konsensüs olarak ele alınan şey aslına bakılırsa bireyler arası etkileşimin yükseldiği ağ gruplarında meydana gelen güven hissidir. Bahsi geçen birey-grup, grup-grup etkileşimlerinin gerçekteki karşılığını ifade eden ağ grupları; sivil yapılanmalar, dernekler ve gönüllü organizasyonlardan meydana gelmektedir.

Güven olgusunun sözlükteki karşılığı “Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat” biçimindedir (TDK, 2006).

Bireyler arası ilişkiler ölçeğinde bir değerlendirmenin yapıldığında sosyal güven olgusunun görünümünden bir tanesi de güvenilen (trustee) ve güvenen (trustor)’in arasındaki ilişkiye dair olası neticelerle ilgilidir (Berg, Dickhaut ve McCabe, 1995).

Sosyal güven kavramının karşılıklılık bağlamında incelenmesi konunun sosyolojik düzeyini açığa çıkartmaktadır. Güven duyacak olan taraflar sürekli iki seçenekle karşı karşıya kalmaktadırlar: Güvenmek ya da güvenmemek. Güvenmeme halinde de iki netice ortaya çıkmaktadır. Güvenilen ve güvenen kapsamında ortaya çıkmakta olan bu netice her iki tarafın da çok zarar görmeksizin karşılıklı bağlarının kopması manasına gelmektedir. Bu durumların sonucunda kompleks güven ilişkileriyle olası neticeleri doğmaktadır. Çünkü süreç içinde belli bir noktanın sonrasında güvenen kişinin yapabileceği pek bir şey olmamaktadır. Güvenilen kişi artık bu güveni reddetmekte veya yüceltmektedir.

Her iyi yapılanmış toplum birbirine yabancı olan bireylerin aralarındaki sosyal ilişkileri gönüllü olma esasında düzenleyen yapıları barındırmaktadır. Bazılarına göre

güven, karşılıklılık ve sosyal ağlar yaratmaktadır. Sonrasındaysa karşılıklı güveni ve sosyal ilişkileri yaratmakta olup bu böylece sürmektedir (Putnam, 1993).

1997 yılında yapılan Dünya Değerler Araştırması sonuçlarına göre ülkemizde kişilerarası güven düzeyi çok düşüktür (aktaran Esmer, 1999). Bu araştırmada insanlara “Sizce, genelde insanların çoğunluğuna güvenilebilir mi?” diye yöneltilen soruya karşılık olarak “evet” diyenlerin oranı 1990 yılında %10, 1997 yılında %7 ve 2005-2014 yılları arasında 29 ülke içinde yapılan “kişiler arası güven” anketinde ise %8 olmuştur. Bu oran ABD’de %37, Avustralya’da %49, İsveç’te ise %63’tür. Esmer (1999)’e göre, bu sonuçlar değerlendirildiğinde, demokratik ortamlar ile kişilerarası güven düzeyi arasında yüksel düzeyde bir korelasyon bulunmakta hatta demokratik ortamlar güveni daha fazla yaratmakta ve yaşatmaktadır.

Kişilerarası güvenin tükendiği ortamlarda, insanların enerjilerini geliştirmek yerine diğerlerini engellemek için kullandıkları yönünde görüş birliği vardır (Covey, 2014; Solomon ve Flores, 2001; Fukuyama, 2005; Esmer, 1999; Caine ve Caine, 1991). Güven olmayan ortamda insanlar işlerini belki yapmakta fakat bu durumda, coşkularını ve ruhlarını ortaya koyamamaktadırlar. Kısaca ifade edilirse, güvensizlik zaman ve enerji kaybına neden olmaktadır (Akbaş, 2005).

1.4.1.1. Sosyal Güven İle İlgili Yaklaşımlar

1.4.1.1.1. Sosyal Sermaye Olarak Güven

Farklı açıları da kapsayabilecek geniş bir tanımlama yapılacak olursa, sosyal sermaye; insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyip yöneten, sosyal ve ekonomik gelişmelere katkı sağlayan kurumlar, davranışlar, ilişkiler ve değerler bütünü şeklinde tanımlanabilmektedir (Öksüzler, 2006).

Sosyal sermaye içerisinde yer alan güven kavramına ilişkin detaylı açıklamayı Fukuyama (2005) yapmıştır. Sosyal sermayenin gereklerinden biri olan iş birliği için

şu ifadeleri kullanmıştır: “*bir toplumda ya da belli bölümlerinde güven hissinin hâkim olmasından ileri gelen bir yeti.*” (Fukuyama, 2005, s.42). Sosyal güveni ise “*herhangi bir grubun ya da topluluğun işleyişini daha verimli hale getiren kayganlaştırıcı bir maddeye*” benzetmektedir (Fukuyama, 2009, s.34).

Yüksek sosyal güveni olan toplumların, yeniliklerin teşviki ve fiziksel sermayelerinin arttırımıyla birlikte; beşerî sermayenin arttırımı hususunda da yüksek geri bildirimine sahip oldukları ifade edilmektedir (Knack ve Keefer 1997).

Coleman ise (1999) beşerî sermayeye ilişkin açıklamasında, ebeveyn ile çocuğun etkileşimini sosyal sermaye ve beşerî sermaye bakımından yorumlamaktadır. Aile bağı ve çocukluktaki deneyimler; çocukların sosyal sermaye ve beşerî sermaye seviyelerine etki edebilmektedir.

1.4.1.1.2. Rasyonel Tercih Olarak Güven

Rasyonel tercih şu şekilde ifade edilebilmektedir; güvenen kişinin bir başkasına güvenmesi için, güvenilen kişinin bireysel menfaati dolayısıyla, konuyla alakalı uygun zaman ve yerde ‘güvenilir’ olacağına ilişkin iyi bir inancı veya güvenmek için iyi bir nedeni vardır. Güvenen kişinin güveni dönüşür. Direkt olarak güvenilir kişinin menfaati ile orantılı biçimde dönüşür. Kendiliğinden değil, güvenen kişinin kişisel menfaatinin, güvenilen kişinin menfaatlerinde bulunup bulunmadığından kaynaklanır. Kısacası güvenilen kişi güvenenin menfaatlerini belli dereceye kadar kendi menfaati olarak hesaba katar (Ostrom, 1998).

Hardin (2006) güvenin ahlaki bir seçimle açıklanamayacağını ifade ederek; güvenip güvenmemeyi veya nötr kalmayı ihtiyatlı bir durum değerlendirmesi şeklinde görmektedir. Bazen yapılan seçimin ahlaki açıdan yanlış olabileceğini; Yahudilerin bazı tanımadıkları Nazi subaylarının kendilerini kurtaracağını düşündüklerini örnek vererek açıklamaktadır.

Aranılan ideal durum, ne olursa olsun koşulsuz güven olmamaktadır. Çünkü güvenilen, her daim olumlu sonuçlar vermeyebilmektedir. Birine hiç sebep olmamasına rağmen güvenmek, temkinsizlik olarak ifade edilebilmektedir. Aynı zamanda güvenilmez birine güvenildiğinde, o kişideki bu kusur destek görmüş olmaktadır.

1.4.1.1.3. Modernlik ve Güven

Giddens (1998), sosyologların çağdaş dünyayı sıklıkla farklılaşma ve uzmanlaşma kavramlarıyla izah ettiklerini belirtmekte ancak bunu kendine has kavramlarla açıkladıklarını ifade etmektedir. Toplumsal değişimi ifade eden ‘yerinden çıkarma’ kavramına ilişkin şu açıklamayı yapmıştır: *“Yerinden çıkarma düzeneklerinin tamamı gerek uzmanlık sistemleri gerek simgesel işaretler güvene dayanmaktadır. Bu yüzden güven, modern kurumlarda mühim bir parça haline gelmiştir. Buradaki güvence bireylere değil soyut özelliklere yönelin duyulan bir güveni ifade etmektedir.”* (s.32). Örneğin, kişiler paraya güven duymaktadırlar. Birbirleri ile gerçekleştirdikleri alışverişlerde öncesinde karşılaşmamış oldukları bir bireyden ziyade çağdaş simgesel işaretler ve paraya güvenmektedirler.

Politik güç ve para gibi sembolik araçlara duyulan güven, toplumsallığın işlenmesi için zaruridir. Parsons, güvensiz toplumlarda kültürel semboller, hukuk ve paranın sahip olduğu meşrulaştırma kuvvetinin olmaması halinde kurumların bütünlüğünün mümkün olmayacağını ifade etmektedir (aktaran Lewis ve Weigert, 1985).

Benzer biçimde Durkheim da kurumsal güvenin kişilerarası güvenin sigortası olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden toplumdaki kurumlara olan güvenin zedelenmesi durumunda diğer bireylerin de güvenleri sarsılmaktadır. Bu, grup ve birey hayatının bir neticesidir (aktaran Lewis ve Weigert, 1985).

1.4.1.2. Toplumsal Açıdan Sosyal Güven Kavramı

Aslan'a göre (2001) insan ilişkilerinin özünü oluşturan ana unsur toplumsallıktır. İnsanın sosyal yönü, ilişkilerinin anlamlı olması açısından oldukça önemlidir. Bireyler arası ilişkilerde mühim yeri olan kavramlardan biri ise güvendir. Solomon ve Flores'e (2011)'e göre, güvenin temelinde yatan öge insanın tek başına yaşamamasıdır. İnsan yaşamını oluşturan faktörlerin başında, aile, dostluklar, ortaklıklar, evlilikler, birliktelikler, örgütler, kurumlar ve tanıdıkları gelmektedir. Hiç şüphesiz bütün bu ilişkiler güven gerektirmekte ve kişinin iyi bir yaşama sahip olabilmesi için güven duygusunun önemini hesaba katması gerekmektedir (Akbaş, 2005; Akın ve ark, 2013).

İnsanların birbirlerine duydukları 'kişilerarası güven' ile modern çağdaki 'sistemlere olan güven' birbirlerinden ayrı biçimde incelenebilmektedir. Sosyal gerçeklikte bazı hususlarda iki güven çeşidinin birbiriyle iç içe oldukları ve ayrılamayacakları görülse de bazı hususlarda birbirlerinden çok ayırırlar. Sosyal sistem içinde güven, sistemin içinde olan insanlar tarafından birbirlerinin varlığı ve onların sembolik temsilleriyle meydana gelen, güvenli olması beklenen geleceğin oluşması ve üyelerin sisteme uygun davranışlarının derecesi kadar mümkün olabilmektedir. Simmel, buna karşılıklı sadakat demektedir, sonuç olarak tüm sosyal ilişkiler de buna dayanmaktadır (aktaran Lewis ve Weigert, 1985).

Güven; insani olduğu kadar sistematik de bir olgudur. Güven ve risk, modern ilişkiler sistemi içinde iç içe geçmektedir. Böylece risk yalnızca kişisel değil, toplumsal bir sorun haline gelmektedir. Bu sebepten bireysel güvenlik alanları veya korunaklı mekanlar diyebileceğimiz steril ortamlar türetilmiştir. Aslında bu güvenli ortamlar, güvensiz ve riskli bir toplumda bireysel güven arayışı şeklinde meydana gelmiştir (Alver, 2010).

Sztompka (2003), 'Güven' adlı çalışmasında güvenin temelleriyle alakalı bir analiz yapmıştır; güvenin aslında bir karşı taraf yani öteki özelliği taşımasını

vurgulamıştır. Ona göre güven “*karşı tarafın gelecekte yapabileceği davranışlarına ilişkin bir bahistir*” (Sztompka, 2003, s.69). Sztompka’nın analizi bu sebepten, ötekiyle ilişkili olan güvenin temelleri biçimindedir. Sztompka (2003) analizinde, güven için karşı tarafta olması gereken şu üç özellikten söz etmektedir: İtibar, Eylem ve Görünüş.

“İtibar” için kısaca, geçmişte yapılan eylemlerin analizi denilebilir. İtibar, kişiler haricinde kurum, sendika, birliktelik ya da organizasyon için de geçerlidir. Karşı tarafın itibarı, güven için önemli bir husus olmaktadır.

“Eylem”; güncel, şimdiki ve yakın zamandaki eylemlerden elde edilmiş sonuçların, gerçekçi şekilde değerlendirildiğini ifade etmektedir.

“Görünüş” ise, hal ve tavır şeklinde değerlendirilmektedir. Görünüş; saç stilinden ses tonuna, saç-sakaldan kıyafet seçimine, bina dizaynından güvenlik görevlisine kadar gidebilen göreceli bir algıdır. Görünüş; karşı tarafın medeni, rasyonel, insancıl, anlaşılabilir, kurumsal bir yapıda olup olmadığı hakkında fikirler verebilmektedir.

1.4.1.3. Bireysel Açıdan Sosyal Güven Kavramı

Sosyal güvenin temellerine ilişkin yapılan alanyazın taraması neticesinde, bilim insanlarınca kabul görmüş genel bir “güven” tanımına rastlanmadığını ve kavramın tanımının çalışma alanına göre çeşitlilik gösterdiğini söylemek mümkün olmaktadır. Bu bölümde farklı alanlarda çalışma yürüten bilim insanlarınca değinilmiş olan “güven” kavramına yer verilmiştir.

Deneysel psikologlar “güven” kavramına benliğin bir bileşeni gibi yaklaşırken, siyaset bilimciler “güven” kavramını sosyologlarla benzer açıdan ele almışlardır. Sosyal güvene etki eden unsurları; liderlere ve politik sistemlere güven gibi alanlarda değerlendirmişlerdir (Misztal, 1998).

Güvenle alakalı ilk araştırmalarda tartışmalar daha ziyade düşük güven, yüksek güven, güvenilirlik, yalan söyleme, aldatma konularına odaklanılmıştır. Diğerine güven duymayla ilişkili olarak kazanma ve kaybetme oyunu gibi yönelimleri ifade etmek için kullanılmıştır. Örneğin, Breeman'ın güvene ilişkin yaptığı “olumlu beklentilerin ruhsal durumu” şeklindeki tanım benzer bir yaklaşımı ifade etmektedir. Ancak dikkat edilmesi gereken husus buradaki güven hissiyatının pozitif bir beklenti içeriyor olmasıdır (Breeman, 2006).

Maslow'un temel ihtiyaçlar hiyerarşisine bakıldığında da hiyerarşi piramidinin ilk basamağında yer alan fizyolojik ihtiyaçlardan hemen sonra güvenlik ihtiyacı gelmektedir. Kişinin, rahatlığı, huzuru, tehlike altında olmaması, düzenli ve temiz bir sosyal ortamda yaşaması, kabul görmesi, ait olması, sosyal bir grup içinde yer alması şeklinde tanımlanabilecek bu ihtiyaçlar (aktaran şimşek, Akgemici ve Çelik, 2001) kişinin ruh sağlığı açısından oldukça önemlidir.

Uslaner (2002), iyimserlikle güvenin dünyaya karşı genel eğilimlerin bir tarafı olarak aynı alana ait parçaları ifade ettiğini öne sürerken, tam aksine dünyaya karşı güvensiz hissedenenlerin ise kötümser ve antisosyal kişilikler olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca, Uslaner (2002) bu fikrini ahlaki güven şeklinde tanımlamış ve bu tarz duyguların toplumlar için gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Uzmanlar, güven unsurundaki belirleyicilerle alakalı iki ana eğilime dikkat çekmektedirler. İlki güvenin kaynağıyla ilgili psikolojik eğilimler, ikincisiyse sosyal öğrenme modeli olmaktadır.

İlkinde eğitim, aile ve çocukluktaki yaşantı güven unsurunu belirlemede; ikincisinde sivil toplum kuruluşları, iş grupları, komşular, yakın akraba çevresi belirlemektedir. şayet güvenin kaynağı gerçekten de saptanabilir ise uygun bir reçete ile güvenli bir toplumu ve güvenli bireyleri oluşturmanın mümkün olacağı düşünölmektedir.

Erikson (1984) tarafından ortaya konan sosyo-kültürel gelişim kuramında kişilerin geçmiş oldukları safhalardan ilkinin güvene karşı güvensizlik kavramları oluşturmaktadır. Birey, Erikson'a göre bu ilk safhada güvensizlik veya güveni öğrenmektedir. Fakat daha kişiye has bir değerlendirmeye imza atmak gerekirse ailenin işlevi ve bilhassa annelerin bebeklik ve sonrasında davranış biçimleri güvenin oluşmasında mühim bir yer işgal etmektedir. Erikson'a göre (1984) güven olgusunun temelinde çocuklara verilmekte olan içecek ve yiyecek değil çocukların anneleriyle ilişkileri ve bu ilişkinin karşılıklılık esasına dayanması, diğer bir ifadeyle çocuğun güvenilir biri olduğunu hissetmesi önemli olmaktadır.

Rosenberg (1956; 1957), Cattell (1965) ve Allport (1961), bireydeki temel kişilik özelliği olarak sosyal güveni gören sosyal psikologlar arasında yer almaktadırlar (aktaran Delhey ve Newton, 2002). Kişisel özellik olarak erken çocukluk döneminde öğrenilmekte olan güvenin sonraki safhalarda ve yaşamın diğer bölümünde etkisinin olacağı savunulmaktadır.

Rothstein ve Uslaner (2005), kendilerini sosyal açıdan güvende gören bireylerin hayatta kendi şanslarını oluşturabilme yeteneğine sahip olmaları hususunda daha iyimser ve yaşamlarının nasıl gittiği konusunda daha mutlu olduklarını ifade etmektedirler. Bireyin içinde bulunduğu güven ortamı beynin bilişsel işlevlerini etkileyerek, problem çözme becerilerini azaltırken güvensizlik ortamı da aksi yönde bilişsel becerileri etkileyerek bireyi öğrenmeden ve problemlere çözüm üretmeden alıkoymaktadır. Bunun yanında, güvensiz ortam, yaratıcılık, açık uçlu düşünme ve sorgulama yeteneği gerektiren kompleks entelektüel görevleri başarmayı da zorlaştırmaktadır (Caine ve Caine, 1991). Benzer bir şekilde kişinin sosyal açıdan güvende ve huzurlu hissetmesi pozitif duygulanımını olumlu yönde etkilediğinden (Gilbert ve diğerleri, 2009) bilişsel süreçler de bu şekilde etkilenebilmektedir.

Bireyin memnuniyet ve hoşnutluk gibi duygulara sahip olması, olumlu duygulanım olarak görülerek, iyi olma ve sakinlik duyguları ile ilişkilendirilmektedir (Depue ve Morrone-Strupinsky, 2005). Kişinin memnuniyet, huzur duyguları

yaşaması, oksitosin ve endorfin hormonlarının salgılanmasını arttırarak sakinlik, güven hislerini ortaya çıkarmaktadır. Bu hisler de bireyin yaşadığı tehdit duygusunu azaltmaktadır (Carter, 1998). Bu sistem “sosyal güven ve memnuniyet” şeklinde isimlendirilmekte (Gilbert, McEwan, Irons ve Cheung, 2007) ve psiko-sosyal işlevsellikte önemli bir rol oynadığı düşünülmektedir (Kelly, Zuroff, Leybman ve Gilpert, 2012).

Kişinin bu sistemini güçlendirecek terapötik yaklaşımların faydalı olduğu ve psikolojik kırılganlığı azalttığı bilinmektedir (Gilbert ve Procter, 2006, Mayhew ve Gilbert, 2008). Bunun yanı sıra bu yönden hassasiyeti olan bireyler, sosyal etkinliklere katılarak da olumlu duygular kazanabilmektedirler (Gilbert ve diğerleri, 2009).

Kişinin kendini sosyal açıdan güvende hissetmesinde ve buna bağlı duygu durumlarının düzenlenmesinde sosyal ilişkileri ve bağlanma yaşantıları önemli bir yer tutmaktadır. Bağlanma yaşantılarının insanların güven ve sosyal bağlılık hislerini güçlendirdiğini, bu durumun da duygu durum düzeni ve beynin olgunlaşması açısından önemini ortaya koyan araştırmalar mevcuttur. (Gilbert ve diğerleri, 2009).

Sullivan da “Kişiler Arası Kuram” adını verdiği kuramında, insanların her şeyden çok aradıkları şeyin güven olduğunu belirterek, güven ihtiyacını “kaygıdan kurtulma gereksinimi” olarak tanımlamaktadır (aktaran Dinçel, 2006).

Başkalarına karşı hissedilen güvenin, umut duygusunun gelişmesinde önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. İnsanlara olan bağımlılık açısından incelendiğinde diğer insanlara olan güvensizlik duygusu ne kadar şiddetli olursa, kişi o denli amaçlarını sınırlandırmaktadır. Güven duygusu olmayan birey, başkaları ile birlikte başladığı herhangi bir eylemin başarısızlıkla sonuçlanması durumunda bundan başkalarını sorumlu tutarken, güven duygusu gelişmiş kişi ise hatalı bir sonuçtan kısmen kendini sorumlu tutabilmektedir (Dilbaz ve Seber, 1993). Umutsuzluk ve sorumsuzluk kavramlarının depresyonla olan ilişkisi dikkate alındığında, güven kavramının psikolojik yönden önemi bir kez daha öne çıkmaktadır.

Erken bağlanma dönemlerinde güven duygusu karşılanmayan bireyler daha fazla seviye (rank) odaklı ve başkalarının gücü ve sosyal pozisyonu ile daha ilgili olabilmektedir. Bu kişiler kendilerini diğerleriyle kıyaslama eğilimi göstermektedirler. Bu durum ilerleyen zamanlarda diğerlerine karşı geliştirilen bağlılık duygusuna engel olabilmekte (Gilbert ve Procter, 2006), depresyon gibi çeşitli ruhsal sorunlara yol açabilmektedir.

Erikson'un (1984) ortaya koyduğu sosyo-psikolojik gelişim kuramında yer alan temel güven anlayışının kişinin ilerleyen gelişim safhalarında etki etmesinin hem bireysel hem de toplumsal açıdan oldukça önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, bireyin kendini erken dönemlerden itibaren sosyal yönden güvende hissetmesi önem arz etmektedir (Irons, Gilbert, Baldwin, Baccus ve Palmer, 2006).

1.4.2. Ergenlerde Sosyal Güven Kavramı

Kişilerarası iletişimin bir sonucu olarak "güven" kavramı karşımıza çıkmaktadır. Özel ve tüzel kişiler arası, dürüstlük, samimiyet, adalet gibi değerlerin hayata geçirilmesiyle güven kavramı oluşmakta ya da oluşmamaktadır. Covey (2014)'e göre kişilerarası güven "duygusal banka hesabı" olarak nitelendirilmektedir. Bu hesap, herhangi bir sosyal grup içerisindeki güven oranını belirleyen bir benzetme olarak düşünülmektedir. Bu banka hesabına, incelik, sevecenlik, dürüstlük ve vaatlere bağlı kalınarak yatırım yapılırsa birikimin artacağı ileri sürülebilmektedir (Akbaş, 2005).

Kişisel güveni geliştirmede temel basamağın sağlıklı insan ilişkilerini geliştirmeye dayalı olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda, Erikson ve Sullivan'ın (aktaran Dinçel, 2006) insanın gelişim evrelerinde "güven"e yaptığı vurgunun yanı sıra, Kohlberg'in ahlak gelişim kuramında da güven kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu kurama göre, ergenlik dönemine tekabül eden 10-18 yaşları arasındaki gençler, "geleneksel aşama"dan geçmektedirler. Bu aşamanın ilk evresinde birey, grup

normlarına uyum sağlamaya çalışmaktadır. Dürüst olmak, başkaları ile ilgilenmek, iyi olmak, sadık ve güvenilir olmak için çaba harcanmaktadır (aktaran Dinçel, 2006).

Toplumsal normlar, meşru bir ortamda ve geniş sosyoekonomik koşullarda yetişen ergenlerin gelecek yaşantılarında ruh sağlığı yerinde ve başarılı bireyler olabileceklerini belirtmektedir. Bununla beraber, insan psikolojisinin başlangıçta aile ortamında anne-baba model alınarak biçimlenmeye başladığı ve bu süreçte temel güven duygusunun gelişerek çocuğun kendisini özerk bir birey olarak kabul etmesinin, aile üyeleri ve özellikle de anne ile kurulan ilişkinin niteliğine bağlı olduğu bilinmektedir (Erikson, 1984). Birçok araştırmacı bebeklik döneminde kurulan sağlıklı bağlanma ilişkisi ile ergenlik dönemi arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir (Kobak ve Sceery, 1988). Bireyin bebeklik yıllarında kurduğu güvenli ilişki, ergenlik yıllarında da güvenli ve olumlu sosyal ilişkiler kurabilmesine zemin hazırlamaktadır. Ancak bebeklikte güvensiz bağlanan bireylerin, ergenlik yıllarında da güvensiz ilişkileri olacağı belirtilmektedir. Üstelik bu durum sadece aile ilişkileri için değil, arkadaşlık ilişkileri için de geçerli olabilmektedir (Tümkiye, Çelik ve Aybek, 2013).

Kaner'e göre arkadaşlık boyutları; bağlılık, güven ve özdeşim, kendini açma, sadakat olarak belirtilmektedir (aktaran Bayhan ve Işıtan, 2010). Ergenlerin hayatında oldukça önemli bir sosyalleşme ortamı olan okul arkadaşlığı da bu bakımdan ele alınabilmektedir. Sınıf arkadaşlarının birbirleriyle olan ilişkileri insanlara olan güven duygularını etkilemekte, güvene yahut güvensizliğe neden olabilmektedir. Bilge (2002) 'ye göre, tehdidin, alayın ve acımasızca eleştirinin olduğu sınıf ortamlarında bireyler kendilerini güvensiz hissetmektedirler. İhtiyaçların ve değerlerin tehdit altında olduğu durumlarda algılama zorlaşmakta ve uygun davranış değişikliği gerçekleştirilememektedir. Güvenli bir ortamda ise birey, özümsemeye, yeniden organize etmeye ve tutarlı davranışlar ortaya koymada daha başarılı olmaktadır (Bilge, 2002; Akbaş, 2005).

Ergenlik dönemi, içinde bulunanlar için oldukça zorlayıcı, sorunların ve çatışmaların yaşandığı bir dönem olarak ifade edilebilmektedir. Yaş ilerledikçe bu döneme ilişkin sorunların kaynağının, ergenin gelişim sürecindeki kişiliği, ailesi, okul ve okul çevresi ile ilgili olduğu söylenebilmektedir. Bu sorunların çözüme ulaşmasında, ergenin karşısına çıkan iyi rol model ya da modeller önemli yer tutmaktadırlar. Bu dönemde ergenlerin özellikle aile ortamında kendilerine olumlu model olabilecek kişiler ile zaman geçirmesi, karşılıklı empatiye dayanan bir anlayışla ergenin ve yetişkinin birbirini anlama çabasına yardımcı olan kalıcı ve sağlıklı insan ilişkilerini geliştirmesi kişisel gelişimi ve güveni için önem arz etmektedir. Aksi takdirde, ergen bireyler, güvensizlik ve içe kapanma, soyutlanma yaşayabilmektedirler (aktaran Tümkaya, Çelik, Aybek; 2010).

Aile içerisinde açık iletişimin ve karşılıklı duygusal yakınlığın olması, ergenin kendisini aileden soyutlanmış hissetmemesi ve etkileşimde güvenin olması ergen ruh sağlığı açısından oldukça önemli olmaktadır (Rask, Kurki, Paavlianien ve Laippala 2003).

1.4.3. Sosyal Güven ve Memnuniyet ile İlgili Araştırmalar

Alanyazına bakıldığında sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile ilgili oldukça az çalışma yapıldığı görülmektedir. Sosyal güven hissi ve memnuniyetin, bireyin çevresinde bulunan diğer insanlara karşı yaşadığı, bağlanma, ait olma ve sosyal durumlara ilişkin memnuniyet duygularını kapsadığı bilinmektedir (Gilbert ve ark., 2009; Akın ve ark., 2013). Buna karşın, yaşam doyumu, sosyal destek ve sosyal bağlılıkla ilgili çalışmalara sıkça rastlanmaktadır. Yaşam doyumu bireyin kendi belirlediği kriterlere uygun bir biçimde tüm yaşamını olumlu değerlendirmesi olarak tanımlanmaktadır (aktaran Esen, 2010). Sosyal destek, bireyin ihtiyaç duyduğunda çevresinden alabileceği duygusal, sosyal, bilgisel ve araçsal yardım olarak tanımlanırken; sosyal bağlılık ise aidiyet duygusunun gelişiminin son basamağı ve duygusal yakınlığın derecesinin bilişsel temsili olarak tanımlanmaktadır (aktaran Duru, 2008). Putnam (1995) da, yüksek düzeydeki yaşam doyumunun, güven ve

karşılıklılık normları ile pozitif yönlü ilişkisi olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda, sosyal güvende hissetme ve memnuniyetin, yaşam doyumu, sosyal bağlılık ve sosyal destek gibi kavramlarla yakından ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Kişinin kendini sosyal açıdan güvende hissetmesinde ve buna bağlı duygu durumlarının düzenlenmesinde sosyal ilişkileri ve bağlanma yaşantıları önemli bir yer tutmaktadır. Yapılan bazı araştırmalar, bağlanma yaşantılarının insanların güven ve sosyal bağlılık hislerini güçlendirdiğini, bu durumun duygu durum düzeni ve beynin olgunlaşması açısından önemini ortaya koymaktadır (Gilbert ve diğerleri, 2009).

Erken çocuklukta elde edilememiş olan güven duygusunun gelişim dönemlerinin ilerleyen safhalarında çocukların diğerlerine karşı güvenlerini negatif yönde etkilemelerine örnek olarak Rotenburg (1995)'un yapmış olduğu çalışma gösterilebilmektedir. Bu çalışmada öğretmenin, anne ve babanın güven vermesiyle çocuğun güvenirliliğinin pozitif ilişkide olduğu tespit edilmiştir.

Yaşam doyumu ile ilgili yapılan çalışmalara göre cinsiyet, ırk ve gelir düzeyi yaşam doyumunu ve mutluluğu yordamada çok düşük etkiye sahipken; kişisel eğilim ve yakın ilişkiler gibi psikolojik değişkenler yaşam doyumunu açıklamada daha etkili olmaktadır (Çeçen, 2008).

Çocuk ve ergenlerde yaşam doyumuna değinen çalışmalar yaşam doyumu ile fiziksel sağlık, benlik algısı, depresyon ve sosyal ilişkilerin niteliği arasında ilişki olduğunu göstermektedir (Kaya ve Siyez, 2008). Dew ve Huebner'in, (aktaran Esen, 2010) lise öğrencileriyle yaptıkları çalışmasında yaşam doyumunun birçok demografik ve psikososyal değişkenle ilişkili olduğunu belirtmektedirler.

Bazı çalışmalara göre sosyal destek stres ve depresyon gibi olumsuz yaşantılara karşı bir tampon görevi üstlenirken, diğer bazı çalışmalara göre ise, sosyal destek bireyin yaşantısındaki olası olumsuz etkileri doğrudan azaltıcı bir işlev görmektedir (Cohen ve Wills, 1985). Aile ve arkadaşları tarafından desteklenen ergenlerin, birçok

açından olumlu özelliklere sahip olduğunu, daha az depresyon ve anksiyete yaşadığını, daha az fiziksel semptom deneyimlediğini, yüksek benlik saygısı ve güçlü bağıklık sistemine sahip olduğunu gösterir araştırmalar bulunmaktadır (Ross, Lutz ve Lakey, 1999). Ayrıca alanyazında sosyal destek ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmalar da yer almaktadır. Bu konuya ilişkin yapılan çalışmalar, sosyal desteğin, öğrencilerin akademik başarılarının yanısıra, okula devam etmeleri ve okula uyum sağlamalarında da önemli bir rolü olduğunu ortaya koymaktadır (Osseiran Waines ve Almacian, 1994; Lopez, Ehly ve Vazquez, 2002).

Sosyal bağlılıkla ilgili yapılan araştırmalara göre, yüksek sosyal bağlılık duygusuna sahip bireylerin yeni sosyal ortamlara daha rahat katılabilirken, düşük sosyal bağlılık duygusuna sahip bireyler, duygu ve gereksinimlerini yönetemeyebilmekte ve bunun sonucunda da kaygı ve depresyon yaşayabilmektedirler (aktaran Duru, 2008).

Lee ve Robbins (1998), yaptıkları çalışmada, sosyal bağlılığın kaygı ile negatif ilişkili olduğunu ve sosyal bağlılığın kaygı üzerine etkisinin sosyal destek ve kolektif benlik saygısından daha geniş olduğunu rapor etmektedirler.

Duru (2008) da üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu araştırmasında, sosyal destek ve sosyal bağlılık ve uyum zorluklarının, üniversite birinci sınıf öğrencilerinin yalnızlık düzeyini yordamada etkili birer değişken olduğunu öne sürmektedir.

Uysal (2015)'ın yürütmüş olduğu çalışmada sosyal güvende hissetme ve memnuniyetin problemlili Facebook kullanımıyla negatif ilişkili olduğu belirtilmektedir. Benzer şekilde Akın ve Akın (2015) yapmış oldukları araştırmaya göre, Facebook kullanımının sosyal güven hissi ve yaşam doyumunu negatif olarak yordamakta olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca aynı araştırma bulguları, sosyal güvenin, yaşam doyumunu ve Facebook kullanımı üzerinde aracı rolü olduğunu göstermektedir.

1.5. ARAŞTIRMANIN AMACI

1.5.1. Araştırmanın Amacı

Yapılan alanyazın incelemesi, problemlı internet kullanımının pek çok araştırmaya konu olduğunu göstermektedir. Ergenlerde problemlı internet kullanımıyla ilgili yapılan araştırmalarda yaşam doyumu, benlik saygısı, depresyon, yalnızlık, kimlik statüleri kavramları öne çıkmaktadır. Bu çalışma doğrultusunda yapılan alanyazın incelemesinde, bireyin yaşadığı, sosyal dünyanın güvenli, sıcak ve rahatlatıcı olarak algılanmasına ilişkin bir kavram olan “sosyal güvende hissetme ve memnuniyet”in internet kullanımıyla ilişkisine yönelik bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bunun yanı sıra, ülkemizde, sosyal medya kullanımının internet kullanımının %82,4’üne karşılık gelmesine (TÜİK, 2016) rağmen, sosyal medya kullanımına ve sosyal medyaya yönelik tutumlara ilişkin yapılan araştırmaların da oldukça az olması dikkat çekmektedir. Günümüzde giderek artan internet ve sosyal medya kullanımı, kullanıcılarının, sosyalleşme, paylaşım, iletişim gibi birçok konudaki ihtiyaçlarına cevap vermektedir (Bozkur ve Gönöğdu, 2017). Çeşitli sebeplerle sosyal medya alanlarında kendilerini daha güvende hisseden bireylerin olduğu bilinmektedir (Burke, Kraut, ve Marlow, 2011). Özellikle ergen bireylerin sosyal medya kullanımında öne çıkması sebebiyle sosyal medyaya yönelik tutumlarının ve problemlı internet kullanımı davranışlarının internet bağımlılığı gibi bu konudaki olası zararların önüne geçilmesi konusunda önleyici tedbirlerin alınabilmesi için önem arz etmektedir.

Buradan hareketle bu çalışmanın temel amacı, ergenlerdeki problemlı internet kullanımıyla sosyal güvende hissetme ve memnuniyet arasındaki ilişkide, sosyal medya tutumlarının aracı rolünü inceleyerek bu konuda yapılacak yeni çalışmalara yol göstermektir.

Bu amaçla aşağıda yer alan hipotezler oluşturulmuştur:

1.5.2. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlı internet kullanımını arasında bir ilişki vardır.

H0: Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlı internet kullanımını arasında bir ilişki yoktur.

H2: Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile sosyal medya tutumları arasında bir ilişki vardır.

H0: Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile sosyal medya tutumları arasında bir ilişki yoktur.

H3: Ergenlerde sosyal medya tutumları ile problemlı internet kullanımını arasında bir ilişki vardır.

H0: Ergenlerde sosyal medya tutumları ile problemlı internet kullanımını arasında bir ilişki yoktur.

H4: Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlı internet kullanımını arasındaki ilişkide sosyal medya tutumlarının aracılık rolü vardır.

H0: Ergenlerdeki sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlı internet kullanımını arasındaki ilişkide sosyal medya tutumlarının aracılık rolü yoktur.

H5: Ergenlerde problemlı internet kullanımını cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

H0: Ergenlerde problemlı internet kullanımını cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.

1.5.3. Araştırmanın Diğer Soruları

1. Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeyi okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?
2. Ergenlerin sosyal medya tutumları en çok kullanılan sosyal medya uygulamasına göre farklılaşmakta mıdır?
3. Ergenlerin sosyal medya tutumları internette geçirilen süreye göre farklılaşmakta mıdır?
4. Ergenlerde problemlü internet kullanımı ebeveynlerinin eğitim düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
5. Ergenlerde problemlü internet kullanımı en çok kullandıkları sosyal medya uygulamasına göre farklılaşmakta mıdır?

1.5.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

- Araştırmanın örneklemini 2016-2017 öğretim yılında, Erzurum ili Palandöken ilçesinde bulunan ortaöğretim kurumlarının 9. ,10. ,11. ve 12.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır.
- Araştırma kapsamında incelenen problemlü internet kullanımı, Problemlü İnternet Kullanım Ölçeğinin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.
- Araştırma kapsamında incelenen sosyal medya tutumları, Sosyal Medya Tutum Ölçeğinin ölçtüğü alt boyutlar ile sınırlıdır.

- Araştırma kapsamında incelenen sosyal güvende hissetme ve memnuniyet, Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeğinin ölçtüğü nitelikler ile sınırlıdır.

1.5.5. Araştırmanın Sayıtları

- Araştırma örnekleminin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Araştırmaya katılan katılımcıların veri toplama araçlarına dürüstçe cevap verdiği varsayılmıştır.
- Araştırmada kullanılan ölçekler geçerli ve güvenilirlerdir.

1.5.6. Kavramlar

Problemlili İnternet Kullanımı: İnternet hakkında takıntılı düşüncelere sahip olmayı, hoşgörü ve dürtü kontrolünde azalmayı ve internet kullanımını azaltmadaki yetersizliği kapsayan, problemlili internet kullanımı, internet kullanımına bağlı olarak, bireyin yaşamında bilişsel, sosyal ve psikolojik alanlarda çeşitli zorluklarla karşılaşması şeklinde tanımlanabilmektedir (Beard ve Wolf, 2001; Caplan, 2002; Davis, 2001; Morahan-Martin ve Schumacher, 2003).

Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet: Bireyin çevresinde bulunan diğer insanlara karşı yaşadığı, bağlanma, ait olma ve sosyal durumlara ilişkin memnuniyet duygularını kapsayan sosyal güvende hissetme, bireyin yaşadığı sosyal dünyayı, güvenli, huzur verici ve rahatlatıcı olarak algılama derecesidir (Gilbert ve ark., 2009; Akın ve ark., 2013).

Sosyal Medya Tutumu: Çevrimiçi iletişim ve bilgi paylaşımına olanak tanıyarak, katılım ve etkileşimi destekleyen her türlü karşılıklı iletişim aracını

kapsayan sosyal medya araçlarına ilişkin kullanıcıların duygu, düşünce ve davranışlarıdır (Newson, Houghton ve Patten, 2008; Otrar ve Argın, 2015).

1.5.7. Araştırmanın Önemi

Internet World Stats'ın (IWS, 2017) yapmış olduğu araştırmaya göre, 2000 – 2017 yılları arasında internet kullanıcılarının sayısı % 936 büyüme göstererek Mart 2017 itibariyle dünya nüfusunun %49.7'sine tekabül eden 3,739,698,500 kişiye ulaşmıştır.

Ülkemizde de, TÜİK Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması (TÜİK, 2016) verilerine göre, 2016 Nisan ayı itibariyle internet kullanım oranı geçen yıla göre yaklaşık olarak %5 artış göstererek %61,2 olmuştur. 2016 yılının Ocak, Şubat ve Mart aylarında, internet kullanıcılarının %82,4'ünün sosyal medya kullanıcısı olduğu araştırmanın bir diğer bulgusudur.

Ulaştırma Bakanlığı İnternet Kurulu tarafından, Ortadoğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın destekleriyle “Çocukların Sosyal Paylaşım Sitelerini Kullanım Alışkanlıkları” nı ortaya çıkarması amacıyla bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Şubat 2011 tarihli bu araştırma raporuna göre, 9-16 yaş aralığındaki çocuk ve gençlerin yaklaşık %70'i günde en az bir kere interneti kullanmaktadır. %66'sı ise günde en az bir kere sosyal paylaşım ağlarını kullanmakta ve bu ağlarda günlük olarak ortalama 72 dakika vakit geçirmektedir. Bu oran, çocuk ve gençlerin internette harcadıkları zamanlarının büyük bölümünü sosyal ağlarda geçirdiklerini göstermektedir (Otrar ve Argın, 2013).

Tüm bu veriler birlikte değerlendirildiğinde görülmektedir ki, ülkemizde ergen ve genç yetişkinler interneti yoğun bir biçimde kullanmakta ve bu kullanımın büyük bir bölümünü sosyal medya kullanımı teşkil etmektedir.

Ergenlik dönemindeki bireyler, biyolojik, psikolojik, sosyal ve ekonomik değişimleri bir arada yaşamaktadırlar (Esen, 2010). Hem kendilerindeki bu değişim hem de günümüzdeki teknolojik gelişmelerin yaşam biçimlerinde meydana getirdiği değişimler, ergenleri, toplumda risk altında bulunan bir küme haline getirmektedir (Alikaşifoğlu ve Ercan, 2009). Asrın en önemli buluşu olarak kabul gören internetin olumlu ve olumsuz yönleri bulunmakta ve her yaştan kullanıcıları mevcutsa da ergenler tarafından daha sık ve uzun süreli kullanıldığı bilinmektedir (Korkmaz ve Kıran Esen, 2012). Bayraktar'a göre internetin olumlu kullanımı ergenlerin gelişimine pek çok fayda sağladığı gibi, işlevsellikten uzak kullanımı da ergenlik dönemine yönelik riskler taşıyabilmektedir (aktaran Zorbaz ve Tuzgöl-Dost, 2014). Ergenlik dönemindeki bireyler, kimlik keşfi sürecinde kendini arama, bulma ve gerçekleştirme amacıyla sosyal bir iletişim aracı haline gelen internette uzun süre vakit geçirmektedirler (Karaca 2007, Balkaya Çetin, 2014). Problemlerli internet kullanımı 12-18 yaş aralığındaki ergenler için önemli bir risk faktörü olmaktadır (Öztürk, Odabaşıoğlu, Eraslan, Genç ve Kalyoncu, 2007).

Günümüz yaşantısında önemli bir yaşam alanı olan internetin ergenler üzerinde yadsınamaz bir etkisi vardır (Zorbaz ve Tuzgöl-Dost, 2014). Yücel ve Gürsoy (2013)'a göre, ergenlik dönemindeki bireyler çoğunlukla, ödev yapma, serbest vakitlerinde arkadaşları ile iletişim kurma, ilgi alanlarına ilişkin araştırmalar yapma ve daha güçlü hissettiği bir alanda kendini gerçekleştirme gibi amaçlarla interneti kullanmaktadırlar. Ergenlerin, sosyal destek arayışı, yakın çevreleriyle yaşadıkları iletişim sorunları ve akademik başarısızlıkları gibi problemlerle karşı karşıya gelmeleri, bir kaçınma alanı olarak algıladıkları internet ortamında kendilerini daha güvende hissederek daha rahat ifade edebilmelerini sağlamaktadır (Taçyıldız, 2010).

Genç yaştaki sosyal ağ kullanıcılarına ilişkin iki farklı görüş vardır. İlk görüş, sosyal medya iletişiminin yüz yüze iletişime nazaran daha düşük kaliteli olması sebebiyle internet iletişiminin sosyal uyum problemleriyle ilişkisi olduğunu ve sosyal beceri problemi olan gençlerin internet yoluyla iletişim kurmayı tercih ettiklerini savunmaktadır. Bu görüşün aksine ikinci görüş ise, gençlerin mevcut arkadaşlarıyla

iletişim kurmayı ve onlarla buluşmayı internet kanalıyla iletişim kurmaya tercih ettiklerini ve offline iletişimin uyum sağlamaya yardımcı olduğunu ileri sürmektedir (Mikami, Szvedo, Allen, Evans ve Hare 2010).

Maslow'un (1943) ihtiyaçlar hiyerarşisinin ikinci basamağı olan güvenlik ihtiyacı, bireyin; huzur, tehlikeden uzaklık, düzenli ve temiz bir sosyal alanda yaşam, aidiyet ve kabul arayışlarına cevap niteliğinde sosyal bir birlik içinde yer alma ihtiyacı (aktaran Şimşek, Akgemici ve Çelik, 2001) şeklinde tanımlanabilmektedir. Suler (1999)'in problemlili internet kullanımını, bu bağlamdaki açıklaması göz önünde bulundurulduğunda, internetin, kullanıcıların sadece sosyalleşme ihtiyacını değil, güvenli bir ortamda sosyalleşme ihtiyaçlarını da karşılamaya yönelik bir hizmet sunduğu ileri sürülebilmektedir.

Bireyin içinde bulunduğu güven ya da güvensizlik ortamı beynin bilişsel işlevlerini harekete geçirmektedir. Güvensizlik ortamı, olumsuz duygulanımlara yol açarken; güven ortamı olumlu duygulanımlara katkı sağlamaktadır (Caine ve Caine, 1991; Gilbert ve ark., 2009).

Kişinin huzur ve memnuniyet gibi pozitif duygulanımlara sahip olması, iyi oluş ve sakinlik gibi duygu-durumları ile ilişkilendirilebilmektedir (Depue ve Morrone Strupinsky, 2005). Carter (1998)'a göre bu gibi olumlu duygulanımlar ise, güven hislerinin ortaya çıkmasında ve bireyin yaşadığı tehdit algısının azalmasında etkili olabilmektedirler (aktaran, Akın ve ark., 2013). Gilbert ve arkadaşları (2007) bu sistemin "sosyal güven ve memnuniyet" olarak isimlendirildiğini belirtmektedir. Kişiler arası sosyal etkinliklere (birlikte vakit geçirmekten hoşnut olunan arkadaşlarla olma), yahut sosyal olmayan bazı etkinliklere katılmanın olumlu duygulanımların kazanılmasında rolü olduğu ifade edilebilmektedir (Gilbert ve diğerleri, 2009).

Problemlili internet kullanımını farklı yönlerden ele alan bazı araştırmacıların açıklamalarına göre (Young, 1997; Grohol, 1999; Suler, 1999), "sosyalleşme

ihtiyacına yönelik bir arayış sonucu olarak internetin aşırı kullanımı” şeklinde ortak bir çıkarım yapılabilmektedir.

Tüm bu veriler birlikte değerlendirildiğinde, interneti bir sosyalleşme aracı olarak gören ve kendisini sanal bir ortamda daha güvende hissedene bireylerin, gerçek dünyaya yönelik “sosyal güven ve memnuniyet” algılarının düşük olması beklenmektedir. Bu nedenle, sosyal güven ve memnuniyet algısının da, problemlili internet kullanımı üzerinde önemli bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Buradan hareketle, yapılan bu çalışmada, ergenlerdeki sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkide sosyal medya tutumlarının aracılık rolü incelenmiştir. Çalışma sonucunda, ergenlerin sosyal medyaya yönelik olumlu yahut olumsuz tutumlarının, sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlili internet kullanımına yönelik rolü görünebilir olacaktır. Bu durumun da ergenlerin sıkça kullandıkları sosyal medyaya ilişkin tutumlarını tespit etme ve bağımlılığa yönelik eğilimleri önleyici tedbirler alabilmek açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

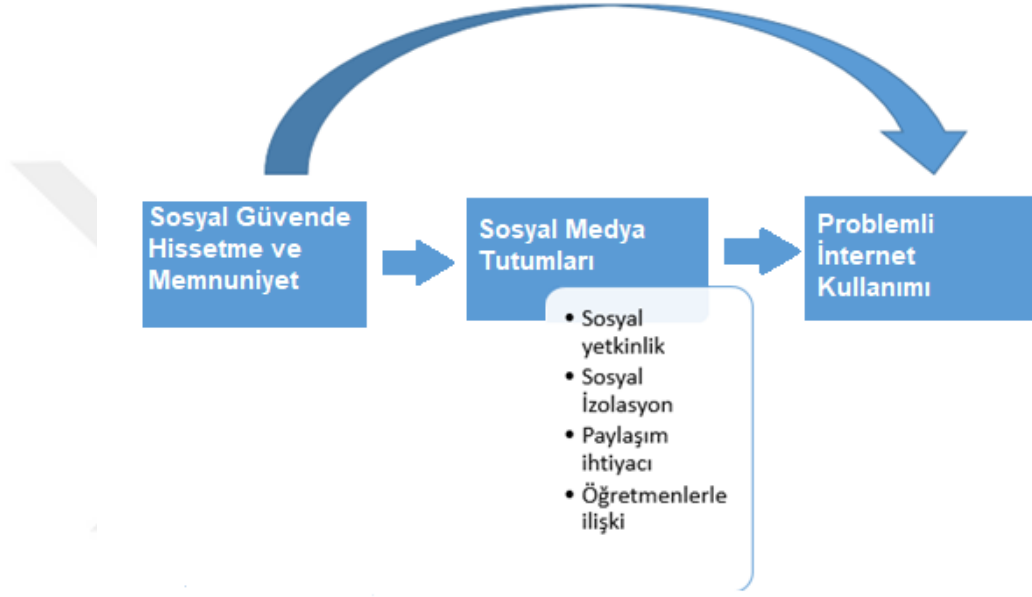
Bununla beraber ergenlerde görülen problemlili internet kullanımı davranışlarıyla sosyal güvende hissetme ve memnuniyetin ilişkisi saptanabilirse ebeveynlerin, öğretmenlerin ve internet kullanıcılarının bilinçlenmesi ve daha duyarlı hale getirilmesi de mümkün olabilecektir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Araştırma modeli Şekil 4’te gösterildiği gibidir.

Şekil 4. Araştırma modeli

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Erzurum ili Palandöken ilçesinde öğrenim gören orta öğretim öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini ise ‘küme örnekleme’ yöntemi ile araştırma evreninden seçilmiş olan öğrenciler oluşturmaktadır. Erzurum ili Palandöken ilçesinde bulunan lise türlerinden 'basit seçkisiz örnekleme' yöntemi ile liseler belirlenmiştir. Belirlenen lise türlerinden (Fen Lisesi, Anadolu Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Özel Lise) ‘kolay ulaşılabilir örnekleme’ kanalıyla 9, 10, 11 ve 12.

sınıflardan seçilen birer şubeye uygulama yapılmıştır. Araştırmaya toplam 461 lise öğrencisi katılmıştır.

Örneklem grubuna ait demografik özellikler aşağıda detaylıca paylaşılmaktadır.

Tablo 1. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kız	212	50,60
Erkek	207	49,40
TOPLAM	419	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi katılımcıların %50.60’ını kız; %49.40’ını erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Tablo 2. Örneklem Grubunun Sınıf Türüne Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	N	%
9	104	24,80
10	114	27,20
11	111	26,50
12	90	21,50
TOPLAM	419	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcıların %24,80’i 9.sınıf, %27,20’si 10.sınıf, %26.50’si 11.sınıf ve %21,50’si 12.sınıf öğrencisidir.

Tablo 3. Örneklem Grubunun Lise Türüne Göre Dağılımı

Lise Türü	N	%
Anadolu Lisesi	68	16,20
Fen Lisesi	112	26,70
İmam Hatip Lisesi	89	21,20
Sosyal Bilimler Lisesi	89	21,20
Özel Lise	61	24,60
TOPLAM	419	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi katılımcıların %16,20'si Anadolu Lisesi'nde, %26,70'i Fen Lisesi'nde, %21,20'si İmam Hatip Lisesi'nde, %21,20'si Sosyal Bilimler Lisesi'nde ve %14,60'ı Özel Lisede öğrenim görmektedir.

Tablo 4. Örneklem Grubunun Aile Gelir Seviyesine Göre Dağılımı

Ailenin Gelir Düzeyi	N	%
Düşük	13	3,10
Orta	363	86,60
Yüksek	43	10,30
TOPLAM	419	100

Tablo 4'te görüldüğü üzere, katılımcıların ailelerinin %3,10'u düşük, %86,60'ı orta ve %10,30'u yüksek düzeyde sosyo ekonomik seviyeye sahiptir.

Tablo 5. Örneklem Grubunun Ebeveynlerinin Birliktelik Durumuna Göre Dağılımı

Birliktelik	N	%
Birlikte	16	3,80
Ayrı	403	96,20
TOPLAM	419	100

Tablo 5'te görüldüğü gibi katılımcıların %3,80'inin ebeveynleri ayrı ve %96,20'sinin ebeveynleri ise birlikte yaşamaktadır.

Tablo 6. Örneklem Grubunun Ebeveynlerinin Yaşam Durumlarına Göre Dağılımı

Yaşam Durumu	N	%
Baba Vefat Etmiş	3	,70
Anne Vefat Etmiş	0	0
Vefat Durumu Yok	416	99,30
TOPLAM	419	100

Tablo 6'ya göre katılımcıların ebeveynlerinden babası vefat etmiş olanların oranı %0.7, her iki ebeveyni hayatta olanların oranı ise %99.3'tür. Tüm katılımcıların annesi hayattadır.

Tablo 7. Örneklem Grubunun Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Anne Eğitim Düzeyi	N	%
Okuryazar Değil	31	7,40
İlkokul	139	33,20
Ortaokul	100	23,90
Lise	89	21,20
Üniversite	50	11,90
Lisansüstü	10	2,40
TOPLAM	419	100

Tablo 7'ye göre katılımcıların annelerin %7,40'ı okuryazar değildir. Bununla birlikte annelerin %33,20'si ilkokul, %23,90'ı ortaokul, %21,20'si lise, %11,90'ı üniversite ve %2,40'ı ise lisansüstü mezundur.

Tablo 8. Örneklem Grubunun Babalarının Eğitim Grubuna Göre Dağılımı

Baba Eğitim Düzeyi	N	%
Okuryazar Değil	5	1,20
İlkokul	59	14,10
Ortaokul	62	14,80
Lise	129	30,80
Üniversite	126	30,10
Lisansüstü	38	9,10
TOPLAM	419	100

Tablo 8'e göre göre katılımcıların babalarının %1,20'si okuryazar değildir. Bununla birlikte babaların %14,10'u ilkokul, %14,80'i ortaokul, %30,80'i lise, %30,10'u üniversite ve %9,10'u ise lisansüstü mezundur.

Tablo 9. Örneklem Grubunun İnternette Geçirdikleri Süreye Göre Dağılımı

İnternette Geçirilen Süre	N	%
Günde 1 saatten az	137	32,70
Günde 1-3 saat arası	183	43,70
Günde 3-5 saat arası	51	12,20
Günde 5 saat ve üstü	48	11,50
TOPLAM	419	100

Tablo 9 örneklem grubunun internette geçirdiği süreyi göstermektedir. Buna göre %32,70'si günde bir saatten az, %43,70'i günde 1-3 saat arası, %12,20'si günde 3-5 saat arası ve %11,50'si günde 5 saat ve üstü zamanını internette geçirmektedir.

Tablo 10. Örneklem Grubunun En Çok Kullandığı Sosyal Medya Alanına Göre Dağılımı

Sosyal Medya Alanları	N	%
Facebook	65	15,50
Twitter	30	7,20
Instagram	210	5,10
Snapchat	27	6,40
Diğer	87	
TOPLAM	419	100

Tablo 10'a göre katılımcıların %15,50'si en çok Facebook, %7,20'si en çok Twitter, %50,10'u en çok Instagram, %6,40'ı en çok Snapchat ve %20,80'i ise diğer sosyal medya alanlarını kullanmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu, Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği Ergen Formu, Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel Bilgi Formu araştırmacı tarafından geliştirilmiş 12 soruluk, katılımcılara dair genel bilgilere ilişkin bir formdur. Bu formda katılımcıların cinsiyeti, yaşı, sosyo-ekonomik durumu vb. demografik değişkenlere yönelik sorular bulunmaktadır (Ek-1).

2.3.2. Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği – Ergen (PİKÖ-E)

Araştırmada, katılımcıların problemlı internet kullanım düzeylerini belirlemek amacıyla “Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen” (PİKÖ-E) kullanılmıştır (Ek-2). Ölçek ilk olarak Ceyhan, Ceyhan ve Gürcan (2007) tarafından üniversite öğrencilerinin problemlı internet kullanım düzeylerini ölçmek için geliştirilmiş, daha sonra Ceyhan ve Ceyhan (2009) tarafından ergenlere uyarlanarak geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. PİKÖ-E, beşli Likert tipi ve toplam 27 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçeğin faktör analizi sonuçları, ölçeğin “internetin olumsuz sonuçları”, “sosyal fayda/sosyal rahatlık” ve “aşırı kullanım” gibi üç alt boyuttan oluştuğunu ortaya koymuştur.

1. İnternetin olumsuz sonuçları alt ölçeği (14 madde)

Örnek: “İnternette daha fazla vakit geçirmek için günlük işlerimi ihmal ediyorum.”

2. Aşırı kullanım alt ölçeği (6 madde)

Örnek: “İnternet bağlantımı kesmeye her karar verdiğimde kendi kendime ‘birkaç dakika daha’ diyorum.”

3. Sosyal fayda/sosyal rahatlık alt ölçeği (7 madde)

Örnek: “İnternette, diğer ortamlara göre daha kolay ilişki kuruyorum.”

Ölçek puanlaması 27 ila 135 puanları arasındadır. Yüksek puanlar ergenlerin problemlili internet kullanım düzeylerinin arttığını, problemlili internet kullanımına sahip olabileceklerini ve internet bağımlılığına eğilimli olabileceklerini ifade etmektedir (Ceyhan ve Ceyhan, 2009).

“Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen” (PİKÖ –E)’nin yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmıştır. Güvenirlik için iç tutarlık katsayısı Cronbach-Alfa ve madde toplam korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Faktör analizi çalışması haftada 2 saatten fazla internet kullandığını belirten 571 lise öğrencisi ile yapılmıştır.

27 maddeden oluşan üç faktörlü yapı toplam varyansın %49,35’ini açıklamaktadır. PİKÖ-E’nin 14 maddeden oluşan “internetin olumsuz sonuçları” isimli ilk faktörü, toplam varyansın %37,73’ünü, 6 maddeden oluşan “aşırı kullanım” isimli ikinci faktörü toplam varyansın %6,48’ini, ve 7 maddeden oluşan “sosyal fayda/sosyal rahatlık” isimli son faktörü ise toplam varyansın %5,14’ünü açıklamaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (α) 0.93 olarak ve alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları ise, internetin olumsuz sonuçları, aşırı kullanım ve sosyal fayda/sosyal rahatlık için sırasıyla, 0.93, 0.76, 0.78 olarak bulunmuştur (Ceyhan ve Ceyhan, 2009).

Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı değeri .91 olarak bulunmuştur.

Yapılan bu çalışmaya göre PIKÖ-E ölçeği geçerli ve güvenilir kabul edilmiştir.

2.3.3. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeği (SGHMÖ)

Araştırmada, katılımcıların sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeylerini belirlemek amacıyla “Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeği” kullanılmıştır (Ek-3). Ölçek ilk olarak Gilbert ve diğerleri (2009) tarafından, bireyin yaşadığı sosyal dünyayı güvenli, sıcak ve sakinleştirici olarak algılayıp algılamadıklarını yordamak amacıyla geliştirilmiştir. SGHMÖ beşli Likert tipi ve toplam 11 maddeden oluşan bir ölçektir. Açımlayıcı faktör analizine göre ölçeğin tek faktörden oluştuğu ortaya konmuştur.

Örnek: “Etrafımdaki insanlar beni kolaylıkla sakinleştirebilir.”

Ölçek puanlaması 0 ila 44 puan arasındadır. Düşük puanlar sosyal güven hissi ve memnuniyet seviyesinin az oluşuna işaret ederken, yüksek puanlar sosyal güven hissi ve memnuniyet seviyesinin yüksek olduğuna işaret etmektedir (Gilbert ve ark., 2009; Akın ve ark., 2013).

Ölçeğin yapı geçerliği için açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve faktör yüklerinin .51 ile .84 arasında değiştiği görülmüştür. SGHMÖ'nün ölçüt bağıntılı geçerliğinden elde edilen sonuçlara göre sosyal güvende hissetme ve memnuniyet, neşelilik ($r=.39$), sevgi ($r=.24$), zindelik ($r=.11$) ile pozitif, sinirlilik ($r=-.21$), distimi ($r=-.46$) ve siklotimi ($r=-.47$) ile negatif ilişkilidir (Gilbert ve ark., 2009).

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise, Akın, Uysal ve Çitemel (2013) tarafından 350 lise son sınıf öğrencisine uygulanarak yapılmıştır. SGHMÖ Türkçe formundan elde edilen veriler arasındaki ilişkileri,

kuramsal yapının ne ölçüde açıkladığını belirlemek amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizine göre tek boyutlu 11 maddeden oluşan tek boyutlu model iyi uyum vermektedir. Ölçeğin standartlaştırılmış regresyon ağırlıkları .41 ile .74, arasında sıralanırken; yapılan analiz sonucunda, ölçeğin düzeltilmiş madde toplam korelasyon katsayıları .34 ile .61 arasında sıralanmaktadır. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .82 olarak bulunmuştur.

Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı değeri .85 olarak bulunmuştur.

Bu sonuçlara göre SGHMÖ'nün Türkçe formundan elde edilen ölçümler yüksek düzeyde geçerli ve güvenilirlerdir.

2.3.4. Sosyal Medya Tutum Ölçeği (SMTÖ)

Araştırmada katılımcıların sosyal medyaya yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla Sosyal Medya Tutum Ölçeği” kullanılmıştır (Ek-4).

Ölçek, öğrencilerin sosyal medya kullanımlarına yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla 13-18 yaş aralığındaki 302 ortaokul ve lise kademesinde öğrenciye uygulanarak Otrar ve Argın (2015) tarafından geliştirilmiştir. Beşli Likert tipi olan ölçek toplam 23 maddeden oluşmaktadır. Açımlayıcı faktör analizi, ölçeğin “paylaşım ihtiyacı”, “sosyal yetkinlik”, “sosyal izolasyon” ve “öğretmenlerle ilişki” alt boyutları olduğunu ortaya koymuştur.

1. Paylaşım ihtiyacı alt ölçeği (8 madde)

Örnek: “Paylaşımlarımın arkadaşlarım tarafından beğenilmesinden hoşlanıyorum.”

2. Sosyal yetkinlik alt ölçeği (6 madde)

Örnek: “Sosyal medya siteleri sayesinde arkadaşlarımın beni fark etmesini isterim.”

3. Sosyal izolasyon alt ölçeği (6 madde)

Örnek: “Sosyal medya siteleri yüzünden aileme yeterince vakit ayıramıyorum.”

4. Öğretmenlerle ilişki alt ölçeği (3 madde)

Örnek: “Öğretmenlerimin sosyal medya sitelerinde beni takip etmesi kendimi değerli hissetmemi sağlıyor.”

Yapılan faktör analizine göre dört alt faktör toplam varyansın %52.65’ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri 0.48 - 0.89 arasındadır. Ölçeğin tümü için cronbach α T=0.85 ve her bir alt boyut için hesaplanan cronbach α katsayıları ise 0.70’in üzerinde bulunmuştur. Bu bağlamda ölçek kendi içinde tutarlıdır. Ölçeğin madde toplam katsayıları 0.30 - 0.65 aralığında sıralanırken, madde kalan katsayıları 0.25 - 0.61 arasında değişmektedir. Faktörler arası ilişkileri belirlemek korelasyon analizi yapılmış ve yapılan bu analiz sonucunda biri dışında tüm faktörler arasında ve tüm faktörlerle toplam puan arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bu sonuca göre ölçekteki tüm faktörler aynı yapı içindedir. Test tekrar test güvenilirlik katsayıları da her bir alt boyut için (0.72 - 0.89; $p < .001$) anlamlı ve tüm ölçek için hesaplanan korelasyon katsayısı (0.83; $p < .001$) anlamlı bulunmuştur.

Bu çalışma kapsamında ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı değeri .80 olarak bulunmuştur.

Bu ölçümlere göre SMTÖ ölçeği geçerli ve güvenilir olarak kabul edilmiştir (Otrar ve Argın, 2015).

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın genel amacı çerçevesinde istatistiksel çözümler için SPSS 21.00 paket programından yararlanılmıştır. Veriler aşağıdaki istatistiksel teknikler kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmaya 461 öğrenciden elde edilen veriler ile başlanmıştır. Ancak 20 öğrenciden elde edilen datalarda kayıp veri bulunması

nedeniyle bu öğrencilere ait veriler analize alınmamıştır. Yapılan analizler sonrasında veri setinde bulunan 22 öğrenciye ait verilerin uç değerlere sahip olması sebebiyle veri setinden çıkarılmıştır. Uç değer analizinden sonra normallik ve homojenlik parametrik testler için uygun olup olmadığı gözden geçirilmiştir. Bu kapsamda normallik için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmış ve gerekli kriterlerin sağlandığı bulunmuştur. Toplam 419 öğrenciye ait veriler üzerinden analizler gerçekleştirilmiştir. Bunlardan 212'si kız, 207'si erkektir.

Araştırmanın amacı çerçevesinde; sosyal güvende hissetme ve memnuniyet, problemlili internet kullanımı ve sosyal medya tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla pearson momentler çarpımı korelasyon analizi yapılmıştır. Sosyal medya tutumlarının sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ve problemlili internet kullanımı arasında aracı rol oynayıp oynamadığını belirlemek için aracılık analizi yapılmıştır. Aracılık hipotezinin test edilmesinde ise hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır.

3. BÖLÜM

BULGULAR

3.1. Açıklayıcı Bulgular

Tablo 11. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Ölçekler	N	\bar{X}	ss
S.Güvende Hissetme ve Memnuniyet	419	25,93	8,97
Problemlili İnternet Kullanımı	419	63,08	20,12
Sosyal Yetkinlik	419	14,36	5,46
Paylaşım İhtiyacı	419	26,58	7,42
Öğretmenlerle İlişki	419	7,46	3,51
Sosyal İzolasyon	419	13,85	5,59

Tablo 11’de görüldüğü üzere araştırmaya katılanların sosyal güvende hissetme ve memnuniyet puanlarının ortalaması 25,93 (ss = 8,97), problemlili internet kullanımı puanlarının ortalaması 63,08 (ss = 20,12), sosyal medya tutumlarının alt boyutlarından sosyal yetkinlik puanlarının ortalaması 14,36 (ss = 5,46), paylaşım ihtiyacı puanlarının ortalaması 26,58 (ss = 7,42), öğretmenlerle ilişki puanlarının ortalaması 7,46 (ss = 3,51) ve sosyal izolasyon puanlarının ortalaması 13,58 (ss = 5,59) ‘dur. Bu sonuçlara göre, katılımcıların sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeyleri %58,93 ve problemlili internet kullanım düzeyleri %46,72’dir. Katılımcıların sosyal medya tutumları ise %53,89 düzeyinde olumludur.

3.1.1. Ergenlerin problemlı internet kullanımının cinsiyete göre incelenmesi

Ergenlerin problemlı internet kullanımının cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini bağımsız örneklemeler için t testi ile incelenmiş, sonuçları tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12. Ergenlerin problemlı internet kullanımının cinsiyete göre karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız örneklemeler için t testi sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	Ss	sd	t	p
Problemlı İnternet Kullanımı	Kız	212	61,71	20,80			1,80
	Erkek	207	66,25	19,50	417	1,30	

Tablo 12 incelendiğinde ergenlerin problemlı internet kullanımı düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($t_{417} = -1.30, p > .05$).

3.1.2. Ergenlerin problemlı internet kullanımının annelerinin eğitim düzeylerine göre incelenmesi

Ergenlerin problemlı internet kullanımının annelerinin eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13. Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin annelerinin eğitim düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

	Annenin eğitim düzeyi	N	\bar{X}	S.s	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler İçi	F	p
Problemlı internet kullanımı	Okuryazar değil	31	63,30	21,84	Gruplar Arası	600,477	5	120,095	,294	.916
	İlkokul	139	62,50	18,41	Gruplar İçi	168673,149	413	408,410		
	Ortaokul	100	65,11	20,56	Toplam	169273,626	418			
	Lise	89	64,86	21,21						
	Üniversite	50	65,25	22,31						
	Lisansüstü	10	59,82	17,37						

Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin annelerinin eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{413} = 0,294$, $p > .05$).

3.1.3. Ergenlerin problemlı internet kullanımının babalarının eğitim düzeylerine göre incelenmesi

Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin babalarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14. Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin babalarının eğitim düzeyine göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

	Babanın eğitim düzeyi	N	\bar{X}	S.s	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler İçi	F	p
Problemlı internet kullanımı	Okuryazar değil	5	70,07	18,34	Gruplar Arası	1912,634	5	382,527	,944	.452
	İlkokul	59	63,31	21,75		Gruplar İçi	167360,992	413		
	Ortaokul	62	60,16	50,56	Toplam	169273,626	418			
	Lise	129	65,62	20,02						
	Üniversite	126	64,17	20,11						
	Lisansüstü	38	64,02	18,51						

Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin babalarının eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{413}=0,944$, $p>.05$).

3.1.4. Ergenlerin problemlı internet kullanımının en çok kullanılan sosyal medya alanlarına göre incelenmesi

Ergenlerin problemlı internet kullanımının en çok kullanılan sosyal medya alanlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Test sonuçları Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15. Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin en çok kullandıkları sosyal medya alanlarına göre varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Sosyal medya alanları	N	\bar{X}	S.s	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p	
Facebook	65	64,20	23,17	Gruplar arası	1168,937	4	292,234			
Problemlı internet kullanımı	Twitter	30	60,50	20,41	Gruplar içi	168104,689	414	406,050		
	Instagram	210	64,90	19,53	Toplam	169273,626	418	292,234	,920	.452
	Snapchat	27	66,91	19,56						
	Diğer	87	61,70	19,59						

Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin en çok kullandıkları sosyal medya alanlarına göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{414} = 0,920$, $p > .05$).

3.1.5. Ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeylerinin okul türüne göre incelenmesi

Ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeylerinin okul türüne göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeylerinin okul türüne göre tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

	Okul türü	N	\bar{X}	S.s	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet	Anadolu lisesi	68	27,00	8,34	Gruplar Arası	338,504	4	84,626	1,052	.380
	Fen lisesi	112	26,63	7,50	Gruplar İçi	33310,560	414	80,460		
	İmam hatip lisesi	89	24,71	11,34	Toplam	33649,064	418	84,626		
	Sosyal bilimler lisesi	89	25,84	8,11						
	Özel Lise	61	25,02	9,64						

Ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeylerinin okul türüne göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur ($F_{414} = 1,052, p > .05$).

3.1.6. Ergenlerin sosyal medya tutumlarının internette geçirilen süreye göre incelenmesi

Ergenlerin sosyal medya tutumlarının internette geçirilen süreye göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Ergenlerin sosyal medya tutumlarının internette geçirilen süreye göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi testi sonuçları

	İnternette geçirilen süre	N	\bar{X}	S.s	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Sosyal medya tutum puanları	Günde bir saatten az	137	66,97	13,11	Gruplar arası	3470,146	3	1156,715		
	Günde 1-3 saat arası	183	72,23	12,92	Gruplar içi	68350,012	415	164,699	7,023	.000*
	Günde 3-5 saat arası	51	68,74	12,44	Toplam	71820,158	418			
	Günde 5 saat ve üstü	48	75,10	12,21						

*p<.001

Ergenlerin sosyal medya tutumlarının internette geçirilen süreye göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda aradaki farkın ileri düzeyde anlamlı olduğu bulunmuştur ($F_{415} = 7,023$, $p < .001$). Farkın internette geçirilen hangi süreler arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Tukey testi sonuçlarına göre günde 1-3 saat arasında internet kullananların sosyal medya tutumları, interneti günde bir saatten az kullananların sosyal medya tutumlarına göre ileri düzeyde anlamlı olarak daha olumludur.

3.1.7. Ergenlerin sosyal medya tutumlarının en çok kullanılan sosyal medya alanlarına göre incelenmesi

Ergenlerin sosyal medya tutumlarının en çok kullanılan sosyal medya alanlarına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Ergenlerin sosyal medya tutumlarının en çok kullandıkları sosyal medya alanlarına göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları

Sosyal medya alanları	N	\bar{X}	S.s	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	SD	Kareler Ortalaması	F	p
Facebook	65	68,71	14,00	Gruplar arası	1952,125	4	488,031		
Twitter	30	71,17	14,30	Gruplar içi	69868,033	414	168,763		
Sosyal medya tutum puanları	210	72,0	12,50	Toplam	71820,158	418		2.892	.022
Instagram									
Snapchat	27	72,34	12,50						
Diğer	87	66,86	13,09						

*p<.05

Tablo 18 incelendiğinde sosyal medya alanlarına göre sosyal medya tutumlarında ($F_{414}=2.892$, $p<.05$) anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılaşmanın kaynağını belirleyebilmek için çoklu karşılaştırma testlerinden Tukey testi yapılmış ve Facebook, Twitter, Snapchat dışında diğer sosyal medya alanlarını tercih eden ergenlere göre, Instagram kullanan ergenlerin sosyal medya tutumlarının anlamlı düzeyde daha olumlu olduğu bulunmuştur.

3.1.8. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Sosyal Medya Tutumlarının Aracılık Rolünün Değerlendirilmesi

Araştırmada sosyal güvende hissetme ve memnuniyet, problemlı internet kullanımı ve sosyal medya tutumları arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla çoklu regresyon analizi yöntemlerinden biri olan hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Çoklu regresyon analizi bağımlı değişken ile ilişkili olan iki ya da daha

çok bağımsız değişkene dayalı olarak bağımlı değişkenin tahmin edilmesine yönelik yapılan bir analiz türüdür. Çoklu regresyon analizinde yapılan hiyerarşik yöntem, yordayıcı değişkenlerin araştırmacının daha önce belirlediği sıraya göre analize alınmasını ve her bir yordayıcı değişkenin bağımlı değişkene ilişkin varyansa olan katkıları açısından değerlendirilmesini ifade etmektedir (Büyüköztürk, Şekercioğlu ve Çokluk, 2014).

Araştırmanın bu aşamasında, sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkide sosyal medya tutumlarının aracı rolüne bakılmıştır. Yordayıcı değişken olarak sosyal güvende hissetme ve memnuniyet alınmıştır. Problemlili internet kullanımı ise yordanan değişkendir. Sosyal medya tutumu ise ileri sürülen aracı (mediator) değişkendir. Yapılan hiyerarşik regresyon analizinde bağımsız değişkenin beta değerindeki farkın ve aracı değişken ve bağımlı değişken arasındaki ilişkinin anlamlılığı incelenmiştir. Beta değerlerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyi Sobel testi kullanılarak değerlendirilmiştir (Kenny, Kashy ve Bolger, 1998).

Araştırmada aracılık hipotezleri kapsamında yapılacak analizlerde değişkenlerin rolü incelenirken, Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütleri dikkate alınmıştır. Bu ölçütlere bakıldığında bir değişkenin aracı değişken olabilmesi için dört ölçütün karşılanması gerekmektedir. Birincisi yordayıcı ve yordanan değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır, ikinci olarak yordayıcı değişken ile aracı değişken arasındaki ilişki anlamlı olmalıdır. Aracılık analizinin ölçütlerinden olan bir diğer ölçütte ise aracı değişken ile yordanan değişken arasında anlamlı bir ilişki olması gerekmektedir. Aracılık hipotezinin son ölçütünde ise yordayıcı değişken ile aracı değişken aynı anda regresyon analizinde dâhil edildiğinde daha önce yordayıcı ve yordanan değişken arasında var olan anlamlı ilişki anlamlı olmaktan çıkmalı ya da daha önceki anlamlılık düzeyi azalmalıdır (Baron ve Kenny, 1986).

Tablo 19. Sosyal Medya Tutumu Alt Boyutları, Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkiler

		1	2	3	4	5	6
1. Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet	r	1					
	p						
2. Sosyal yetkinlik	r	.129*	1				
	p	.005					
3. Sosyal izolasyon	r	.005	.329*	1			
	p	.922	.000				
4. Paylaşım ihtiyacı	r	.156*	.626**	.140*	1		
	p	.001	.000	.004			
5. Öğretmenlerle ilişki	r	.269**	.415**	.217**	.320**	1	
	p	.000	.000	.000	.000		
6. Problemlı internet kullanımı	r	-.182**	.428**	.361**	.364**	.077	1
	p	.000	.000	.000	.000	.117	

**p<.001

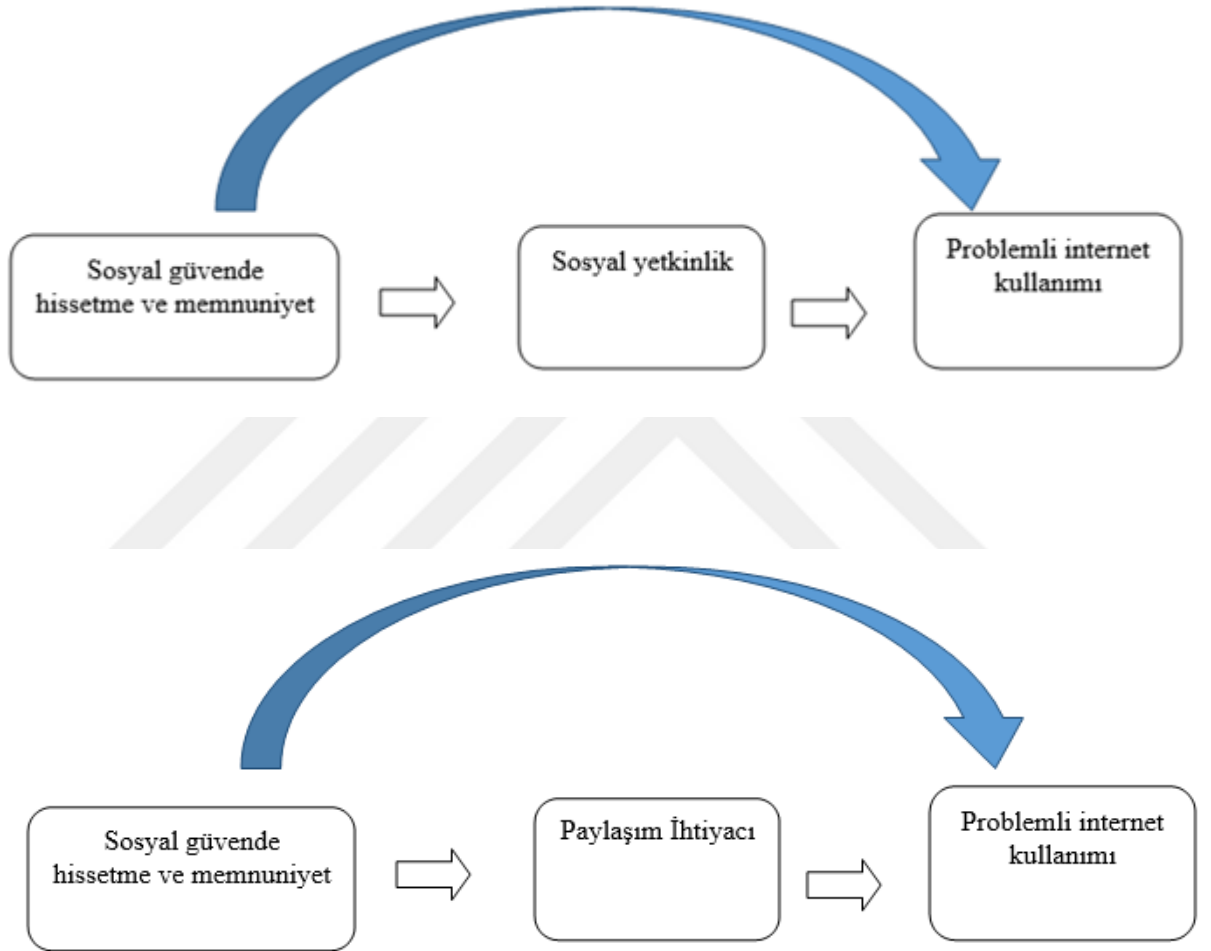
Tablo 19 incelendiğinde, yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi sonucunda, sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlı internet kullanımı arasında ($r = -.182, p < .001$) negatif yönde çok ileri düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile; sosyal yetkinlik ($r = .13, p < .01$), paylaşım ihtiyacı ($r = .16, p < .01$) arasında pozitif yönde ileri düzeyde anlamlı ilişki ve öğretmenlerle ilişki ($r = .27, p < .001$) ile arasında pozitif yönde çok ileri düzeyde anlamlı ilişki bulunurken, sosyal izolasyon ($r = .005, p > .05$) ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Problemlı internet kullanımı ile; sosyal yetkinlik ($r = .43, p < .001$), paylaşım ihtiyacı ($r = .36, p < .001$) ve sosyal izolasyon ($r = .36, p < .001$) arasında pozitif yönde

çok ileri düzeyde anlamlı ilişkiler bulunurken; öğretmenlerle ilişki ($r = .08, p > .05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 19 incelendiğinde aracılık rolünü sağlayan ikinci ve üçüncü ölçüte göre, aracılık yalnızca sosyal medya tutumlarının bazı alt boyutlarınca sağlanmaktadır. Bu sebeple model bu alt boyutlar için Şekil 5'teki gibi revize edilmiştir.

Şekil 5. Araştırma modeli revize edilmiş versiyon

Aracı değişken ön koşullarını araştırmak için basit doğrusal regresyon analizleri yürütülmüştür. Sonuç olarak sosyal yetkinlik aracı değişkeninin hem yordayıcı değişken ile ($R = .129, R^2 = .02, p < .001$) hem de yordanan değişken ile ($R = .428, R^2 = .18,$

p<,001) anlamlı bir ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda Tablo 20’de sosyal yetkinliğe dair aracı değişken analiz bulguları sunulmuştur.

Tablo 20. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet İle Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Sosyal Yetkinliğin Aracılık Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

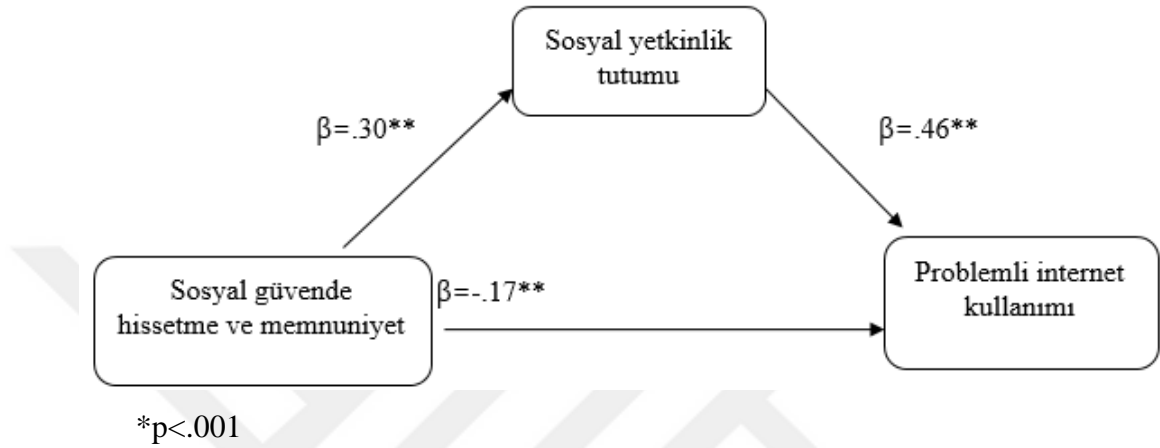
Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	Yordanan Değişken	R	R ²	Uyar. R ²	β	T	p
1	Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet	Problemlı internet kullanımı	.182*	,033	,031	-,246	-5.234	,000
2	Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet	Problemlı internet kullanımı	.491*	,241	,237	-,174	-3,780	,000
	Sosyal Yetkinlik					,459	10,662	,000

*p<.001

Tablo 20’ye göre analiz bulguları, modele ilk aşamada giren sosyal güvende hissetme ve memnuniyetin problemlı internet kullanımının anlamlı düzeyde yordadığı ve problemlı internet kullanımına ilişkin varyansın %3’ünü açıkladığı görülmektedir. Modele ikinci aşamada sosyal yetkinliğin dâhil edilmesi ile sosyal güvende hissetmenin sosyal medya tutumları ile birlikte problemlı internet kullanımına ilişkin varyansın %24’ünü açıkladığı görülmüştür. Ayrıca sosyal güvende hissetme ve memnuniyet değişkenine ilişkin beta değerinin -,25’den -,17’ye düştüğü görülmüştür. Yapılan sobel testi sonucu beta değerindeki bu farkın anlamlı olduğu görülmektedir (Sobel z:2,58, p<.001). Yapılan analiz sonucuna göre sosyal güvende hissetme ve

memnuniyet ile problemlı internet kullanımı arasındaki ilişki de sosyal yetkinliğin kısmi aracı rolünün olduğu gözlenmiştir.

Bu sonuca göre; sosyal yetkinliğin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlı internet kullanımı arasında kısmi aracı role sahip olduğu söylenebilir (Şekil 6).

Şekil 6. Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet problemlı internet kullanımını yordamasında sosyal yetkinliğin aracı rolüne ilişkin beta katsayıları

Aracılık analizinde sosyal medya tutumlarının diğer bir alt boyutu olan paylaşım ihtiyacı için aracı değişken ön koşullarını araştırmak için basit doğrusal regresyon analizleri yürütülmüştür. Sonuç olarak paylaşım ihtiyacının aracı değişkenin hem yordayıcı değişken ile ($R = .156$, $R^2 = .02$, $p < .001$) hem de yordanan değişken ile ($R = .364$, $R^2 = .13$, $p < .001$) anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda Tablo 21’de paylaşım ihtiyacına dair aracı değişken analiz bulguları sunulmuştur.

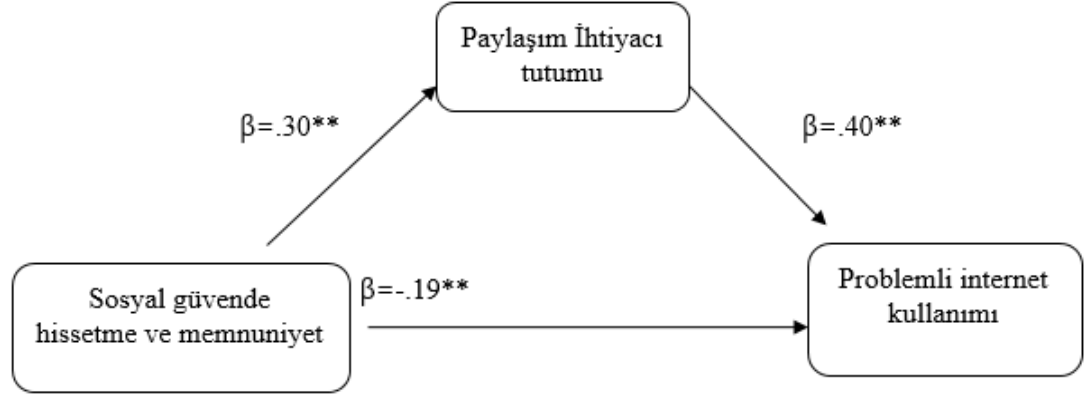
Tablo 21. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet İle Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Paylaşım İhtiyacının Aracılık Rolüne İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Analiz Aşaması	Yordayıcı Değişken	Yordanan Değişken	R	R ²	Uyar. R ²	β	T	p
1	Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet	Problemlı internet kullanımı	.182*	,033	,031	-,246	-5.234	,000
2	Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet	Problemlı internet kullanımı	.437*	,191	,187	-,190	-3,855	,000
	Paylaşım İhtiyacı Tutumu					,402	9,102	,000

*p<.001

Tablo 21'e göre analiz bulguları, modele ilk aşamada giren sosyal güvende hissetme ve memnuniyetin problemlı internet kullanımı anlamlı düzeyde yordadığı ve problemlı internet kullanımına ilişkin varyansın %3'ünü açıkladığı görülmektedir. Modele ikinci aşamada paylaşım ihtiyacının dâhil edilmesi ile sosyal güvende hissetmenin sosyal medya tutumları ile birlikte problemlı internet kullanımına ilişkin varyansın %19'unu açıkladığı görülmüştür. Ayrıca sosyal güvende hissetme ve memnuniyet değişkenine ilişkin beta değerinin -,25'den -,19'a düştüğü görülmüştür. Yapılan sobel testi sonucu beta değerindeki bu farkın anlamlı olduğu görülmektedir (Sobel z:2,99, p<.001). Yapılan analiz sonucuna göre sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlı internet kullanımı arasındaki ilişkide paylaşım ihtiyacının kısmi aracı rolünün olduğu gözlenmiştir.

Bu sonuca göre; paylaşım ihtiyacının sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlı internet kullanımı arasında kısmi aracı role sahip olduğu söylenebilir (Şekil 7).

* $p < .001$

Şekil 7. Sosyal güvende hissetme ve memnuniyetin problemlı internet kullanımını yordamasında paylaşım ihtiyacının aracı rolüne ilişkin beta katsayıları

4. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1. Sonuç ve Tartışma

4.1.1. Ergenlerde Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Problemlerli İnternet Kullanımı Arasındaki İlişki

H1: Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlerli internet kullanımı arasında bir ilişki vardır.

H0: Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlerli internet kullanımı arasında bir ilişki yoktur.

Araştırma hipotezi çerçevesinde H1 hipotezi kabul edilmiş, H0 hipotezi reddedilmiştir. Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlerli internet kullanımı arasında negatif yönde çok ileri düzeyde anlamlı bir ilişki vardır. Buna göre ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeyleri azalırken, problemlerli internet kullanım düzeyleri artmaktadır (Bakınız Tablo 19).

Bu çalışma kapsamında yapılan alanyazın taramasında sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile ilgili yapılan çalışmaların çok kısıtlı olduğu görülmüştür. Bununla birlikte sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile yakın anlamlar taşıyan sosyal iyi oluşla yaşam doyumu (Gilbert ve ark., 2009; Akın ve ark., 2013; Esen, 2010) ve internet bağımlılığı ilişkisi araştırılmış ve bağımlılığın iyi oluş ile yaşam doyumunu azalttığı tespit edilmiştir (Morahan-Martin, 2008). Carden ve Rettew (2006)'in yapmış oldukları araştırma sonucuna göre, ergenlerde sosyal internet kullanımı ve yaşam doyumu arasında negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Yapılan araştırmalardan bir diğesinde ise Facebook kullanmanın yaşam doyumunu düşük kişilere avantaj sağladığı

tespit edilmiştir (Ellison ve ark., 2007). Bu sonuçlara göre de yaşamlarından memnun olan kişilerin internet kullanımını azalttıkları varsayımı yapılabilmektedir.

Benzer şekilde, öğrencilerin internet bağımlılığıyla algılanmakta olan esenlik durumları arasında da negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır (Çağır ve Gürkan, 2010). Kraut ve arkadaşları (1998), internette geçirilen süre arttıkça, yüz yüze etkileşim ve ilişkilerin azalacağını, haliyle gerçek yaşamdaki ilişkilerde de şefkatin, samimiyetin ve yakınlığın azalabileceğine işaret etmektedirler. Bu bakımdan, problemli internet kullanımı ile sosyal güvende hissetme ve memnuniyet arasındaki ilişkinin negatif yönde anlamlı olması benzer şekilde yorumlanabilmektedir. Günümüzde özellikle akran grupları ve aileyle iletişim amacıyla internet kullanımının (Balkaya Çetin, 2014) öne çıkması ergenlerin sosyal yönlerini internet kanalıyla etkilemektedir. Sosyal olarak güvenli bir çevreye sahip olma ihtiyacı internet kullanımına da yeni bir boyut kazandırmaktadır. Gerçek dünyada güvenli bir sosyal alana sahip olamayan ergenlerin bu ihtiyacı gidermek için internet ortamında arayışa girdikleri düşünülmektedir. Aksi şekilde, kendilerini sosyal olarak güvende hissedemeyen ve yaşamlarından memnun olan ergenlerin de, internette daha az vakit geçirdikleri yahut internet kullanımlarını kontrol etmede daha başarılı oldukları çıkarımı yapılabilmektedir. Haliyle sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeyleri yüksek olan ergenlerin internet kullanımının problematik olmadığını söylemek mümkün olabilmektedir.

4.1.2. Ergenlerde Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişki

H2: Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile sosyal medya tutumları arasında bir ilişki vardır.

H0: Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile sosyal medya tutumları arasında bir ilişki yoktur.

Araştırma hipotezi çerçevesinde H2 hipotezi kabul edilmiş, H0 hipotezi reddedilmiştir. Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile; sosyal medya tutumlarının alt boyutlarından sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı ile ileri düzeyde; öğretmenlerle ilişki arasında da çok ileri düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunurken, sosyal izolasyon ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Bakınız Tablo 19). Buna göre kendilerini sosyal olarak güvende ve memnun hisseden ergenlerin, paylaşım ihtiyaçları artmakta, kendilerini sosyal olarak yetkin bulmakta ve öğretmenleriyle ilişkileri olumlu olmaktadır.

4.1.2.1. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Sosyal Yetkinlik, Paylaşım İhtiyacı, Öğretmenlerle İlişki Arasındaki İlişkiye Dair Değerlendirmeler

Bir sosyal medya ağı olan Facebook kullanımına ilişkin yapılan bazı araştırmalara göre, Facebook kullanımının en yaygın kullanım nedenleri olarak; yaşıt grubu ile iletişim kurma, arkadaşlarla teması sürdürme, aile ve arkadaşlarla iletişim kurma olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra akademik araştırma ve ödev yapma için de interneti ve sosyal ağları kullanan ergenler vardır (Balkaya Çetin, 2014). Ergenlerin, sosyal medya üzerinden paylaşım yaparak kendilerini sosyal açıdan yetkin hissetmeleri, akran gruplarının çokça kullandığı bir alana böyle bir anlam yüklemeleri beklenen bir durumdur. Özellikle akademik araştırmalar söz konusu olduğunda okul ve öğretmen çevresi de bu sosyal ağa dâhil olabilmektedir.

Çocuklar ve ergenlerin yaşam doyum seviyeleri ve risk alma düzeylerinin çeşitli online iletişim uygulamalarını kullanmalarıyla ilişkili olduğu saptanmıştır. Becerikli bir şekilde ve sıklıkla internet kullanan yaşam doyumunu düşük kişilerin kendilerini internet ortamında daha güvende hissettikleri ve internette kurulan iletişime değer verdikleri saptanmıştır (Livingstone ve Helsper, 2007). Bu bakımdan araştırma sonucunun, diğer araştırma sonuçları ile tutarlılık gösterdiği ve kendilerini sosyal olarak güvende hisseden ve yaşamlarından memnun olan katılımcıların sosyal medyaya yönelik paylaşım ihtiyacı, öğretmenlerle ilişki ve sosyal yetkinlik boyutlarında olumlu tutum sergilediği söylenebilmektedir.

Diğer yandan, sosyal güvende hissetme ve memnuniyetin problemleri Facebook kullanımıyla negatif ilişkili olduğunu ve Facebook kullanımının sosyal güven hissi ve yaşam doyumunu negatif olarak yordamakta olduğunu ifade eden araştırmalar da bulunmaktadır (Uysal, 2015; Akın ve Akın, 2015). Bu farklılaşmanın nedenleri arasında, araştırmalara katılan öğrencilerin eğitim düzeyleri, yaş bakımından farklı gruplara dâhil olmaları, sosyal medyada iletişim kurdukları kişilerin farklılaşması ve sosyal medya kullanım amaçlarındaki değişiklikler gösterilebilir.

4.1.2.2. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Sosyal İzolasyon Arasındaki İlişkiye Dair Değerlendirmeler

Bu çalışma kapsamında alanyazın incelendiğinde, sosyal izolasyon ile sosyal güvende hissetme ve memnuniyet arasındaki ilişkiyi ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, kişilik tipleriyle, öznel iyi oluş ve yaşam doyum gibi kavramlar arasında yapılmış olan çalışmalar bulunmaktadır. İçe dönük olarak isimlendirilen bireylerin içine kapanık, sosyalleşmeyi sevmeyen, insanlara karşı mesafeli duran, sessiz kalmaya eğilimli, utangaç ve tutuk bireyler olarak değerlendirildiği ifade edilmektedir (Doğan, 2012). Bu bağlamda, sosyal izolasyonun, içe dönüklükle yakın anlam taşıdığı ifade edilebilir.

Eryılmaz ve Öğülmüş (2010), ergenlerle yürütmüş oldukları bir çalışma sonucunda, ergen öznel iyi oluşu ile dışa dönük kişilik özelliğine sahip bireylerin olumlu yönde düşük düzeyde anlamlı ilişkisini saptamışlardır. Benzer şekilde, başka araştırma bulguları da, öznel iyi oluş ve dışa dönüklük arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu ifade etmektedir (Furnham ve Cheng, 1997; Brebner, 1998; Eryılmaz ve Ercan, 2011).

Bu araştırma sonucunda, sosyal izolasyon ile sosyal güvende hissetme ve memnuniyet arasında bir ilişki bulunamamasına “duygusal aktiflik” ve “sabit nokta kuramı” üzerinden bir açıklama getirilebilir.

Sabit nokta kuramı, mutluluğun belirleyicilerinin neler olduğuna ilişkin görüş beyan eden kuramlardan birisidir. Bu kurama göre mutluluğun belirleyicisi büyük oranda genetik özellikler ve kişilik özellikleri tarafından oluşmaktadır. Bu özelliklerinin değiştirilmesi mümkün olmadığından, bireylerin mutluluk düzeyleri çeşitli yaşam olaylarından etkilense dahi belli bir süre sonra tekrar eski düzeyine gelmektedir (İlhan, 2009; Lyubomirsky, 2007; Doğan 2013).

Belli kişilik özelliklerine sahip bireylerin, o kişilik özelliklerine uygun biçimde olumlu ve olumsuz duygulanımları yaşama isteklerine duydukları eğilim fazladır (Eryılmaz ve Öğülmüş 2010). Bu istekleri belirtme “duygusal aktiflik (emotional reactivity)” olarak ifade edilmektedir (Rusting, 1998). Duygusal aktiflik bağlamında, dışa dönük ve içe dönük bireyler birbirlerinden farklı duyguları yaşamak isteyebilmektedirler (Rusting ve Larsen, 1997; Rusting, 1998).

Sonuç olarak; bu araştırmada ergenlerin kişilik özelliklerine ve mutluluğu deneyimleme biçimlerine dair bir inceleme yapılmadığından, diğerlerine göre sosyal açıdan izole olan ergenlerin deneyimlemek istedikleri duyguların, memnuniyet düzeylerini farklı biçimde etkilemiş olabileceği düşünülmektedir.

4.1.3. Ergenlerde Sosyal Medya Tutumları ile Problemlı İnternet Kullanımı Arasındaki İlişki

H3: Ergenlerde sosyal medya tutumları ile problemlı internet kullanımı arasında bir ilişki vardır.

H0: Ergenlerde sosyal medya tutumları ile problemlı internet kullanımı arasında bir ilişki yoktur.

Araştırma hipotezleri çerçevesinde H3 hipotezi kabul edilmiş, H0 hipotezi reddedilmiştir. Problemlı internet kullanımı ile; sosyal medya tutumlarının alt boyutlarından sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı ve sosyal izolasyon arasında pozitif

yönde çok ileri düzeyde anlamlı ilişkiler bulunurken, öğretmenlerle ilişki arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Bakınız Tablo 19).

4.1.3.1. Problemlı İnternet Kullanımı ile Sosyal Yetkinlik, Paylaşım İhtiyacı ve Sosyal İzolasyon Arasındaki İlişkiye Dair Değerlendirmeler

Benzer şekilde, Altın (2006)'ın yapmış olduğu araştırma bulgusuna göre, internet kullandıktan sonra insanlarla daha kolay ilişki kurabildiklerini ve kendilerini daha rahat ifade edebildiklerini belirten ergenler olduğu belirlenmiştir. Aydoğmuş ve Demir (2017) 'in üniversite öğrencileriyle yapmış olduğu araştırma sonucunda sosyal geri çekilme ve olumlu izlenim bırakmanın; internetin olumsuz sonuçları, sosyal fayda ve problemlı internet kullanımı toplam puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkili olduğu görölmektedir. Zorbaz ve Tuzgöl-Dost (2014) 'un lise öğrencileri ile yapmış olduğu araştırmada da benzer şekilde “sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma” alt boyutunun, problemlı internet kullanımını yordamada pozitif yönde anlamlı olduğu görölmektedir.

Araştırma bulgusuna benzer şekilde, Kaplan, Diego, Field ve Sanders'in (2000) yaptıkları araştırmaya göre de internetin aşırı kullanımının düşük sosyal bağlar ile alakalı olduğu, interneti daha az kullananların ise yakın ilişkilerindeki (aile ve arkadaş) sosyal bağlarının daha kuvvetli olduğu görölmektedir. İnternet kullanımının arkadaş ve aile ilişkilerini olumsuz şekilde etkilediğini belirten araştırma bulguları da önceki bulgularla benzerlik göstermektedir (Karadal, 2009; Özçınar, 2011; Gündüz ve Şahin, 2011; Karaca, 2007). Korkmaz (2010) da benzer şekilde, ergenlerin, sanal dünyada kolayca yanılarak, tehlike yaşayabileceklerini ve ilişkilerinin olumsuz etkilenebileceğini belirtmektedir. Yine, problemlı internet kullanımının, kişinin sağlığını ve akademik performansını olumsuz şekilde etkilediğini belirten pek çok araştırma da bulunmaktadır (aktaran Balkaya Çetin, 2014). Ergenlik döneminde ön plana çıkan arkadaş ilişkileri, paylaşım ihtiyacını artırmakta ve sosyal etkileşimi öne çıkarmaktadır. Zamanının büyük kısmını internette geçiren ergenlerin problemlı

internet kullanım düzeyleri arttıkça, sosyal izolasyon ve paylaşım ihtiyaçlarının artması da araştırma bulguları ile tutarlılık göstermektedir.

Bunların yanı sıra, ergenlerde internetin sosyal kullanımının olumlu etkileri olduğunu (Lenhart ve Madden, 2007) ve online iletişim teknolojilerinin mevcut arkadaşlarla iletişimi arttırdığını belirten çalışmalar da mevcuttur (Alison Bryant ve ark., 2006; Kraut ve ark., 2002; Lin ve Tsai, 2002; Valkenburg ve Peter, 2007; Yang ve Tung, 2004). Heitner (2002)'e göre, arkadaşları ile sosyal ilişki kurma maksadıyla internete giren ergenler, internette bireysel etkinliklerde bulunan ergenlere göre daha gelişmiş sosyal becerilere ve daha fazla sosyal uyuma sahip olmaktadır. Bu farklılaşmanın, internet kullanımına ilişkin yapılan çalışmaların artmasıyla kullanıcıların interneti bilinçli olarak kullanma çabaları ve ergenlerin internet kullanım amaçlarının değişkenlik göstermesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.1.3.2. Problemlı İnternet Kullanımı ile Öğretmenlerle İlişki Arasındaki İlişkiye Dair Değerlendirmeler

Alanyazında internetin öğretmenlerle ilişkileri olumsuz etkilediğini (Yang ve Tung, 2007) gösteren araştırmaların yanısıra, bu ilişkileri geliştirdiğini ortaya koyan araştırmalar (Lin ve Tsai, 2002) da mevcuttur. Kıran Esen ve Gündoğdu (2010) yaptıkları çalışmada artan öğretmen desteğinin internet bağımlılığı puanlarını düşürdüğü sonucuna ulaşmışlardır. Cansever (2009)'in yaptığı bir araştırmaya göre de, öğretmenler, internetin ergenlerin toplumsallaşmasına olumsuz etkileri olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca, internetin ergen-öğretmen ilişkisine zarar verip vermediği inancının öğretmenin mesleki kıdemine göre değişim gösterdiği belirtilmiştir. Fakat bunun yanında öğretmenlerin, ergenlik dönemi konusunda yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadıkları da önemli bir diğer bulgudur. Bu farklılaşmanın nedenlerinden biri olarak, öğretmenlerin kendi öğrencilik dönemlerinde teknolojiyi kullanma biçimlerini ve kendi öğretmenleriyle olan ilişkilerini, günümüzdeki ergenlerin durumuyla karşılaştırıyor olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Zira günümüzde gençler çok küçük yaştan itibaren internetle tanışmakta, hatta son zamanlarda bebekler için

bile ebeveynleri tarafından sosyal medya hesapları açılmaktadır. Öğretmenlerin kendi çocukluk ve gençlik dönemleri ile günümüzdeki ergenlerin çocukluk ve gençlik dönemlerindeki internet kullanımı oldukça farklılaşmaktadır. Öğretmenlerin, gençleri internet kullanımı noktasında yeterince anlayamamaları, yanlış yönlendirmeleri veya bu konuda rehberlik edememeleri de bu durumun olası sonuçları olabilmektedir.

4.1.4. Ergenlerde Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet ile Problemlerli İnternet Kullanımı Arasındaki İlişkide Sosyal Medya Tutumlarının Aracılık Rolü

H4: Ergenlerde sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlerli internet kullanımı arasındaki ilişkide sosyal medya tutumlarının aracılık rolü vardır.

H0: Ergenlerdeki sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlerli internet kullanımı arasındaki ilişkide sosyal medya tutumlarının aracılık rolü yoktur.

Araştırma hipotezleri çerçevesinde H4 hipotezi kabul edilmiş, H0 hipotezi reddedilmiştir. Bu çalışmada, sosyal medya tutumlarının alt boyutları olan sosyal etkinlik ve paylaşım ihtiyacının sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlerli internet kullanımı arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü olduğu bulunmuştur (Bakınız Tablo 19, Tablo 20, Tablo 21).

Atalay (2014) 'ın yapmış olduğu araştırmanın bulgularında da paylaşım ihtiyacı ile sosyal destek arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu saptanmıştır. Şencan'ın (2009) çalışmasında sosyal destek türlerinin maddi, duygusal, bilgisel ve sosyal paylaşım boyutlarının olduğunu belirtmesi bu bağlamda değerlendirilebilmektedir. Buna göre, ergenlik dönemindeki bireylerin paylaşım ihtiyaçlarını gidermek için sosyal medyayı kullandıkları ve sosyal medyanın bilgisel, duygusal ve sosyal paylaşımlara olanak tanınmasının sosyal destek boyutunda değerlendirilebileceğini söylemek mümkün olmaktadır.

Ergenlik dönemindeki gençler yatırımlarını aileden çekerek, akran ve arkadaş gruplarına yapmaktadırlar. Olumlu duygulanımlar ve sosyal destek bağlamında değerlendirildiğinde ise, çocukluk döneminde birey, sosyal desteği ebeveynlerinden almak için çabalarken, ergenlik döneminde sosyal destek kaynağı olarak arkadaşlar ön plana çıkmaktadır (Malecki ve Elliot, 2002). Arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin bireylerin öz-saygı düzeyleri üzerine etkisini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Eroğlu ve Peker, 2011). Ergen bireyin yalnızlık duygulanımlarını giderirken, sosyal destek aramak amacıyla kendisi gibi benzer yaşantıları ve süreçleri geçiren yaşlılarıyla paylaşım ihtiyacı içinde olmasının ve bunun için de bu kişileri kolaylıkla bulmasına imkân tanıyan sosyal medya alanlarına yönelmesinin beklentiye uygun olduğunu söylemek mümkün olabilmektedir. Yapılan bir takım araştırma bulguları da kendilerini daha yalnız hisseden kişilerin diğerlerine göre problemlili internet kullanım düzeylerinin arttığını ortaya koymaktadır (Bozoğlan, Demirer ve Şahin, 2013; Esen ve Siyez, 2011). Diğer bir çalışmada da yaşam doyumu ve benlik saygısı düşük olan kişilerin Facebook kullanımı ile avantaj elde ettikleri bulgusuna ulaşılmıştır (Ellison, Steinfield ve Lampe, 2007).

Akar (2017) yapmış olduğu çalışmada ergenlerin interneti ve sosyal medyayı kullanım amaçlarının başında “sosyalleşme” nin geldiği belirtilmektedir. İnternet ortamında bu sosyalleşmeyi sağlayan sosyal medya siteleri karşılıklı olarak, bilgi, fotoğraf, müzik, video gibi çeşitli paylaşımlar aracılığı ile etkileşimi sağlamakta hatta bir diğer adıyla “sosyal paylaşım sitesi” olarak anılmaktadırlar (Ellison, 2007).

Paylaşım ihtiyacına yönelik olarak, Karakaş (2013) yapmış olduğu araştırma sonucunda, paylaşmanın süreç olarak değerlendirilip yaşam tarzı haline getirildiği takdirde gelecek kaygısını azaltabileceğini belirtmiştir. Geleceğe yönelik kaygının azalması ve kişinin algıladığı sosyal desteğin yüksek olması, kişinin kendisini sosyal olarak güvende hissetmesi ve yaşamından memnun olmasıyla ilişkilendirilebilmektedir. Bu bakımdan sosyal medya alanlarında paylaşım ihtiyacı içerisinde olan ergenlerin, sosyal güvende hissetme ve problemlili internet kullanımı arasında aracı rolü olduğu alanyazın bilgisiyle de tutarlılık göstermektedir.

Atalay (2014) 'ın yürütmüş olduğu araştırma sonucuna göre kendini ifade etme amacıyla sosyal medya kullanan ergenlerin sosyal yetkinlik puanları yüksek düzeydedir. Bayraktutan (2005) 'a göre de, internet ortamı, kullanıcıları gerçek dünyanın sıkıntılarından uzaklaştırarak, aşağılanma veya yargılanma olmadan özgürce kendini ifade etme, sanal bir platformda kendisine ait bir alan yaratma olanağı, özgürlük ve kontrol duygusu sağlamaktadır. İnternetin sağladığı bu olanaklar da problemlili internet kullanımına yol açabilmektedir (Balkaya Çetin, 2014).

Yapılan başka bir araştırmaya göre de (Karataş ve Balaman, 2012) lise öğrencileri, sadece yazınsal iletilerle değil daha çok duyuya hitap etmeye de olanak tanıyan multimedya unsurlarına metinler ekleyerek kendilerini ifade etmektedirler. Buradan hareketle bireylerin kendini ifade ederken sosyal medyada çeşitli unsurlardan da yararlandığı söylenebilmektedir. Sosyal medya alanlarının, kullanıcılarının kendilerini ifade edebilmelerine olanak sağlayarak sosyal yetkinlik açısından fark edilmelerini kolaylaştırdığı (Atalay, 2014) ve bunun da kişilerin sosyal açıdan güvende hissetmeleri ve yaşamlarından memnun olmalarıyla sonuçlandığı düşünülmektedir. Yukarıdaki çıkarımlardan hareketle, sosyal yetkinliğin, sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkide aracı rolü olduğu sonucu alanyazınla da tutarlılık göstermektedir.

Sonuç olarak, sosyal medya tutumlarından sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı alt boyutlarının sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkide kısmi aracı rolü bulunmaktadır.

Uysal ve arkadaşları da (2013) yürütmüş oldukları çalışmada, Facebook bağımlılığının, öznel mutluluk ve zindelik üzerinde aracı rolü olduğunu ortaya koymaktadırlar. Benzer şekilde, problemlili Facebook kullanımının düşük düzeyde öznel iyi oluş, psikolojik iyi oluş ve yaşam doyumuyla anlamlı ilişkisi olduğunu ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Denti ve ark., 2012; Ellison ve ark., 2007; Kalpidou, Costin ve Morris, 2011). Uysal (2015)'ın 18-27 yaş aralığındaki üniversite öğrencileriyle yürütmüş olduğu çalışma sonucunda ise, problemlili internet

kullanımının sosyal güvende hissetme ve iyi oluşla negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Yine aynı çalışma sonucu göstermektedir ki, sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile iyi oluş, problemlili Facebook kullanımını yordamaktadır.

Akın ve Akın (2015) ise yapmış oldukları çalışmada sosyal güvende hissetmenin, Facebook kullanımı ve yaşam doyumu ilişkisi üzerinde önemli rolü olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu çalışma sonucuna göre, uzun süreli Facebook kullanıcılarının, sosyal güvensizliğe yol açan, sağlıksız sosyal ilişkilere sahip olmaya meyilli oldukları yorumunu getirmişlerdir. Benzer şekilde, Facebook bağımlılığının yalnızlık, sosyal yetersizlik ve düşük özsaygıyla ilişkili olduğunu gösteren araştırma sonuçları da bulunmaktadır (Balcı ve Gölcü, 2013; Koç ve Gülyağcı, 2013; Kalpidou, Costin ve Morris, 2011).

Yine aynı araştırmacılar (Akın ve Akın, 2015) sosyal güvende hissetmenin, Facebook kullanımı ve yaşam doyumu üzerinde aracı rolü olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tüm bu alanyazın taraması ışığında, sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkide, sosyal medya tutumlarından sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacının aracı rolü olduğu bulgusunun, alanyazındaki diğer çalışma bulguları ile de tutarlılık gösterdiği söylenebilmektedir.

İnsanların sosyal bir sistemin üyesi olmaları ve bu üyelerle etkileşimde bulunarak sosyalleşme gayesi taşıdıkları ifade edilebilmektedir. Doğumla başlayan sosyalleşme süreci, ergenlik çağında hız kazanmakta ve bu dönemdeki bireyler bir kimlik oluşturma arayışı içinde olmaktadır. Ergenlik döneminin temel gelişimsel gereksinimlerden biri olan kimlik kazanma olgusunun problemlili internet kullanımında da önemli bir rolü bulunmaktadır (Huang, 2006). Çünkü ergenler kimlik keşfi sürecinde kendini arama, bulma ve gerçekleştirme maksadıyla sosyal bir iletişim aracı haline gelen internette uzun süre vakit geçirmektedirler (Karaca, 2007). İnternet kullanımında büyük bir yere sahip olan sosyal medya alanları (TÜİK, 2016) sosyalleşmenin yeni bir anlam kazanmasına da yol açmaktadır (Vural, Bat, 2010). Ergenlerin bu dönemde yatırımlarını aileden çekerek, akran ve arkadaş gruplarına

yaptıkları ve sosyal medya alanlarını özellikle yaşıt gruplarıyla iletişim kurmak ve eğlenmek maksadıyla kullandıkları bilinmektedir (Balkaya Çetin, 2014). Bu bağlamda, gerçek yaşamlarından memnun olmayan ve güvenli sosyal bir çevreye sahip olamayan ergenlerin bu ihtiyacı gidermek için problemlı internet kullanımı davranışı sergiledikleri çıkarımı yapılabilmektedir. Ortaya çıkan bu problemlı internet kullanımı davranışlarında sosyal medya kullanımının öne çıkmasında, ergenlik döneminde artan paylaşım ihtiyacının sosyal medya araçlarıyla karşılanması ve ergene sosyal olarak yetkinlik hissi kazandırmasının rolünün önemli düzeyde olduğu düşünölmektedir.

4.1.5. Cinsiyete Göre Problemlı İnternet Kullanımı

H5: Ergenlerde problemlı internet kullanımı cinsiyete göre farklılaşmaktadır.

H0: Ergenlerde problemlı internet kullanımı cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.

Araştırma hipotezleri çerçevesinde H0 hipotezi kabul edilmiş, H5 hipotezi reddedilmiştir. Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmamaktadır (Bakınız Tablo 12).

Cinsiyetle problemlı internet kullanımı arasında bulunan ilişkiyi ele alan çalışmalarda erkeklerin kızlara nazaran problemlı internet kullanımını daha fazla sergilediğini gösteren çalışmalarda bulunurken (Griffiths, 1999; Di Nicola, 2004; Johansson ve Götestam, 2004; Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; Siomos ve ark., 2008; Balta ve Horzum, 2008; Günöç, 2009), çalışmaların bazılarında ise cinsiyete göre anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir (Kim ve ark., 2006; Jang ve ark., 2008; Bayraktar ve Gün, 2007; Kaltiala-Heino ve ark., 2004; Doğan, Işıklar ve Eroğlu, 2008; Işık ve Taylan, 2015). Bu farklılaşmada, araştırma yapılan ölkelerdeki kültürel farklılıkların ve/ya problemlı internet kullanımının ölçümlenme biçimindeki farklılıkların rol oynadığı düşünölmektedir. İnternet kullanımının çok yaygın olmadığı

dönemlerde kişiler internete bağlanabilmek için özellikle internet kafeleri tercih etmişlerdir. Türkiye’de erkeklerin ev dışındaki alanlara daha rahat gittikleri ve daha uzun vakit geçirebildikleri düşünüldüğünde, o zamanlar için problemlili internet kullanımının cinsiyete göre farklılaşması doğal olabilmektedir. Fakat günümüzde, Türkiye’deki internet erişimine sahip hanelerin oranı %76,3; erkeklerin nüfusa oranı % 50,2 ve kadınların nüfusa oranı ise %49,8’dir (TÜİK, 2016). Bu bağlamda internet erişiminin ucuzlaşması, kolaylaşması, taşınabilir hale gelmesi ve hanelerdeki internet erişiminin artması, problemlili internet kullanımının cinsiyete göre farklılık göstermemesinde de etkili olabilmektedir.

4.1.6. Diğer Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet, Sosyal Medya Tutumları ve Problemlili İnternet Kullanımının İncelenmesi

Bu bölümde araştırmanın temel hipotezlerinin yanında ele alınan araştırma soruları ışığında sosyo-demografik değişkenlere göre ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet, sosyal medya tutumları ve problemlili internet kullanım düzeylerinin farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Katılımcıların ebeveynlerinin eğitim düzeyi, okullarının türü, internette geçirdikleri süre ve en çok kullandıkları sosyal medya alanları ele alınmıştır. Katılımcıların ebeveynlerinin birlikte olup olmama, hayatta olup olmama durumlarına ve ailelerinin sosyo-ekonomik seviyesine göre sosyal güvende hissetme ve memnuniyet, sosyal medya tutumları ve problemlili internet kullanım düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik analiz, ilgili değişkenlerin alt gruplarında yeterli sayıya ulaşamadığı için yapılamamıştır.

4.1.6.1. Diğer Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet

Çalışma bulgusuna göre katılımcıların sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeyleri okul türüne göre anlamlı olarak farklılık göstermemektedir (Bakınız Tablo 17).

Alanyazına bakıldığında, sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile ilgili yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bunun yanı sıra, olumlu duygulanımların daha sık, olumsuz duygulanımların da daha seyrek deneyimlenmesiyle bireyin yaşam doyumuyla ilişkili olarak öznel iyi oluş (Eryılmaz ve Ercan, 2011) ve yalnızlık kavramlarıyla ilgili yapılan çalışmalar öne çıkmaktadır.

Yapılan çeşitli araştırmalara göre de öğrencilerin yalnızlık düzeylerinin okul türüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Akyol, 2013; Erözkan, 2009). Bir başka araştırma bulgusuna göre de öğrencilerin kendini gerçekleştirme düzeyleri arasında okul türüne göre anlamlı bir farklılaşma görülmemiştir (Yalçın, 2000). Nitekim alanyazın incelendiğinde gerek ergenler gerekse yetişkinlerle yapılan çalışmalar neticesinde bireylerin öznel iyi oluşlarını etkileyen üç önemli faktör bulunmaktadır (Eryılmaz ve Ercan, 2011). Bu faktörlerin öznel iyi oluşu açıklama oranları sıralandığında öznel iyi oluşu, kişilik özellikleri %50 ve amaca yönelik etkinlikler %40 oranında açıklarken, sosyo-demografik değişkenler sadece %10 oranında açıklamaktadır. Katılımcıların ergenliğin orta evrelerini yaşayan lise öğrencilerinden oluşması ve bu evrede benzer yaşam olaylarıyla karşılaştıklarında benzer tepkileri veriyor olmaları varsayıldığından (Erözkan, 2009), okul türünün ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeyleri üzerinde önemli etkilere sahip olmadığı düşünülmektedir. Buna ek olarak, ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet puanlarının, okul türlerine göre farklılık göstermemesi, ergenlik dönemindeki özerkleşme ve sosyo-demografik değişkenler bazında da değerlendirilebilmektedir.

4.1.6.2. Diğer Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Sosyal Medya Tutumları

Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, ergenlerin sosyal medya tutumları, en çok kullandıkları sosyal medya alanına ve internette geçirdikleri süreye göre anlamlı olarak farklılaşmakta ve olumlu tutum sergilemektedirler (Bakınız Tablo 18, Tablo 19).

Medya, ergenlerin hayatında önemli bir yer tutmaktadır (Fikkers ve ark., 2013). Ergenler günlerinin yaklaşık 8 saatini herhangi bir medya aracını kullanarak geçirmektedirler. Televizyon izlemek, zaman olarak daha uzun süreli vakit almakla birlikte günde üç saate yakın sürelerini internette (sosyal ağlar, hızlı mesajlaşma gibi) geçirmektedirler (Rideout ve ark., 2010).

İnternet üzerinden iletişim uygulamaları gençler arasında her zaman popüler olmakla birlikte, son zamanlarda sosyal ağ siteleri ve yakın zamanda Twitter ve Instagram oldukça popüler kullanımı olan sosyal medya araçlarıdır (Subrahmanyam ve Greenfield, 2008). Araştırmalar ergenlerin % 80'inin arkadaşlarıyla bağlantı kurmak için Facebook gibi sosyal medya araçlarını kullandığını ortaya koymaktadır (Lenhart ve ark., 2011). Solmaz ve arkadaşlarının (2013) yapmış oldukları araştırma bulgusuna göre, toplam 500 katılımcının %97.6'sı sosyal medyayı kullanmakta ve günde ortalama 1-3 saat arası bu sosyal medya araçlarında zaman harcamaktadırlar. Gökçearslan ve Günbatır'ın (2012) yürütmüş oldukları çalışma sonucuna göre, günde üç saatten fazla sosyal medya ağlarını kullanan öğrencilerin internet bağımlılığı düzeyleri diğerlerine göre daha yüksek düzeyde farklılaşmaktadır. Bu çalışmada da, 1-3 saat arasında ve 5 saatten fazla internette zaman geçiren ergenlerin, sosyal medya tutumları, diğer gruplara göre daha olumlu olmaktadır. Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılık düzeylerini inceleyen bir başka araştırma sonucuna göre ise, günde 1-3 saat ve 4-6 saat arası sosyal medya kullanan katılımcılar "az bağımlı" olan grubu oluşturmaktadır (Tutgun Ünal ve Deniz, 2016). Akar (2017) 'ın yürütmüş olduğu bir çalışma bulgusuna göre ise, araştırmaya katılan ergenlerin %43'ü günde bir saatini, % 27'si ise günde iki saatini sosyal ağlarda geçirmektedir. Günde dört saat ve üzeri sürede sosyal ağ kullanan ergenlerin oranı ise % 8'dir. Alican ve Saban'ın (2013) sosyal medya kullanım süresini yıl bazında inceledikleri araştırma bulgusuna göre ise, öğrencilerin sosyal medya kullanım süreleri arttıkça, sosyal medyaya ilişkin tutumları olumlu yönde artmaktadır. Kahyaoğlu ve Çelik (2011) tarafından yapılan çalışmada, ortaöğretim ve yükseköğretimde öğrenim gören öğrencilerin internet kullanımına yönelik tutumlarının olumlu olduğu, Köse ve Gezer (2006) tarafından yapılan çalışmada ise lise öğrencilerinin bilgisayara yönelik tutumlarının olumlu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, bu çalışma

sonucunda elde edilen, internet kullanım süresi arttıkça sosyal medyaya yönelik tutumların olumlu olarak farklılaştığı bulgusu diğer araştırma bulgularıyla da tutarlılık göstermektedir.

Ergenler, her ne kadar arkadaşları ve aileleriyle iletişim kurmak için kısmen daha özel olan cep telefonu mesajlaşmasını ve sosyal ağ sitelerini kullansalar da; Twitter, Instagram ve Tumblr gibi sosyal medya sitelerinde de fikirlerini ve fotoğraflarını paylaşmaktadırlar (Madden ve ark., 2013).

Akar (2017) 'ın yürütmüş olduğu çalışma sonucuna göre, ergenler birinci sırada Facebook, ikinci sırada Twitter sosyal ağını kullanırken, tek bir sosyal ağda değil, iki ve daha fazla sayıda sosyal ağda yer almaktadırlar. Yine aynı araştırma sonucu göstermektedir ki, her üç ergenden biri Facebook, Twitter ve Instagram'ı birlikte kullanmaktadır. Bu çoklu kullanımda sosyal medya alanlarının birbirlerine bağlantı vermelerinin de etkili olduğu düşünülmektedir.

Atalay (2014) 'ın yapmış olduğu araştırma bulgusuna göre, instagram kullanan lise öğrencilerinin sosyal medya tutumları olumlu düzeydedir. Tosun (2015) 'un yapmış olduğu çalışmada da, öğrencilerin sosyal ağları kullanma amaçları arasında ilk sırada %75,24 ile fotoğraf paylaşmak, ikinci sırada %73,79 ile eski arkadaşları bulmak ve üçüncü sırada ise %61,17 ile yeni arkadaşlar edinmek almaktadır. Öğrencilerin fotoğraf paylaşımını ilk sırada belirtmeleri, bu çalışma sonucunda elde edilen, sosyal medyaya ilişkin tutumlarının, fotoğraf paylaşımı üzerine kullanılan Instagram isimli sosyal medya aracına göre daha olumlu olması sonucu ile de tutarlılık göstermektedir.

4.1.6.3. Diğer Sosyo-demografik Değişkenlere Göre Problemlı İnternet Kullanımı

Bu çalışmada, katılımcıların problemlı internet kullanım düzeyleri, ebeveynlerinin eğitim düzeylerine ve en çok kullandıkları sosyal medya uygulamasına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir (Bakınız Tablo 13; Tablo 14; Tablo 15). Bununla birlikte, katılımcıların problemlı internet kullanım düzeylerinin,

ebeveynlerinin birlikte olup olmama, hayatta olup olmama durumlarına ve ailelerinin sosyo-ekonomik seviyesine göre farklılaşp farklılaşmadığına yönelik analiz, uygun sayıya ulaşamadığı için yapılamamıştır.

Gökçearslan ve Günbatar (2012) ‘ın ortaöğretim öğrencileriyle yapmış oldukları çalışmanın bulgularına göre, günde üç saat ve daha fazla sosyal ağ sitelerinde vakit geçiren öğrencilerin diğerlerine göre daha yüksek internet bağımlılığı puanına sahip olduğu görülmüştür. Benzer şekilde üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanım süreleri arttıkça sosyal medya bağımlılıklarının da arttığını gösterir araştırma bulguları (Tutgun Ünal ve Deniz, 2016; Balcı ve Tiryaki, 2014) bulunmaktadır. Bununla birlikte hangi sosyal medya alanının daha çok problemlili internet kullanımına yol açtığını gösterir bir çalışma bulgusuna rastlanmamaktadır. Ergenler interneti en çok sosyalleşme amacıyla kullanmakta ve tek bir sosyal medya aracı yerine birden fazla sosyal medya aracı kullanmayı tercih etmektedirler (Akar, 2017; Bargh ve McKenna, 2004). Bu tercihlerinin, problemlili internet kullanımının en çok tercih edilen sosyal medya alanına göre farklılık göstermemesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Büyükşahin-Çevik ve Çelikkaleli (2010)’nin yaptığı araştırma bulgularında da anne ve babanın eğitim durumuna göre internet bağımlılığı puanları anlamlı biçimde farklılaşmamaktadır. Bu çalışma sonucu, ebeveynlerinin eğitim düzeyleri ile problemlili internet kullanımı arasında ilişki bulunmadığını gösteren diğer çalışma sonuçları (Ayas ve Horzum, 2013; Bayhan, 2011) ile de tutarlıdır.

4.2. Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen temel sonuçlar şu şekilde özetlenebilir.

Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlili internet kullanımı arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Buna göre, kendilerini sosyal olarak güvende ve memnun hissetmeyen bireyler, diğerlerine göre interneti daha yoğun kullanmakta, internetin olumsuz sonuçlarından daha çok etkilenmekte ve

internet ortamından daha çok fayda sağlayıp, kendilerini çevrimiçi ortamda daha rahat hissetmektedirler.

Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile sosyal medya tutumlarının alt boyutu olan sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı ve öğretmenlerle ilişki boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunurken, sosyal izolasyon ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Buna göre, kendilerini sosyal olarak güvende ve memnun hisseden bireylerin, paylaşım ihtiyaçları artmakta, kendilerini sosyal olarak yetkin bulmakta ve öğretmenleriyle ilişkileri olumlu olmaktadır.

Problemlili internet kullanımı ile sosyal medya tutumlarının alt boyutlarından olan sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı ve sosyal izolasyon arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunurken, öğretmenlerle ilişki ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Buna göre, kendilerini sosyal olarak daha az yetkin bulan, paylaşım ihtiyacı içinde olan ve sosyal olarak izole hisseden bireylerin internet kullanımları problemlili olmaktadır.

Ergenlerin problemlili internet kullanım düzeyleri, cinsiyete; ebeveynlerinin eğitim düzeylerine ve en çok kullandıkları sosyal medya uygulamasına göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Ergenlerin sosyal güvende hissetme ve memnuniyet düzeyleri okul türüne göre anlamlı olarak farklılık göstermemektedir.

Ergenlerin sosyal medya tutumları, en çok kullanılan sosyal medya alanına ve internette geçirilen süreye göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Instagram kullanan ve günde 1-3 saat arasında internette süre geçiren bireylerin, sosyal medyaya dair olumlu tutumları diğerlerinden daha yüksektir.

Sonuç olarak ergenlerin sosyal medya tutumlarının (sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı alt boyutları) sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ile problemlı internet kullanımını arasındaki ilişkide kısmi aracılık rolüne sahip olduğu saptanmıştır.

Sosyal olarak güvende hisseden ve yaşamlarından memnun olan bireylerin, sosyal yetkinlik ve paylaşım ihtiyacı düzeylerinin bundan etkileneceği, dolayısıyla da problemlı internet kullanımının da azalacağı düşünölmektedir.

İnternet sağlayıcılığı hizmeti veren bazı firmaların internet kullanım yüzdesini yükseltmeye yönelik son derece cazip kampanyalar yürüttüğu bilinmektedir. İnternet kullanım oranının yükselmesi, bu kampanyalar ile şüphesiz ki kaçınılmaz bir durumdur. Bu sebeple okul, aile ortamı ve internet kafe gibi kişilerin internet kullanımı yaptığı mekânlarda bu kullanıma yönelik amaç ve miktar açısından kontrol sağlanması tavsiye edilmektedir. Kültürel etkinliklere dâhil olma ya da spor yapma gibi aktivitelerin rehberlik faaliyeti ile ergenlere sunulması, dijital oyun oynama ve sosyal medyada etkileşimde bulunma alışkanlığı problemlı internet kullanımı haline gelmeden evvel bireyin internet kullanım oranının artmasını önleyebilecektir. Ergenlik döneminde bireyin ihtiyaç duyduğu desteği aile, arkadaş ve okul çevresinden alıyor olması ve bu alanlardaki mevcut sosyal faaliyetlerin yetersiz olması, problemlı internet kullanımının önüne geçilmesini daha güç hale getirmektedir. Gereken durumlarda profesyonel desteğe başvurulması, özellikle ailenin gereken duygusal desteği sağlaması ve bireye internette geçireceği zamanın yerini alacak seçenekler verilmesi gerekmektedir.

Ergenlerin sosyal ilişkide oldukları, ailelerinin, öğretmenlerinin ve arkadaşlarının, onlara güvende hissedecekleri ve daha memnun olacakları yaşam alanları sağlamalarının, bireylerin problemlı internet kullanımı düzeylerini azaltacağını düşündörmektedir.

Araştırmanın sınırlılıklarından biri olan, araştırmanın tek bir ille sınırlı kalması, ileriki çalışmalarda araştırmanın farklı illerde yapılması, katılımcıların, ilkokul, lise ve üniversitede öğrenim gören öğrencilerden seçilerek karşılaştırılması ile yapılabilir.

Bu çalışma sonucunda problemlı internet kullanımının sosyal medya tutumları ve sosyal güvende hissetme ve memnuniyet tarafından yordandığı bulunmuştur. Problemlı internet kullanımına dair yapılacak ileriye yönelik araştırma ve sağaltım çalışmalarında, uzmanların sosyal güvende hissetme ve memnuniyet alanlarına da değinmelerinin ve kişilerin sosyal medya alanlarına yönelik tutumları hakkında fikir sahibi olmalarının problemlı internet kullanımının etkilerinin azaltılmasına yahut ortadan kaldırılmasına ve ileride nüksetme ihtimalinin azaltılmasına yardım edebileceği öngörülmektedir. Ergenlerin bulunduğu çevresel koşulların, problemlı internet kullanımı davranışının oluşmasında etkisi olabileceği göz önünde bulundurularak, daha sonra yapılacak araştırmalarda çevresel ortamın etkisine ilişkin modellerin de test edilmesi önerilebilir.

5. BÖLÜM

KAYNAKÇA

- Acier, D. & Kern, L. (2011). Problematic Internet use: Perceptions of addiction counsellors. *Computers & Education*, 56(4), 983-989.
- Adams, G. R. (Ed.). (2000). *Adolescent development: The essential readings*(Vol. 1). Wiley-Blackwell.
- Adanır, A. S., Özatalay, E. & Doğru, H. (2016). Oyuna adanmış yaşam: Bir olgu sunumu üzerinden internet oyun oynama bozukluğuna kısa bir bakış. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 20(2), 85-90.
- Akar, E. (2010). *Sosyal medya pazarlaması: Sosyal webde pazarlama stratejileri*. Efil Yayınevi.
- Akar, F. (2017). Purposes and characteristics of internet use of adolescents. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 7(2), 257-286.
- Akbaş, O. (2005). Lise birinci sınıf öğrencilerinin sınıf içi güven düzeylerinin belirlenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2).
- Akbulut, Y. (2013). Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanımının gelişimsel sonuçları. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3, (2), 53-68.
- Akın, A. & Akın, U. (2015). The mediating role of social safeness on the relationship between Facebook® use and life satisfaction. *Psychological reports*, 117(2), 341-353.
- Akın, A., Uysal, R. & Çitemel, N. (2013). Sosyal güvende hissetme ve memnuniyet ölçeğinin türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1).
- Aksüt, M., Ateş, S., Balaban, S. & Çelikkanat, A. (2012). İlk ve ortaöğretim öğrencilerinin sosyal paylaşım sitelerine ilişkin tutumları (facebook örneği). *Akademik Bilişim Konferansı, Uşak*.
- Alican, C. & Saban, A. (2013). Ortaokul ve Lisede Öğrenim Gören Öğrencilerin Sosyal medya Kullanımına İlişkin Tutumları: Ürgüp Örneği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35(2), 1-14.
- Alikaşifoğlu, M. & Ercan, O. (2009). Ergenlerde riskli davranışlar. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 44:1-6

- Alison Bryant, J., Sanders- Jackson, A. & Smallwood, A. M. (2006). IMing, text messaging, and adolescent social networks. *Journal of Computer- Mediated Communication*, 11(2), 577-592.
- Allport, G. W. (2004). *Birey Ve Dini*. Çev: Bilal Sambur. Ankara: Elis Yayınları.
- Altın, F. (2006). İnternet kullanımının gençlere etkisi Kastamonu ili örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altunay, D. (2004). Oyunla Desteklenmiş Matematik Öğretiminin Öğrenci Erişimine Ve Kalıcılığa Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Alver, K. (2010). *Siteril Hayatlar* (2.Basım). Ankara: Hece Yayınları.
- Amichai-Hamburger, Y. & Barak, A. (2009). Internet and well-being. *Technology and psychological well-being*, 34-76.
- Anand, A.P. & Nalwa, K. (2003). Internet addiction in students: A cause of concern. *Cyber Psychology and Behavior*, 6, 653-656.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5®)*. American Psychiatric Pub.
- Argın, F.S. (2013). Ortaokul ve Lise Öğrencilerinin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Arıcak, T., Siyahhan, S. Uzunhasanoğlu, A. Sarıbeyoğlu, S. Çıplak, S., Yılmaz, N. & Memmedov, C. (2008). "Cyberbullying among Turkish adolescents", *Cyberpsychology & Behavior*, Vol.11, No.3, s.253-261.
- Aslan, A. K. (2001). Eğitimin toplumsal temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5, 16-30.
- Aslanbay, M. (2006). "A compulsive consumption: Internet use addiction the case of Turkish high school students" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Atalay, R. (2014). Lise öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ayas, T. & Horzum, M.B. (2013). "İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ve Aile İnternet Tutumu". *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.

- Aydoğdu, C. (2003). *Televizyon ve bilgisayarın (18-24 yaş) gençler üzerindeki psikolojik etkileri: Hendek örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Aydoğmuş, E.N. & Demir, M. (2017). Problemlili İnternet Kullanımı ve Sosyal Onay İhtiyacı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. 1.Uluslararası Al Farabi Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı. 11-14 Mayıs 2016, Gaziantep.
- Bakay, M.E. (2001). Lise Öğrencilerinin İnternet Kullanma Koşulları İle Yeterlik Düzeyleri ve Öğrencilerin İnternet Kafelere Gitme Koşulları, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Balcı, ř. & Gölcü, A. (2013). Facebook Addiction among University Students in Turkey:" Selçuk University Example". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(34), 255-278.
- Balcı, ř. & Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlılarının profili. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 6(1), 5-22.
- Balcı, ř. & Tiryaki, S. (2014). Facebook addiction among high school students in Turkey. *IISES- The International Institute of Social and Economic Sciences: Vienna 10th Academic Conference*, Vienna, Austria, June 3-6, 2014, pp.120-134
- Balkaya Çetin, A. (2014). Ergenlerin internet ve problemlili internet kullanım davranışlarının bazı psiko-sosyal özellikler açısından incelenmesi. Yayınlanmış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Balta, Ö. Ç. & Horzum, M. B. (2008). Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 187-205.
- Bargh, J. A.& McKenna, K. Y. A. (2004). The Internet and Social Life. *Annual Review of Psychology*. 55, 1-23.
- Baron, R. M. & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social-psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Başer, A. (2014). Sosyal medya kullanıcılarının kişilik özellikleri, kullanım ve motivasyonlarının sosyal medya reklamlarına yönelik genel tutumları üzerindeki rolü: facebook üzerine bir uygulama. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi.

- Bayar, Y. & Uçanok, Z. (2012). School social climate and generalized peer perception in traditional and cyberbullying status. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(4), 2352-2358.
- Bayhan, V. (2011). Lise öğrencilerinde internet kullanma alışkanlığı ve internet bağımlılığı (Malatya Uygulaması). Akademik Bilişim 11-XIII. Akademik Bilişim Konferansı'nda sunulan sözlü bildiri. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Bayhan, P. & Işitan, A. G. S. (2010). Ergenlik Döneminde İlişkiler: Akran ve romantik ilişkilere genel bakış. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(20).
- Bayırtepe, E. & Tüzün, H. (2007). "Oyun-tabanlı öğrenme ortamlarının öğrencilerin bilgisayar dersindeki başarıları ve öz-yeterlik algıları üzerine etkileri" Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33: pp.41-54.
- Bayraktar, F. (2013). İnternet ve Ergen Gelişimi. Melek Kalkan, Canani Kaygusuz (Ed.), İnternet Bağımlılığı (s.75-94). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bayraktar, F. & Gün, Z. (2007). Incidence and correlates of internet usage among adolescents in North Cyprus. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(1): 191-197.
- Bayraktutan, F. (2005). "Aile İçi İlişkiler Açısından İnternet Kullanımı"; Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Beard, K. W. & Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for Internet addiction. *CyberPsychology & Behavior*, 4(3), 377-383.
- Berg, J., Dickhaut, J. & McCabe, K. (1995). Trust, reciprocity, and social history. *Games and economic behavior*, 10(1), 122-142.
- Bilge, F. (2002). Gestalt ve İnsancıl Yaklaşımda Öğrenme. (Editör: B. Yeşilyaprak) Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Block, J. J. (2008). Issues for DSM-V: Internet addiction. *American journal of Psychiatry*, 165(3), 306-307.
- Blos, P. (1979). *Adolescent passage*. International Universities Press.
- Bonetti, L., Campbell, M. A. & Gilmore, L. (2010). The relationship of loneliness and social anxiety with children's and adolescents' online communication. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 13(3), 279-285.
- Bolışık, B. & Muslu, G.K. (2009). Çocuk ve gençlerde internet kullanımı. TAF Preventive Medicine Bulletin, 8(5), 445-450. 216
- Bostancı, M. (2010). Sosyal Medyanın Gelişimi ve İletişim Fakültesi Öğrencilerinin sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.

- Bowman, S. & Cotten, S.R. (2004). Differences between high and low internet users in well-being outcomes. Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, San Francisco, CA.
- Boyd, D. & Ellison, N. (2010). Social network sites: definition, history, and scholarship. *IEEE Engineering Management Review*, 3(38), 16-31.
- Bozkur, B. & Gündoğdu, M. (2017). Ergenlerde Utangaçlık, Kendini Gizleme ve Sosyal Medya Tutumları İlişkisi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(37).
- Bozoğlan, B., Demirer, V. & Şahin İ. (2014). Problematic internet use: Functions of use, cognitive absorption and depression. *Computers in Human Behavior*, 37, (117-223)
- Bölükbaş, K. (2003). İnternet Kâffeler ve İnternet Bağımlılığı Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dicle Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı: Diyarbakır.
- Brebner, J. (1998). Happiness and personality. *Personality and Individual Differences*, 25(2), 279-296.
- Breeman, G. E. (2006). Cultivating Trust. How Do Public Policies Become Trusted? Rotterdam: Optima Grafische Communicatie.
- Burnukara, P. & Uçanok, Z. (2010). Descriptive study on opportunities of adolescents' use of information and communication technologies and cyberbullying. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 47-62.
- Buss, A. & Strauss, N. (2009). *Online communities handbook: Building your business and brand on the Web*. New Riders.
- Bülbül, H. S. (2004). Ergen Etiği. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 13, 206-10.
- Büyüköztürk, Ş., Şekercioğlu, G. & Çokluk, Ö. (2014). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem A.
- Büyükşahin-Çevik, G. & Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaş bağlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne-baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225-240.
- Caine, R. N., & Caine, G. (1991). Making connections: Teaching and the human brain.
- Campbell, W. G. (2003). Addiction: A Disease of Volition Caused by Cognitive Impairment, *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48 (10), pp.669-674.

- Canbaz, S., Sunter, A.T., Peksen, Y. & Canbaz, M.A. (2009). Prevalence of the pathological internet use in a sample of Turkish school adolescents. *Iranian Journal of Public Health*, 38(4), 64-71.
- Cansever, A. (2013). Ergenlerin internet kullanımının toplumsal ilişkilerinde yarattığı sorunlar. M. Kalkan ve C. Kaygusuz (Ed.), *İnternet bağımlılığı sorunlar ve çözümler içinde* (s, 193-210). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cansever, B.A. (2009). Ergenlerin toplumsallaşmasında internetin etkilerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 10(1), 137-160.
- Caplan, S. E. (2002). "Problematic Internet Use and Psychosocial Well-Being: Development of A Theory-Based Cognitive-Behavioural Measurement Instrument", *Computers in Human Behavior*, 18. pp. 553-575.
- Caplan, S. E. (2006). Relations among loneliness, social anxiety, and problematic Internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 10(2), 234-242.
- Carden, R. & Rettew, S. (2006). Internet chat room use, satisfaction with life, and loneliness. *Psychological Reports*, 98, 121-122.
- Carter, C. S. (1998). Neuroendocrine perspectives on social attachment and love. *Psychoneuroendocrinology*, 23(8), 779-818.
- Casale, S. & Fioravanti, G. (2011). Psychosocial correlates of internet use among Italian students. *International Journal of Psychology*, 46(4), 288-298.
- Cattell, R.B. (1947). Confirmation and clarification of primary personality factors. *Psychometrika*, 12(3), 197-220.
- Ceyhan, A.A. (2011). Ergenlerin problemlı internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(2), 85-93.
- Ceyhan, E. (2008). "Ergen Ruh Açısından Bir Risk Faktörü: İnternet Bağımlılığı", *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 2008,15(2): 109-116.
- Ceyhan, E. (2010). Problemlı internet kullanım düzeyi üzerinde kimlik statüsünün, temel internet kullanım amaçlarının ve cinsiyetin yordayıcılığı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3), 1323-1355.
- Ceyhan, E., Ceyhan, A.A. & Gürcan, A. (2007). Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 387-416.
- Ceyhan, A. A., & Ceyhan, E. (2009). Ergenlerde problemlı internet kullanım ölçeği (PİKÖ-E) geliştirme çalışmaları. *X. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi sözlü bildiri, Adana*.

- Chen, S.Y. & Fu, Y.C. (2009). Internet use and academic achievement: Gender differences in early adolescence. *Adolescence*, 44(176), 797-812.
- Chip Online. (2008). “Olumlu Yönleriyle Oyunlar”, 21 Haziran 2008, https://www.chip.com.tr/haber/Hic-bitmeyecek-tartisma-Olumluyonleriyleoyunlar_%207416_2.html (14.03.2017 tarihinde edinilmiştir).
- Chou, C., Condrón, L. & Belland, J.C. (2005). A review of the research on internet addiction. *Educational Psychology Review*, 17 (4); 363-388.
- Chou, C., & Hsiao, M. C. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: the Taiwan college students' case. *Computers & Education*, 35(1), 65-80.
- Cloutier, R. (1982). Ergenlik psikolojisinde kuramlar. *Çev. Bekir Onur http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/491/5805.pdf*.
- Cohen, S. & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological bulletin*, 98(2), 310.
- Coleman, J. S. (1999). “Social Capital In The Creation Of Human Capital.” Social Capital Multifaced Perspective. (Ed. Partha Dasgupta. Ismail Serageldin). Washington D.C.:The World Bank.
- Coleman, J. C. & Hendry, L. B. (1999). *The nature of adolescence*. Psychology Press. 52
- Cook, Karen S., Hardin, R. & Margaret, L. (2005). *Cooperation Without Trust?* New York: Russel Sage Foundation.
- Covey, S. R. (2014). *Etkili insanların 7 alışkanlığı*. Nostalji.
- Cüceloğlu, D. (2016). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi.
- Çağıltay. (1994). Herkes İçin İnternet, Tübitak-Odtü Yayınları, Ankara, ss.17-19.
- Çağır, G. (2010). Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Problemlerini İnternet Kullanım Düzeyleri İle Algılanan Sağlık Halleri Ve Yalnızlık Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Çağır, G. & Gürkan, U. (2010). Lise ve üniversite öğrencilerinin problemlerini internet kullanım düzeyleri ile algılanan iyilik halleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 70-85.
- Çakır, Ö., Horzum, M.B. & Ayas, T. (2013). İnternet Bağımlılığının tanımı ve tarihçesi. İnternet bağımlılığı. Sorunlar ve çözümler içinde (Ed. M. Kalkan ve C. Kaygusuz). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Çakır, H. (2013). Bilgisayar Oyunlarına İlişkin Ailelerin Yaklaşımı Ve Öğrenci Üzerindeki Etkilerin Belirlenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2).
- Çeçen, A.R. (2008). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordamada bireysel bütünlük (tutarlılık) duygusu, aile bütünlük duygusu ve benlik saygısı, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4 (1); 19–30.
- Çetin, E. (2009). Sosyal iletişim ağları ve gençlik: Facebook örneği. *Uluslararası Davraz Kongresi Bildiri Kitabı*, 1094-1105.
- Çubukcu, A. & Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri. *Middle Eastern & African Journal of Educational Research*, 5, 148-174.
- Dacey, J.S. & Kenny, M. (1994). Adolescent development. USA: Brown & Benchmark Publishers.
- Dacey, J. S. & Travers, J. F. (2002). *Human development across the lifespan*(Vol. 1). McGraw-Hill College.
- Davis, R.A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. *Computers in Human Behaviour*, 17, 187–195.
- Delhey, J. & Newton, K. (2002). “Who Trust? The Origins Of Social Trust In Seven Nations.” *Social Structure And Social Reporting*. Berlin: Social Science Research Center Berlin (WZB).
- Denti, L., Barbopoulos, I., Nilsson, I., Holmberg, L., Thulin, M., Wendeblad, M., ve ark. (2012). Sweden’s largest Facebook study. Gothenburg Research Institute School of Business, Economics and Law, University of Gothenburg.
- Depue, R. A. & Morrone-Strupinsky, J. V. (2005). A neurobehavioral model of affiliative bonding: Implications for conceptualizing a human trait of affiliation. *Behavioral and Brain Sciences*, 28(3), 313-349.
- Dikme, G. (2013). Üniversite Öğrencilerinin İletişimde ve Günlük Hayatta Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları(Kadir Has Üniversitesi Örneği), Kadir Has Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri.
- Dilbaz, N., & Seber, G. (1993). Umutsuzluk kavramı Depresyon ve intiharda önemi. *Kriz Dergisi*, 1(3), 134-138.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1291-1325.
- DiMaggio, P., Hargittai, E., Neuman, W. R. & Robinson, J. P. (2001). “Social implications of the internet” *Annual Review of Sociology*, 27, pp.307-336.

- Dinçel, E. (2006). Ergenlik Dönemi Gelişimsel Ödevleri ve Psikolojik Problemler. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dinçer, B. (2008). Alt ve Üst Sosyo-Ekonomik Düzeyde Lise İkinci Sınıfa Devam Eden Ergenlerin Anne Baba Tutumları Algılamaları İle Arkadaşlık İlişkilerinin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (Çocuk Gelişimi ve Eğitimi) Anabilim Dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Di Nicola, M. D. (2004). Pathological İnternet Use among college students: The prevalance of pathological internet use and its correlates, Unpublished doctorate's thesis, Ohio University.
- Doğan, H., Işıklar, A. & Eroğlu, S.E. (2008). Ergenlerin problemlili internet kullanımının bazı değişkenler açısından incelenmesi. KKEFD, 18, 106-124.
- Doğan, T. (2012). Beş faktör kişilik özellikleri ve öznel iyi oluş. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 14(1), 56-64.
- Doğrusever, C. (2015). "Ön Ergenlerin İnternet Bağımlılığının Yalnızlık, Sosyal Beceriler ve Bazı Sosyo Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi"; Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Doğu, B. (2009). "Bilgisayar oyunlarına kültürel bir bakış: the sims 2 modeli" *Folklor Edebiyat Dergisi*, 50(13) ss.71-89.
- Doğusoy, B. & İnal, Y. (2006). Çok Kullanıcılı Bilgisayar Oyunları ile Öğrenme. VII. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi, Ankara.
- Duru, E. (2008). Yalnızlığı yordamada sosyal destek ve sosyal bağliligin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 15.
- Duru, E. & Arslan, G. (2014). Evlenmek amacıyla evden kaçan kız ergenler: Bir olgubilim çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 36-48.
- Eftekin, P. (2015). "Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı ve Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri Ege Üniversitesi Madde Bağımlılığı, Toksikoloji ve İlaç Bilimleri Enstitüsü.
- Ekşi, A. (1985). Gençlik Döneminde Uyum ve Davranış Sorunları Gençlik Yılı Konferansları. İstanbul: Hilâl Matbaası.
- Ekşi, A. (1990). *Çocuk, genç, ana babalar*. Bilgi Yayınevi.
- Elbaşı Yılmaz G. (2015) Sosyal Medyada Pazarlama: Sosyal Medyada Kullanıcı Motivasyonunun Üniversite Öğrencilerinin sosyal Medya Pazarlama

Algısına İlişkin Bir Uygulama, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

- Ellison, N.B., Steinfield, C. & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook “friends:” social capital and college students’ use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12, 1143–1168.
- Entertainment Software Association. (2017). Essential facts about the computer and video game industry. <http://essentialfacts.theesa.com/mobile/> (06.07.2017 tarihinde edinilmiştir).
- Erboy, E. (2010). İlköğretim 4. 5.Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayar Oyun Bağımlılığına Etki Eden Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Erikson, E. H. (1984). İnsanın Sekiz Çağı. Ankara: Birey Ve Toplum Yayınları. Psikanaliz Dizisi:1.
- Erkul, R. E. (2009). Sosyal medya araçlarının (web 2.0) kamu hizmetleri ve uygulamalarında kullanılabilirliği. *Türkiye Bilişim Derneği*, 116, 96-101.
- Eroğlu, Y. & Peker, A. (2011). Aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek ve siber mağduriyet: Yapısal eşitlik modeliyle bir inceleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 27(1), 20.
- Erözkan, A. (2009). The predictors of loneliness in adolescents. *Elementary Education Online*, 8(3), 809-819.
- Erol, G. & Hassan, A. (2014). Gençlerin sosyal medya kullanımı ve sosyal medya kullanımının tatil tercihlerine etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 804-812
- Eryılmaz, A. & Ercan, L. (2011). Öznel iyi oluşun cinsiyet, yaş grupları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 139-149.
- Eryılmaz, A. & Öğülmüş, S. (2010). Ergenlikte öznel iyi oluş ve beş faktörlü kişilik modeli. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3).
- Esen, E. (2010). Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir,74-77.
- Esen, E. & Siyez, D.M. (2011). Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 127-138.
- Esmer, Y. R. (1999). *Devrim, evrim, statüko: Türkiye'de sosyal, siyasal, ekonomik değerler*. Tesev.

- Fikkers, K. M., Piotrowski, J. T., Weeda, W. D., Vossen, H. G. & Valkenburg, P. M. (2013). Double dose: High family conflict enhances the effect of media violence exposure on adolescents' aggression. *Societies*, 3(3), 280-292.
- Frankel, S. H. (1977). *Money: Two Philosophies*, Oxford: Basil Blackwell.
- Fritz, J. (1988). Videospiele in der Schule, <http://www.spielbar.de/> (15.03.2017).
- Gentile, D.A. & Anderson, C. A. (2006). Video games. In N.J. Salkind (Ed.).
- Fukuyama, F. (2005). *Güven (Sosyal Erdemler Ve Refahın Yaratılması)* (3.Baskı). (Çev: Ahmet Buğdaycı). İstanbul: T. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Fukuyama, F. (2009). *Büyük Çözülme* (2. Baskı). (Çev: Hasan Kaya). İstanbul: Profil Yayınları: 154.
- Furnham, A. & Cheng, H. (1997). Personality and happiness. *Psychological Reports*, 80(3), 761-762.
- Geçtan, E. (1981). Ergenlikten yetişkinliğe geçiş dönemi olarak gençlik. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 14(1).
- Geçtan, E. (2014). *Psikanaliz ve sonrası*. Metis Yayınları.
- Gentile, D. (2009). "Pathological video-gameuseamongyouthages 8-18" A nationalstudy, *PsychologicalScience*, 25(5), pp.594-602.
- Giddens, A. (1998). *Modernliğin Sonuçları* (2.Basım). (Çev: Ersin Kuşdil). İstanbul: Ayrıntı yayınları.
- Gilbert, P. & Procter, S. (2006). Compassionate mind training for people with high shame and self- criticism: Overview and pilot study of a group therapy approach. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 13(6), 353-379.
- Gilbert, P., McEwan, K., Hay, J., Irons, C. & Cheung, M. (2007). Social rank and attachment in people with a bipolar disorder. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 14(1), 48-53.
- Gilbert, P., McEwan, K., Mitra, R., Richter, A., Franks, L., Mills, A. & Gale, C. (2009). An exploration of different types of positive affect in students and in patients with bipolar disorder. *Clinical Neuropsychiatry*, 6(4), 135-143.
- Goffman, E (2009). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*. (Çev. Barış Cezar) İstanbul: Metis Yayınları.

Goldberg, I (1996) *Goldberg's message*. <http://www.usr.rider.edu/~suler/psyber/supportgp.htm> adresinden 01 Aralık 2016 tarihinde edinilmiştir.

- Gonzalez, N.A. (2002). İnternet addiction disorder and its relation to impulse control. Unpublished Master's Thesis. Kingsville: Texas A&M University.
- Gökçearslan, Ş. & Günbatar, M.S. (2012). "Ortaöğrenim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı". Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama, 2(2), 10-24.
- Gölge, E. & Arlı, M. (2002). Üniversite öğrencilerinin üniversite dışında bilgisayar ve internet kullanma durumları. VIII. Türkiye'de İnternet Konferansı. İstanbul: Harbiye Askeri Müze ve Kültür Sitesi.
- Gönenç, E. Ö. (2003). İnternet ve Türkiye'deki Gelişimi, İstanbul İletişim Fakültesi Dergisi, (16).
- Gönül, A. S. (2002). Patolojik İnternet Kullanımı. In *Yeni Symposium*(Vol. 40, No. 3, pp. 105-110).
- Griffiths, M. (2000). Internet addiction: fact or fiction?. *The Psychologist*, 12(5); 246-251
- Griffiths, M. D. & Davies, M. N. O. (2005). Videogame addiction: Does it exist? In J.
- Grohol, J. (1999). Internet addiction guide. <http://psychcentral.com/netaddiction> adresinden 01.12.2016 tarihinde alınmıştır.
- Gross, E. F. (2004). Adolescent internet use: What we expect, what teens report. *Applied Developmental Psychology*, 25, 633-649.
- Grüsser, S.M. & Thalemann, R. (2006). Computerspielsüchtig? Hans Huber Verlag, Bern.
- Güler, H. (1996). Adolesans intihar Girişimlerinin incelenmesi ile ilgili bir Araştırma. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı: İstanbul.
- Gündüz, Ş. & Şahin, Ş. (2011). Internet useage and parents' views about internet addiction. *Journal of Human Sciences*, 8(1), 277-288.
- Günüç, S. (2009). İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenlere ile internet arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Fakültesi. Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı: Van.
- Günüç, S. & Kayri, M. (2009). "Türkiye'de İnternet Bağımlılık Profili ve İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Güvenirlik Çalışması". *acettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 220-232.
- Günüç, S. & Doğan, A. (2013). "The relationships between Turkish adolescents' internet addiction, their perceived social support and family activities" *Computers in Human Behavior*, 29, pp.2197-2207.

- Gürcan, H. İ. (1999). Sanal Gazetecilik, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Gürcan, N. & Hamarta, E. (2013). Problemlerli internet kullanımı ve uyum. İnternet bağımlılığı. Sorunlar ve çözümler içinde (Ed. M. Kalkan ve C. Kaygusuz) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürkan, N. (2001) Medya ve toplum-2 www.baianet.org (10/04/2017)
- Güvenir, H. A. (2005). İnternetin tarihi ve Türkiye. *Bilkent Dergisi*, 4, 8-9.
- Hacıfendioğlu, Ş. (2010). Sosyal Paylaşım Sitelerinde Üye Bağıllığı Üzerine Bir Araştırma. *Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 56-71.
- Hardie, E. & Tee, M.Y. (2007). Excessive İnternet Use: The role of personality, loneliness and social support networks in internet addiction. *Australian Journal of Emerging Technologies and Society*, 5(1), 34-47.
- Hardin, Russel (2002). Trust, Trustworthiness. New York: Russel Sage Foundation.
- Hardin, Russel (2006). Trust. USA: Polity Press.
- Harlak. H., Dereboy, Ç., Okyay, P., Eskin, M., Dereboy, F. & Demir Kaynak, H. (2007). Ergen ve Ruhsal Sorunları Durum Saptama Çalışması. Adnan Menderes Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi, Bilimsel Araştırma Raporu, Aydın.
- Hartmann, T. (2007). "Wie gefährlich sind spiele. machen computerspiele gewalttätig?" Zum kommunikationswissenschaftlichen und medienpsychologischen Forschungsstand.
- Hazar, M. (2011). Sosyal medya bağımlılığı-bir alan çalışması. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, sayı.32, 151-175.
- Heitner, E.I. (2002). *The relationship between use of the internet and social development in adolescence*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pace University, New York.
- Herbers, J. M. (1981). Reliability theory and foraging by ants. *Journal of Theoretical Biology*, 89(1), 175-189.
- Holden, C. (2001). 'Behavioral'addictions: do they exist?. *Science*, 294(5544), 980-982.
- Horzum, M. B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi, Eğitim ve Bilim, 36(159), ss.56-68.

- Huang, Y. R. (2006). Identity and intimacy crisis and their relationship to internet dependence among college students. *Cyberpsychol Behav*, 9, 571-576.
- Hur, M. H. (2006). Demographic, habitual, and socioeconomic determinants of Internet addiction disorder: an empirical study of Korean teenagers. *Cyberpsychology & behavior*, 9(5), 514-525.
- Internet World Stats. (2015). <http://www.internetworldstats.com/euro/tr.htm> (23.04.2017 tarihinde edinilmiştir).
- Internet World Stats. (2017). <http://www.internetworldstats.com/stats.htm> (23.04.2017 tarihinde edinilmiştir).
- Işık, M., & Taylan, H. H. (2015). Sakarya’da ortaokul ve lise öğrencilerinde internet bağımlılığı. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume*, 10(6), 855-874.
- İlhan, T. (2009). Üniversite öğrencilerinin benlik uyumu modeli: Yaşam amaçları, temel psikolojik ihtiyaçlar ve öznel iyi oluş. *Ankara, Gazi Üniversitesi*.
- İnal, Y., & Kiraz, E. (2008). “Bilgisayar oyunları ideoloji içerir mi?” *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), ss.523-544.
- İnan, A. (2010). İlköğretim II. kademe ve ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum Algı İletişim*. 5. Baskı. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.
- Jang, K. S., Hwang, S. Y., & Choi, J. Y. (2008). Internet addiction and psychiatric symptoms among Korean adolescents. *Journal of School Health*, 78(3), 165-171.
- Janoschka, A. (2004). *Web Advertising. New forms of communication on the Internet*. Philadelphia, PA, John Benjamins Publishing Company, USA.
- Jenkins-Guarnieri, M. A., Wright, S. L. & Hudiburgh, L. M. (2012). The relationships among attachment style, personality traits, interpersonal competency, and Facebook use. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 33(6), 294-301.
- Johansson, A. & Götestam, K.G. (2004). Internet addiction: Characteristics of a questionnaire and prevalence in Norwegian youth (12–18 years). *Scandinavian Journal of Psychology*, 45, 223–229.
- Jones, S. (2002). The internet goes to college: How students are living in the future with today’s technology. *Pew Internet and American Life Project*, 1-23.

- Ji, C. H. C. (2004). Faith maturity and doctrinal orthodoxy: A validity study of the faith maturity scale. *Psychological Reports*, 95(3), 993-998.
- Kalpidou, M., Costin, D. & Morris, J. (2011). The relationship between Facebook and the well-being of undergraduate college students. *CyberPsychology, behavior, and social networking*, 14(4), 183-189.
- Kaltiala-Heino, R., Lintonen, T. & Rimpela, A. (2004). İnternet addiction? Potentially problematic use of the internet in a population of 12-18 year old adolescents. *Addiction Research and Theory*, 12(1), 89-96.
- Kaplan, M. Sanders, C.E., Field, T.M. & Diego, M. (2000). The relationship of internet uze to depression and social isolation among adolescents. *Adolescence*, 35(138). 237-242.
- Karaca, M. (2007). Sosyolojik Bir Olgu Olarak İnternet Gençliği: Elazığ Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Karadal, Ö. (2009). *Kitle iletişim araçlarından internetin Silifke ortaöğretim gençliği üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Karademir, T. & Alper, A. (2011). Öğrenme ortamı olarak sosyal ağlarda bulunması gereken standartlar. In *5 th International Computer & Instructional Technologies Symposium, Fırat University*. Eylül. 22-24.
- Karahisar, T. (2014). İnternette çocukları bekleyen riskler ve medya okuryazarlığı.
- Karakaş, A. C. (2013). Paylaşma Tutumlarının Sınav Kaygısı-Gelecek Kaygısı İle İlişkisi (Sakarya İli Örneği). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 135-157.
- Karataş A. & Balaman, F. (2012). Lise öğrencilerinin internet ortamında sosyal paylaşım sitelerini kullanım amaçları ve sosyal paylaşım unsurları. *Batman üniversitesi yaşam bilimleri dergisi*, 1(1), 497-504.
- Karayağız Muslu, G. & Bolışık, B. (2009). Çocuk ve gençlerde internet kullanımı. *TAF Preventive Medicine Bullatin*, 8(5), 445-451.
- Kaşıkcı, D., Karakuş, T., Çağıltay, K., Kurşun, E. & Ogan, C. (2014). Türkiye ve avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim*, 39(171).
- Kaya, A. & Siyez, D. M. (2008). Farklı sosyometrik statülerdeki ilköğretim öğrencilerinin yaşam doyumu düzeylerinin incelenmesi. *Eğitim Araştırmaları*, 32; 69-82.

- Kayri, M. & Günüç, S. (2010). An analysis of some variables affecting the internet dependency level of turkish adolescents by using decision tree methods. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(4), 2487-2500.
- Kavuk, M., Keser, H. & Teker, N. (2011). Reviewing unethical behaviors of primary education students' internet usage. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 28, 1043-1052.
- Kelly, A. C., Zuroff, D. C., Leybman, M. J., & Gilbert, P. (2012). Social safeness, received social support, and maladjustment: Testing a tripartite model of affect regulation. *Cognitive Therapy and Research*, 36(6), 815-826.
- Kenny, D.A., Kashy, D.A. & Bolger, N. (1998). Data analysis in social psychology.
- Khodyakov, D. (2007). "Trust As A Process: A Three-Dimensional Approach." *Sociology*. Vol:41(1), 115-132. London: Sage Publications.
- Kıran-Esen, B. ve Gündoğdu, M. (2010). The relationship between internet addiction, peer pressure and perceived social support among adolescents. *The International Journal of Educational Researchers*, 2(1), 29-36.
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M. Y., Yeun, E. J., Choi, S. Y., Seo, J. S., & Nam, B. W. (2006). Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: a questionnaire survey. *International journal of nursing studies*, 43(2), 185-192.
- Kirriemuir, J. (2002). "Video gaming, education and digital learning technologies" *D-Lib Magazine*, 8(2).
- Klein, M., (2015). *Çocuk psikanalizi*. (A. Demir, Çev.) İstanbul: Pinhan.
- Knack, S. & Keefer, P. (1997). "Does Social Capital Have An Economic Payoof? A Cross-Country Investigation". *The Quarterly Journal Of Economics*. Vol.112, No.4, November, 1251-1288.
- Ko, C.H., Yen, J.Y., Yen, C.F., Lin, H.C. & Yang, M.J. (2007). Factors predictive for incidence and remission of internet addiction in young adolescents: A prospective study. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(4), 545-551.
- Kobak, R. R. & Sceery, A. (1988). Attachment in late adolescence: Working models, affect regulation, and representations of self and others. *Child development*, 135-146.
- Koç, M., & Gülyaçcı, S. (2013). Facebook addiction among Turkish college students: the role of psychological health, demographic, and usage characteristics. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(4), 279-284.

- Koç, M. & Karabatak, M. (2011). Sosyal ağların öğrenciler üzerindeki etkisinin veri madenciliği kullanılarak incelenmesi. In *5th International Computer & Instructional Technologies Symposium*. Eylül, 22-24.
- Koçak, G. (2012). Bireylerin sosyal medya kullanım davranışlarının ve motivasyonlarının kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı bağlamında incelenmesi: Eskişehir’de bir uygulama, Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koçak, H. & Köse, Z. (2014). Ergenlerin Bilgisayar Oyunu Oynama Alışkanlıkları ve Sosyalleşme Süreçleri Üzerine Bir Araştırma (Kütahya İli Örneği). *Dumlupınar University Journal of Social Science/Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Kasım, 21-32.
- Korkmaz, M. (2010). İnternet kullanımı konusunda uygulanan akran eğitiminin ergenler üzerindeki etkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin*.
- Korkmaz, M., & Kıran Esen, B. (2012). Güvenli İnternet Kullanımı Konusunda Uygulanan Akran Eğitiminin Ergenler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(38), 180-187.
- Köroğlu, G., Öztürk, Ö., Tellioğlu, N., Genç, Y., Mırsal, H. & Beyazyürek, M. (2006). “Problemli internet kullanımıyla başvuran iki uçlu bir hasta nedeniyle psikiyatrik ek tanı tartışması: olgu sunumu” *Bağımlılık Dergisi*, 7(3), ss.150.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T. ve Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American Psychologist*, 53, 1017–1031.
- Kraut, R., Kiesler, S., Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V. & Crawford, A. (2002). Internet paradox revisited. *Journal of social issues*, 58(1), 49-74.
- Kulaksızoğlu, A. (2015). *Ergenlik psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Lauricella, A. R. (2013). Çocukların Medya Katılımı. Bildiriler Kitabı.
- Lavasani, M.G. & Rahmani, S. (2011a). The comparison of sensation seeking and five big factors of personality between internet dependents and non-dependents. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 1029–1033.
- Lee, R. M. & Robbins, S. B. (1998). The relationship between social connectedness and anxiety, self-esteem, and social identity.
- Lenhart, A., Madden, M., Smith, A., Purcell, K., Zickuhr, K. & Rainie, L. (2011). Teens, Kindness and Cruelty on Social Network Sites: How American Teens Navigate the New World of " Digital Citizenship". *Pew Internet & American Life Project*.

- Lenhart, A. & Madden, M. (2007). Social networking websites and teens: An overview (p. 10). Pew/Internet.
- Leung, L. (2004). Net-generation attributes and seductive properties of the internet as predictors of online activities and internet addiction. *Cyberpsychology&Behavior*, 7(3), 333-348.
- Leung, L. (2011): Loneliness, social support, and preference for online social interaction: The mediating effects of identity experimentation online among children and adolescents. *Chinese Journal of Communication*, 4(4), 381-399.
- Leung, L. & Lee, P.S.N. (2012). Impact of internet literacy, internet addiction symptoms, and internet activities on academic performance. *Social Science Computer Review*, 30(4), 403-418
- Lewis, J. D. & Weigert, A. (1985). "Trust As A Social Reality". *Social Forces*. Volume 63:4, June, 967-985. University Of North Carolina Pres.
- Lin, S.J. & Tsai, C-C. (2003). Internet addiction of adolescents in Taiwan: An Interview Study. *Cyber Psychology & Behavior*, 6(6), 649-653.
- Liu, C. Y. & Kuo, F. Y. (2007). A study of Internet addiction through the lens of the interpersonal theory. *CyberPsychology & Behavior*, 10(6), 799-804.
- Livingstone, S. & Helsper, E. (2007). Taking risks when communicating on the internet: The role of offline socialpsychological factors in young people's vulnerability to online risks. *Information, Communication and Society*, 10(5), 619-643.
- López, E. J., Ehly, S. & García- Vásquez, E. (2002). Acculturation, social support and academic achievement of Mexican and Mexican American high school students: An exploratory study. *Psychology in the Schools*, 39(3), 245-257.
- Lowry, R., Wechsler, H., Galuska, D. A., Fulton, J. E. & Kann, L. (2002). "Television viewing and its associations with overweight, sedentary lifestyle, and insufficient consumption of fruits and vegetables among US high school students: differences by race, ethnicity, and gender" *The Journal of School Health*, 72(10), pp.413-421.
- Lyubomirsky, S. (2008). *The how of happiness: A scientific approach to getting the life you want*. Penguin.
- Maczewski, M. (2002). Exploring identities through the internet: Youth experiences online. *Child & Youth Care Forum*, 31(2), 111-129.
- Madden, M., Lenhart, A., Cortesi, S., Gasser, U., Duggan, M., Smith, A. ve Beaton, M. (2013). Teens, social media, and privacy. *Pew Research Center*, 21, 2-86.

- Makas, Y. (2008). Lise öğrenimi gören gençlerin internet kullanımının psikososyal durum ile ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Malecki, C. K. & Elliot, S. N. (2002). Children's social behaviors as predictors of academic achievement: A longitudinal analysis. *School Psychology Quarterly*, 17(1), 1.
- Mayhew, S. L. & Gilbert, P. (2008). Compassionate mind training with people who hear malevolent voices: A case series report. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 15(2), 113-138.
- Mazalin, D. & Moore, S. (2004). Internet use, identity development and social anxiety among young adults. *Behaviour Change*, 21(2), 90-102.
- McCandless, N. J., Lueptow, L. B. & McClendon, M. (1989). Family socioeconomic status and adolescent sex-typing. *Journal of Marriage and the Family*, 627-635.
- McKenna, K. Y. & Bargh, J. A. (2000). Plan 9 from cyberspace: The implications of the Internet for personality and social psychology. *Personality and social psychology review*, 4(1), 57-75.
- Mestçi, A. (2007). Web 2.0 Teknolojisi & İnternet Pazarlama ve Reklam Modelleri, Akademik Bilişim '09-XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, 11-13 Şubat 2009 Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Mikami, A. Y., Szewedo, D. E., Allen, J. P., Evans, M. A. & Hare, A. L. (2010). Adolescent peer relationships and behavior problems predict young adults' communication on social networking websites. *Developmental psychology*, 46(1), 46.
- Milani, L., Osualdella, D. & Di Blasio, P. (2009). Quality of interpersonal relationships and problematic Internet use in adolescence. *CyberPsychology & Behavior*, 12(6), 681-684.
- Misztal, B. A. (1998). Trust In Modern Societies. The Serarch For Bases of Social Order. Campridge UK.:Polity Press.
- Morahan-Martin, J. (2008). Internet abuse: Emerging trends and lingering questions. *Psychological aspects of cyberspace: Theory, research, applications*, 32-69.
- Morahan-Martin, J. & Schumacher, P. (2003). Loneliness and social uses of the Internet. *Computers in Human Behavior*, 19(6), 659-671.
- Morahan-Martin, J. & Schumacher, P. (2000). Incidence And Correlates Of Pathological İnternet Use Among College Students. *Computers İn Human Behavior*,16, 13-29.

- Murali, V., & George, S. (2007). "Lost online: An overview of internet addiction" *Advances in Psychiatric Treatment*, 13(1), pp.30.
- Muuss, R. E. (1988). *Theories of adolescence*. Crown Publishing Group/Random House.
- Newson, A., Houghton, D. ve Patten, J. (2008). *Bloggıng and other social media: Exploiting the technology and protecting the enterprise*. Gower Publishing, Ltd.
- Newton, K. (2001). Trust, social capital, civil society, and democracy. *International Political Science Review*, 22(2), 201-214.
- Naimi, G., Arabzadeh, M., Bayanati, M., Nikdel, F. & Nadery, M.S. (2012). The relationship of internet addiction with loneliness and identity styles. *J Science Today's World*, 1, 59-70.
- Odabaşı, F. (2005). "Parent's views on internet use" *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(1).
- Odabaşıoğlu, G., Öztürk, Ö., Genç, Y. & Pektaş, Ö. (2007). "On olguluk bir seri ile internet bağımlılığı klinik görünümleri" *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), ss.49.
- Oğuz, B., Zayim, N., Özel, D. & Saka, O. (2008). Tıp Öğrencilerinin İnternette Bilişsel Durumları, *Akademik İletişim, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Çanakkale*.
- Onat, F. & Alikılıç, O. (2009). Sosyal Ağ Sitelerinin Reklam ve Halkla İlişkiler Ortamları Olarak Değerlendirilmesi. *Journal of Yaşar University*, 3(9), 1111-1143.
- Osseiran-Waines, N. & Elmajian, S. (1994). Types of social support: Relation to stress and academic achievement among prospective teachers. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 26(1), 1.
- Ostrom, E. (1998). A behavioral approach to the rational choice theory of collective action: Presidential address, American Political Science Association, 1997. *American political science review*, 92(1), 1-22.
- Otrar, M & Arđın, S. (2015). Öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi/Journal of Research in Education and Teaching*, Cilt:4 Sayı: 1 Makale No: 37.
- Otrar, M. & Arđın, F. S. (2013). Öğrencilerin Sosyal Medyaya İlişkin Tutumlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. 7. Uluslararası Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu. Erzurum, Atatürk Üniversitesi.

- Ögel, K. (2012). İnternet bağımlılığı-İnternetin psikolojisini anlamak ve bağımlılıkla başa çıkmak. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Ök, F. (2013). Ortaöğretim öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ve motivasyonları. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Öksüzler, O. (2006). "Sosyal Sermaye, Güven Belirleyicileri: Bir Panel Analizi". Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (12), 108-129. Antalya.
- Özbay, H. M. (2000). Ruh sağlığı ve hastalıkları kliniğine başvuran ergenlerin kendilerini algılamalarıyla başvurmayanların kendilerini algılamalarının karşılaştırılması. *Yayınlanmamış doktora tezi*.
- Özçınar, Z. (2011). The relationship between internet addiction and communication, educational and physical problems of adolescents in North Cyprus. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 21(1), 22-32.
- Özmen, F., Aküzüm, C., Sünkür, M. & Baysal, N. (2011). Sosyal ağ sitelerinin eğitsel ortamlardaki işlevselliği. In *6th International Advanced Technologies Symposium, IATS'11*, 16-18.
- Özsoy, D. (2010). İnternetin Kararttığı Hayatlar, 1. Baskı, Pozitif Yayınları, İstanbul.
- Öztürk, Ö., Odabaşoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. & Kalyoncu, Ö. A. (2007). İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), 36-41.
- Patrick, K., Norman, G. J., Calfas, K. J., Sallis, J. F., Zabinski, M. F., Rupp, J. & Cella J. (2004). "Diet, physical activity, and sedentary behaviors as risk factors for overweight in adolescence" *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 158(4), 385-390.
- Pelling, E.L. & White, K.M. (2009). The theory of planned behavior applied to young people's use of social networking Web sites. *Cyberpsychol Behav.*, 12(6), 755-759.
- Peterson, J. & Zill, N. (1986). Marital disruption, parent-child relationships, and behavior problems in children. *Journal of Marriage and the Family*, 48, 295-307.
- Pierce, T. (2009). Social anxiety and technology: Face-to-face communication versus technological communication among teens. *Computers in Human Behavior*, 25, 1367-1372.
- Prensky, M. (2001). Fun, play and games: What makes games engaging. *Digital game-based learning*, 5, 1-05.
- Primo, A.F.T., Pereira, V.A. & Freitas, A. (2000). Brazilian crossdresser club, *Cyberpsychology & Behavior*, 3(2), 287-296.

- Putnam, Robert D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions In Modern Italy*. Princeton Nj: Princeton University Press.
- Putnam, Robert D. (1995). "Bowling Alone: America's Declining Social Capital". *Journal of Democracy* 6:1, Jan, 65-78. The National Endowment for Democracy and The Johns Hopkins University Pres.
- Rask, K., Åstedt- Kurki, P., Paavilainen, E. & Laippala, P. (2003). Adolescent subjective well- being and family dynamics. *Scandinavian journal of caring sciences*, 17(2), 129-138.
- Reich, S.M. (2010). Adolescents' sense of community on Myspace and Facebook: A mixed-methods approach. *Journal Of Community Psychology*, 38(6), 688–705.
- Reiterer, E. (2010). Prävalenz von computerspielsucht bei kindern und jugendlichen in Österreich. Diplomarbeit. Bildungswissenschaft. Universität Wien, Österreich.
- Rideout, V. J., Foehr, U. G. & Roberts, D. F. (2010). Generation M [²]: Media in the Lives of 8-to 18-Year-Olds. *Henry J. Kaiser Family Foundation*.
- Rogge, J.U. (2000). Medien und Süchte – eine exemplarische Bestandsaufnahme. In:Poppelreuter, Stefan / Gross, Werner (Hrsg): Nicht nur Drogen machen süchtig. Entstehung und Behandlung von stoffungebundenen Süchten, s. 233-257. Weinheim: Beltz Psychologie Verlags Union.
- Rosenthal, L.M. (2007). Clinicians' perceptions of clinical factors associated with excessive internet use. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, California State University, Sacramento.
- Rotenburg, Ken J. (1995). "The Sociolocization Of Trust: Parents' Childern's Interpersonel Trust". *International Journal Of Behavioral Development*, 19(4), 713-726.
- Rothstein, B. & Uslaner, E. M. (2005). All for all: Equality, corruption, and social trust. *World Politics*, 58 (1), 41-72.
- Ross, L. T., Lutz, C. J. ve Lakey, B. (1999). Perceived social support and attributions for failed support. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 25(7), 896-908.
- RTÜK, Türkiye'de Çocukların Medya Kullanma Alışkanlıkları Araştırması, 2013.
- Rusting, C. L. (1998). Personality, mood, and cognitive processing of emotional information: three conceptual frameworks. *Psychological bulletin*, 124(2), 165.

- Rusting, C. L. ve Larsen, R. J. (1997). Extraversion, neuroticism, and susceptibility to positive and negative affect: A test of two theoretical models. *Personality and individual differences*, 22(5), 607-612.
- Sayımer, İ. (2008). *Sanal ortamda halkla ilişkiler*. Beta.
- Schulte-Markwort, M. (2005). Kinder und Computer. In: Wiener Klinische Wochenschrift. 117(5-6), s.173- 175.
- Scott, D. M. (2015). *The new rules of marketing and PR: How to use social media, online video, mobile applications, blogs, news releases, and viral marketing to reach buyers directly*. John Wiley & Sons.
- Seligman, A. (1977). *The Problem of Trust*. Princeton: Princeton University Press.
- Selnow, G. W. (1998). *Electronic Whistle-Stops : The Impact of the Internet on American Politics*, Westport, CT Greenwood Publishing Group, Incorporated, USA.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Gönül Yayıncılık.
- Shaffer, H. J., Hall, M. N. & Bilt, J. V. (2000). "Computer addiction: A critical consideration" *American Journal of Orthopsychiatry*, 70(2), pp.162.
- Siomos, K.E., Dafouli, E.D., Braimiotis, D.A., Mouzas, O.D. & Angelopoulos, N.V. (2008). İnternet addiction among Greek adolescent students. *Cyber Psychology and Behavior*, 11(6), 653-657.
- Solmaz, B., Tekin, G., Herzem, Z. & Demir, M. (2013). İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama. *Selçuk üniversitesi iletişim fakültesi akademik dergisi*, 7(4), 23-32.
- Solomon, R.C & Flores, F. (2001). *İş Dünyasında, Politikada, İlişkilerde ve Yaşamda Güven Yaratmak*. (Çeviri: Ahmet Kardam) İstanbul: MESS.
- Soydan Z.M. (2015). "Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı ile Depresyon ve Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki"; Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Soydaş, D. K., & Uçanok, Z. (2014). Do the Characteristics for the Adolescent Use of Information and Communication Technologies Explain Involvement in Cyberbullying?. *Turkish Journal of Child and Adolescent Mental Health*, 21(1), 17-32.
- Stavropoulos, V., Alexandraki, K. & Motti-Stefanidi, F. (2013). Recognizing internet addiction: Prevalence and relationship to academic achievement in adolescents enrolled in urban and rural Greek high schools. *Journal of Adolescence*, 36, 565-576.

- Subrahmanyam, K & Greenfield, P. (2008). Online communication and adolescent relationships. *The future of children*, 18(1), 119-146.
- Subrahmanyam, K., Greenfield, P.M. & Tynes, B. (2004) Constructing sexuality and identity in an online teen chat room. *Applied Developmental Psychology*, 25, 651-666.
- Subrahmanyam, K. & Lin, G. (2007). Adolescents on the net: Internet use and well-being. *Adolescence*, 42(168), 659.
- Suler, J. R. (1999). To get what you need: healthy and pathological Internet use. *CyberPsychology & Behavior*, 2(5), 385-393.
- Suler, J. (1996). Why is this thing eating my life? Computer and cyberspace addiction at the "Palace.". *Retrieved January, 5, 2008*.
- Sztompka, P. (2003). *Trust* (2nd Ed.). USA: Cambridge University Press.
- Şahin, C. & Tuğrul, M. V. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi, *Zfwt* 4(3).
- Şahin, Z. (2007). Ciddi Oyunlar (Serious Games). <http://www.webmastersitesi.com/programlama-makaleleri/4512-ciddi-oyunlar-serious-games.htm> (11.03.2017).
- Şencan, B. (2009). Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyi ile sosyal yetkinlik beklentisi düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Adana: Çukurova Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*.
- Şendağ, S. & Odabaşı, H. F. (2007, May). İnternet bağımlılığı: Çocukların psikososyal gelişimi üzerindeki etkileri. In *The Proceedings of International Educational Technology Conference, Near East University, North Cyprus*.
- Şenkoyuncu, Ö. (2009). Bilgisayar bağımlısı mısınız?. <http://www.tavsiyeyorum.com/kutuphane.php?sort=brans&page=17> (04.03.2017)
- Şimşek, M.Ş., Akgemici, T., & Çelik, A. (2001). *Davranış bilimlerine giriş ve örgütlerde davranış*. Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.
- Taçyıldız, Ö. (2010). Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Tarhan, N. (2007). Çocuklar Bilgisayar Oyunlarından Etkilenir mi?, *Tefekkür Dergisi*, 19(1).

- Tatar, E. (2009). Gestalt psikolojisi- alan kuramı http://www.tavsiyee diyorum.com/makale_2171.htm 13.06.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Tavşancıl, E. (2010). Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- TDK – Türk Dil Kurumu (2006). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.59846fc0118806.17081866 sitesinden 04.08.2017 tarihinde edinilmiştir.
- TEPA - Türkiye’de Ergen Profili Araştırması. (2013). TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. Ankara: Uzerler Matbaacılık.
- Tezbaşaran, A.A. (1996). Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu. Ankara: TPD Yayınları.
- Thalemann, C. (2010). Pathologische Computernutzung bei Schülern verschiedener Schultypen der 8. und 10. Klassenstufe. Dissertation. Aus dem Institut für Medizinische Psychologie der Medizinischen Fakultät Charité – Universitätsmedizin Berlin.
- Toffler, A. (1974). Gelecek Korkusu, (Çev. Selami S.), Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Topçu, Ç., Erdur-Baker, Ö. & Çapa-Aydin, Y. (2008). Examination of cyberbullying experiences among Turkish students from different school types. *CyberPsychology & Behavior*, 11(6), 643-648.
- Toprak, A., Yıldırım, A., Aygül, E., Binark, M., Çörekçi, S., Çomu, T. (2009) Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook, Kalkedon Yayınları: İstanbul.
- Tosun, N. (2015). Meslek Lisesi Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanımı. İnet-Tr’15, XX. Türkiye’de İnternet Konferansı. 1-3 Aralık 2015, İstanbul Üniversitesi.
- Trudewind, C. & Steckel, R. (2003). “Effekte gewaltorientierter computerspiele bei kindern” *Zeitschrift für Familienforschung*, 15(3), s.238-271.
- Treuer, T., Fábíán, Z. & Füredi, J. (2001). Internet addiction associated with features of impulse control disorder: is it a real psychiatric disorder?. *Journal of Affective disorders*, 66(2), 283.
- Tsai, C.C., Lin, S.S.J. & Tsai, M.J. (2001). “Developing an İnternet attitude scale for high school students” *Computers and Education*, 37(1), pp.41–51.
- Tung, C.J. & Yang, S.C. (2007). “Comparison Of İnternet Addicts And Nonaddicts İn Taiwanese High School”. *Computers in Human Behavior*, 23, 79-96.

- Turan, S. (2008). İnternet Ağında Çocuğum, Gül Yurdu Yayınları, İzmir.
- Turk, B.A, Heimberg, C.L., Fresco, R.G. & Hantula, D.A. (2004). The internet: Home to a severe population of individuals with social anxiety disorder? *Anxiety Disorders*, 18, 629–646.
- Tutgun-Ünal, A. & Deniz, L. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılığının İncelenmesi. *Route Educational and Social Science Journal*, 3(2), 155-181.
- Tuzcuoğlu, N. & Tuzcuoğlu, S. (2003). Dikkat Geliştiren Oyunlar Çocuğumun Dikkatini Nasıl Geliştirebilirim? Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- TÜİK. (2016). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779> (17.03.2017)
- Tümkaya, S., Çelik, M. & Aybek, B. (2013). Ergenlerin Kişilerarası İlişkilerini Etkileyen Sosyal Yaşantı Değişkenlerinin İncelenmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (24), 163-178.
- Türel, Y. K. & Toraman, M. (2015). The relationship between Internet addiction and academic success of secondary school students. *Anthropologist*, 20(1), 2.
- Uslaner, E. M. (2002). *The Moral Foundations Of Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Uysal, R. (2015). The predictive roles of social safeness and flourishing on problematic Facebook use. *South African Journal of Psychology*, 45(2), 182-193.
- Valkenburg, P.M. & Peter, J. (2007) Online comunication and adolescent well-being: testing the stimulation versus the displacement hypothesis. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 122, 1169-1182.
- Vandewater, E. A., Shim, M. S. & Caplovitz, A. G. (2004). “Linking obesity and activity level with children's television and video game use” *Journal of Adolescence*, 27(1), pp.71-85.
- Vural, Z.B.A. & Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine Yönelik Bir Araştırma, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, İzmir.
- Waldo, A.D. (2014). Correlates of internet addiciton among adolescents. *Psychology*, 5, 1999-2008.
- Wanajak, K. (2011). Internet use and its impact on secondary school students in Chiang mai, Thailand. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Faculty of Computing, Health and Science, Edith Cowan University

- Widyanto, L. & McMurrin, M. (2004). The psychometric properties of the internet addiction test. *Cyberpsychology & Behavior*, 7 (4), 443-450.
- Wolf, E.M. & Beard, K.W. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction. *Cyber Psychology and Behavior*, 4(3), 377-383.
- Yalçın, C. (2003). “Sosyolojik bir bakış açısıyla internet” Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 27 (1), ss.77-89.
- Yalçın, A. F. (2000). Genel Lise ve Meslek Lisesi Öğrencilerinin Kendini Gerçekleştirme Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Yalçın, N. (2006). İnterneti doğru kullanıyor muyuz? İnternet bağımlılığı mıyız? Çocuklarımız ve gençlerimiz risk altında mı? <http://www.sanalesaret.org/wp-content/uploads/2015/03/interneti-do%C4%9Fru-kullan%C4%B1yor-muyuz-makale-.pdf> 10.07.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Yalom, I. D. (2008). Ergen Terapisi. İstanbul: Prestij Yayınları
- Yang, S.C. & Tung, C.J. (2004). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23, 79-96.
- Yavuzer, H. (1987). Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2002). Çocuk Psikolojisi (22.Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yen, Y. Y., Yen, C. F., Chen, C. S., Wang, P. W., Chang, Y. H. & Ko, C. H. (2012). Social anxiety in online and real-life interaction and their associated factors. *CyberPsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(1), 7-12.
- Yıldırım, A. (2014). “İnternetin Görünen Yüzü”. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 1, 51-59.
- Yılmaz, E., Şahin, Y. L., Haseski, H. İ. & Erol, O. (2014). “Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: Balıkesir İli Örneği”. Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 4(1), 133-144.
- Yılmaz, S. (2006). İnternet ve internet kafelerin ilk ve orta öğretim öğrencilerine etkileri (İstanbul örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yılmaz, Y. (2007). Anne Baba Tutumları İle İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Okul Başarısı ve Özerkliklerinin Gelişimi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Programı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.

- Young, K. S. (1998). "Internet Addiction: Personality Traits Associated With Its Development", Paper Presented At The 69th Annual Meeting Of The Eastern Psychological Association In April 1998.
- Young, K. S. (2001). "Cyber-Disorders: The Mental Health Concern For The New Millennium", *Cyberpsychology and Behavior*, 3 (5). pp.475-479.
- Young, K. S. & Case, C.J. (2004). Internet abuse in the workplace: New trends in risk management. *Cyber Psychology and Behavior*, 7(1), 105-111.
- Young, K. S., Yue, D. ve Ying, L. (2011). Internet Addiction- a handbook and guide to evaluation and treatment. K. S. Young ve C., N., Abreu (Ed.), Prevalence estimates and etiologic models of internet addiction içinde (s. 3-19). USA: John Wiley & Sons.
- Young, K.S. (2011). Internet Addiction. A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment. John Wiley & Sons, Inc. Hoboken, New Jersey.
- Young, K.S. (1996). "Psychology Of Computer Use: XL. Addictive Use Of The Internet: A Case That Breaks The Stereotype", *Psychological Reports*, 79. pp.899-902.
- Young, K.S. (1999). "Internet addiction: Symptoms, evaluation and treatment" L. VandeCreek, T.L.Jackson, (Eds.), *Innovations in Clinical Practice*, Sarasota, FL: Professional Resource Press, 17, pp.19-31.
- Yücel, N. ve Gürsoy, F. (2013). Ergenlerin akran ilişkileri ile yalnızlık düzeylerinde internet kullanımının etkisi. (Ed., M, Kalkan ve C, Kaygusuz). *İnternet Bağımlılığı Sorunlar ve Çözümler*. Anı Yayıncılık: Ankara.
- Zorbaz, O. ve Tuzgöl-Dost, M. (2014). Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının cinsiyet, sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(1), 298-310.

6. BÖLÜM

EKLER

Bu bölümde çalışmada kullanılan ölçekler, kişisel bilgi formu ve ölçek izinleri sunulmuştur.

6.1. Kişisel Bilgi Formu

Sevgili Öğrenciler, aşağıda yer alan maddeler, bireylerin internet kullanım davranışları, sosyal medya ve çeşitli sosyal durumlardaki tutumlarına yönelik hazırlanmıştır.

Bu amaçla, ilk önce her bir ifadeyi okuyunuz ve daha sonra her bir ifadenin karşısındaki, kendinize en uygun gelen seçeneği işaretleyiniz.

Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Yanıtlarken kendi internet kullanım davranışlarınızı, sosyal medya ve sosyal durumlara yönelik tutumlarınızı olduğu gibi yansıtmamız, sonuçların daha sağlıklı değerlendirilmesine katkıda bulunacaktır. Yanıtlarınız ile bu bilimsel araştırmaya katıldığınız için teşekkürler.

1	Cinsiyetiniz	K () E ()
2	Sınıfınız	Hızl () 9 () 10 () 11 () 12 ()
3	Yaşınız	
4	Okul Türünüz	Genel Lise () Anadolu Lisesi () İmam Hatip Lisesi () Fen Lisesi () Özel Lise ()
5	Ailenizin Gelir Düzeyi	Düşük () Orta () Yüksek ()
6	Ebeveynleriniz	Ayrı () Birlikte ()
7	Ebeveynlerinizden	Anne Vefat () Baba Vefat () İkisi de Hayatta ()
8	Anne Eğitim Durumu	Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü+ ()
9	Baba Eğitim Durumu	Okur-yazar değil () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Lisansüstü+ ()

6.2. Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği – Ergen Formu Örnek Maddeler

		Tamamen Uygun	Oldukça Uygun	Biraz Uygun	Nadiren Uygun	Hiç Uygun
1	İnternet bağlantımı kesmeye her karar verdiğimde kendi kendime “birkaç dakika daha” diyorum					
2	İnternette geçirdiğim zaman çoğunlukla uyku süremi azaltıyor					
3	İnternet ortamında elde ettiğim saygıyı günlük yaşamımda bulamıyorum					
4	İnternette, diğer ortamlara göre daha kolay ilişki kuruyorum					
5	İnternette ismimi gizlemek beni daha özgür kılıyor					
6	Çok istememe rağmen interneti uzun süre kullanmaktan bir türlü vazgeçemiyorum					
7	İnternete gerekmedikçe girmekten kaçınıyorum					
8	Yalnızlığımı internetle paylaşıyorum					
9	Birisi internette ne yaptığımı sorduğunda savunmacı ve gizleyici oluyorum					
10	Planladığımın dışında fazladan bir dakika bile interneti kullanmıyorum					

6.3. Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeği Örnek Maddeler

1	İlişkilerimden memnunum.	0	1	2	3	4
2	Etrafımdaki insanlar beni kolaylıkla sakinleştirebilir.	0	1	2	3	4
3	Kendimi diğer insanlarla bağlantılı hissediyorum.	0	1	2	3	4
4	Kendimi toplumun bir parçası hissediyorum.	0	1	2	3	4
5	Dünyada dikkate alınan biri olduğum düşünüyorum.	0	1	2	3	4
6	Kendimi güvende ve önemli hissediyorum.	0	1	2	3	4

6.4. Sosyal Medya Tutum Ölçeği Örnek Maddeler

1	Sosyal medya siteleri sayesinde arkadaşlarımla beni fark etmesini isterim.	5	4	3	2	1
2	Sosyal medya siteleri sayesinde yeni bir kişilik kazandığımı hissediyorum.	5	4	3	2	1
3	Sosyal medya sitelerinin beni arkadaşlarımdan uzaklaştırdığımı düşünüyorum.	5	4	3	2	1
4	Sosyal medya sitelerinde gördüğüm paylaşımları arkadaşlarımla sohbet konusu yapmak hoşuma gidiyor.	5	4	3	2	1
5	Sosyal medya sitelerindeki içerikler hakkında yorum yapmak hoşuma gidiyor.	5	4	3	2	1
6	Sosyal medya sitelerinde yazı, video, müzik vb. paylaşımlarda bulunmaktan hoşlanıyorum.	5	4	3	2	1
7	Sosyal medya sitelerinin, beni ailemden kopardığımı düşünüyorum.	5	4	3	2	1
8	Sosyal medya siteleri sayesinde yalnızlıktan kurtulduğumu düşünüyorum.	5	4	3	2	1
9	Sosyal medya sitelerinde öğretmenlerimi takip etmeyi seviyorum.	5	4	3	2	1
10	Öğretmenlerimin yazdıklarını takip etmesi hoşuma gidiyor.	5	4	3	2	1

6.5. Araştırmacı İzinleri

YNT: Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği Hk.

Kimden: Aydoğın Aykut CEYHAN

Kime: enur aydogmus

 PİKÖ.doc (63 KB) [İndir](#) | [Evrak çantası](#) | [Kaldır](#) | [ATABulut](#)

 PİKÖ-E.doc (64,5 KB) [İndir](#) | [Evrak çantası](#) | [Kaldır](#) | [ATABulut](#)

 [Tüm ekleri indir](#)

 [Tüm ekleri kaldır](#)

Merhaba,
İlgili ölçek ve açıklamaları ektedir.
İlgili ölçeği bilimsel amaçlı çalışmalarınızda kullanabilirsiniz.
İyi çalışmalar.

Prof.Dr. A.Aykut CEYHAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Fakültesi
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
Yunus Emre Kampüsü- Eskişehir
E-mail: aceyhan@anadolu.edu.tr
Tel: 222 3350580-3472 & 3526

Re: SGHM Ölçeğinin Formu Hk. - Acil.

03 Oca

Kimden: aakin

Kime: Emine Nur Aydogmus

Siz liselerde kullanabilirsiniz hocam sorun değil orijinalinde yetişkinler için de aynı form kullanılmış

Prof. Dr. Ahmet Akın
İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Fakültesi
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilimdalı

3 Oca 2017 10:49 tarihinde "Emine Nur Aydogmus" <enur.aydogmus@atauni.edu.tr> yazdı:

Hocam geçen hafta sizden, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 1, Nisan 2013, ss.34-40 dergisinde yayımlanan Sosyal Güvende Hissetme ve Memnuniyet Ölçeğinin Türkçe'ye Uyarlanması çalışmanıza istinaden lise öğrencileri için olan formunu istemiştim. Adı geçen çalışmanızda "Araştırma Sakarya ili Hendek ilçesinde bulunan; Hendek Anadolu Lisesi, Hendek Sağlık Meslek Lisesi ve Hendek İmam Hatip lisesinde öğrenim gören 350 lise son sınıf öğrencisi üzerinde yürütülmüştür." ibaresi bulunmakta. Bu haliyle ölçeğin lise öğrencilerine uygulanabileceğini zannediyorum. Siz aynı yayını referans verip, ölçeğin yetişkin formu olduğunu belirtmişsiniz mailinizde. Gönderdiğiniz ekte yer alan ölçek lise öğrencileri için olan formu mu, yetişkinler için olan formu mu anlayamadım. Aydınlatabilirsiniz sevinirim.

Re: Sosyal Medya Tutum Ölçeği Hk.

28.12.20

Kimden: arginferhat

Kime: Emine Nur Aydogmus

SMTÖ Makale.pdf (191,8 KB) [İndir](#) | [Evrak çantası](#) | [Kaldır](#) | [ATABulut](#)

SMTÖ Puanlama.docx (24 KB) [İndir](#) | [Evrak çantası](#) | [Kaldır](#) | [ATABulut](#)

Tüm ekleri indir

Tüm ekleri kaldır

Merhaba hocam,

Ölçeği ekteki makaleye atf yaparak kullanabilirsiniz. Ayrıca ölçeği ve puanlamayı içeren dosyayı da ekte bulabilirsiniz. Kolaylıklar dilerim.

İyi çalışmalar...

28 Aralık 2016 15:55 tarihinde Emine Nur Aydogmus <enur.aydogmus@atauni.edu.tr> yazdı:

İyi günler hocam,

Lise öğrencilerinin problemli internet kullanımı ve sosyal medya tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışma yürütüyorum.

Çalışmamda, sizin geliştirmiş olduğunuz, Sosyal Medya Tutumları Ölçeği'ni izniniz dahilinde kullanmak için sizden ölçeğin tam metnini göndermenizi rica ediyorum.

Mailimi cevaplarsanız çok sevinirim hocam.

İyi çalışmalar dilerim.

6.6. Milli Eğitim Bakanlığı ve Valilik İzinleri

T.C.
ERZURUM VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 36648235/605.01/3833314
Konu:Uygulama ve Tez Çalışma İzni

22.03.2017

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a)Atatürk Üniversitesi'nin 14/03/2017 tarihli ve 1700078322 sayılı yazısı,
b)Atatürk Üniversitesi'nin14/03/2017 tarihli ve 1700077988 sayılı yazısı,
c)Palandöken Kaymakamlığı(İlçe MEM)'nin 17/03/2017 tarihli ve 3593712 sayılı yazısı.

İlgi (a,b,c) yazılar gereği, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Programı öğrencisi Abdulgani TÜRKAN'ın Yrd.Doç.Dr. Rabia M. YILMAZ'ın danışmanlığında, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Programı öğrencisi Duygu YILMAZ ve Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klinik Psikolojisi Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Emine Nur AYDOĞMUŞ'un ise; Ekli listelerde ilimize bağlı okullarda Uygulama ve Tez Çalışması talebinde bulunmuş olup, yapılan anket çalışmalarının birer örneğinin Müdürlüğümüz, Strateji Geliştirme Şube Müdürlüğü(AR-GE birimi)'ne gönderilmesi gerekmektedir.

İlgi yazı ve ekleri, Bakanlığımızın 07/03/2012 tarihli ve 3616 (2012/13) sayılı genelgesi çerçevesinde Komisyonumuzca incelenmiş olup, "Araştırmaların, eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde", komisyon kararlarında belirtilen veri toplama araçlarının kullanılarak, ekte isimleri belirtilen okullarda yapılması, Şubemizce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Turan BAĞAÇLI
İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
<...>
Ercan YILDIZ
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdür V.

Ek : Yazı ve Ekleri (30 sayfa)

Yönetim Cad. Valilik Binası Kat:4 Yakutiye ERZURUM
Elektronik Ağ: <http://erzurum.meb.gov.tr>
e-posta: arge25@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: AR-GE Birimi- 179.
Tel: (0 442) 234 4800
Faks: (0 442) 235 1032

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 3735-cb56-38b3-b06d-877f kodu ile teyit edilebilir.

FORM:2

T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü

ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME FORMU

ARAŞTIRMA SAHİBİNİN

Adı Soyadı	Emine Nur AYDOĞMUŞ
Kurumu / Üniversitesi	Maltepe Üniversitesi
Araştırma yapılacak iller	Erzurum
Araştırma yapılacak eğitim kurumu ve kademesi.	Palandöken İlçesine Bağlı Ortaöğretim Kurumları
Araştırmanın konusu	Ergenlerdeki Problemler İnternet Kullanımının Sosyal Güvende Hissetme ve Sosyal Medya Tutumları İle İlişkisi
Üniversite / Kurum onayı	Kurum Onayı İle
Araştırma / Proje /ödev / Tez önerisi	Araştırma Önerisi
Veri toplama araçları	Kişisel Bilgi Formu, Anket
Görüş İstenilecek Birim / Birimler.	

Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri konulu 2012/13 nolu genelge doğrultusunda yapılan incelemede araştırmanın kabulüne karar verildi.

Komisyon Kararı Oybirliği ile Kabulüne

Muhalef Üyenin Adı ve Soyadı

KOMİSYON

20.03.2017

Komisyon Başkanı
Fatih KARASU
Şube Müdürü

Üye
Tunç AĞAVER

Üye
Mesut ARAS

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgileri

Adı Soyadı: Emine Nur Akpınar Aydoğmuş

Doğum Tarihi: 11/12/1989

Doğum Yeri: Erzurum – Türkiye

Eğitim Bilgileri

Yüksek Lisans: Maltepe Üniversitesi - Klinik Psikoloji -2014/2017 ,İstanbul

Lisans : International University of Sarajevo – English Prep School -
2007/2008, Saray Bosna

Fatih Üniversitesi - İngilizce Psikoloji Bölümü (Tam Burslu)
2009/2014 , İstanbul

Lise: Özel Aziziye Anadolu Lisesi 2004/2007 , Erzurum

Deneimleri

Işık Çocuk Yuvası: Stajyer Anaokulu Psikoloğu (Değerlendirme ve Gelişim
Testleri Uygulaması)

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi: Stajyer Psikolog

Erenköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi: Stajyer Psikolog

Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü: Araştırma Görevlisi
(Devam Ediyor)

Dikkat Akademisi: Çocuk ve Ergen Psikoloğu (Yarı Zamanlı, Devam Ediyor)

İletişim Bilgileri

enur.aydogmus@atauni.edu.tr

akpinar.enur@gmail.com